

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ตำบลหนองโดน อำเภอจัตุรัส
จังหวัดชัยภูมิ

The Development of Creative Product from Solid Waste Nongdon Sub-District, Chatturat District, Chaiyaphum Province

สำราญ วานนท์

Samran Wanon

รจนา เมืองแสน

Rojjana Muangsang

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Faculty of Business Administration, Chaiyaphum Rajabhat University

E-mail : samran@cpru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 2 พฤษภาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 15 พฤษภาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 24 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย และ 2) ศึกษาความพึงพอใจผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ในตำบลหนองโดน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 384 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอยของประชาชนในตำบลหนองโดน จากการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการนำของพลาสติกเครื่องดื่มสำเร็จรูปและหลอดพลาสติกมาสร้างผลิตภัณฑ์กระเป๋าทรงกระบอกหรือตะกร้าจำหน่ายสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัวและลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องทิ้งเป็นภาระต่อการจัดเก็บ 2) การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์กระเป๋าทรงกระบอก ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญด้านความสะดวกสบายในการใช้อยู่ในระดับมาก (= 4.42) ด้านหน้าที่ใช้สอย และ ด้านความสวยงามอยู่ในระดับมาก (= 4.37) เท่ากัน
คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์, สร้างสรรค์, ขยะมูลฝอย

ADSTRACT

The purposes of this study were to study 1) creative products of solid waste and 2) the satisfaction with the creative products of solid waste in Nong Don Subdistrict, Chatturat District, Chaiyaphum Province. The sample group was 384 households in Chaiyaphum Province by purposive sampling. Data were collected

with questionnaires during March 2023. The data were analyzed by statistics, frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research results showed that 1) a study of creative products of solid waste from public participate in Nong Don Subdistrict caused the learning process to make bags or baskets out of plastic sachets of instant drinks and plastic straws for sale to make additional income for family and to reduce the amount of waste causing a management problem 2) a study of satisfaction with handbag products found that the convenience of using was so high ($=4.42$) and the using functions and the beauty of the products were at the same high level ($= 4.37$).

Keywords: Products, Creative, Solid Waste,

บทนำ

จากปัญหาของขยะมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรงทั้งในชุมชนเมืองและชนบท ทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึก ในการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ บริหารจัดการขยะ เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งประชาชนในชุมชนมีอิทธิพลในการกระตุ้นจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบขยะมูลฝอย ประชาชนทุกคนในชุมชนจึงควรมีความตระหนักในการลดปริมาณขยะมูลฝอยมากกว่าการพึ่งพาการกำจัดขยะมูลฝอยจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ทำอย่างไรที่จะรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนทุกคนร่วมด้วยช่วยกันในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ให้เหลือน้อยที่สุด

ข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ และขาดองค์ความรู้ที่ เหมาะสม ก่อให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ขาดประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งไม่สามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้ครบวงจร ตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ ทำให้ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบของ องค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยต้องแบกรับภาระในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเอง (Pollution Control Department, 2018) ส่วนใหญ่มีการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง เช่น เผาทำลายกลางแจ้ง นำไปกองทิ้งในพื้นที่สาธารณะ และลักลอบทิ้งลง แหล่งน้ำส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน พื้นที่การเกษตรเสื่อมโทรมไม่สามารถปลูกพืชได้ เกิดความไม่เป็น ระเบียบเรียบร้อย และเป็นเหตุทำให้เกิดปัญหาการร้องเรียน

ตำบลหนองโดนตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภोजัตร์ฐิตตามถนนหมายเลข 2179 สาย จัตร์ฐิต – บำเหน็จณรงค์ ห่างจากจังหวัดชัยภูมิประมาณ 45 กิโลเมตร เนื้อที่ 69 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 5,717 คน จำนวนครัวเรือน 1,891 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 83.13 คนต่อตารางกิโลเมตร ข้อมูลพื้นฐาน ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2564 (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโดน, 2564) จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ นายสุรชาติ โผยขุนทด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโดน อำเภोजัตร์ฐิต จังหวัดชัยภูมิ ได้กล่าวว่าจากปัญหาที่ประชาชนชาวบ้านร้านหมู่บ้าน ตำบลหนองโดน อำเภोजัตร์ฐิต จังหวัดชัยภูมิ รวมตัวคัดค้านการเปิดบ่อขยะในพื้นที่ดินหน้าคัดค้านการเปิด

บ่อขยะในพื้นที่เพราะตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ประชาชนต้องทนดมกลิ่นเหม็นของขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโดน เก็บรวบรวมจากหมู่บ้านต่าง ๆ มาเททิ้งกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (7 สีช่วยชาวบ้าน, 2564) ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโดนได้แก้ปัญหาโดยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยจากชุมชน ด้วยการนำขยะที่จัดเก็บได้ไปทิ้งยังบริษัทเอกชนที่ตั้งอยู่ ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ ที่เปิดให้บริการค่าใช้จ่ายเป็นจำนวน 749 บาทต่อตัน รวมระยะทางไปกลับแต่ละครั้งประมาณ 120 กิโลเมตร ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายอย่างอื่น ๆ รวมไปถึงค่าน้ำมันเชื้อเพลิง กำหนดเวลาในการจัดเก็บและนำไปทิ้งสัปดาห์ละ 2 ครั้ง จากสภาพปัญหาดังกล่าวทีมผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องทิ้งและพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ในตำบลหนองโดน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ในตำบลหนองโดน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ในตำบลหนองโดน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านพื้นที่ ตำบลหนองโดน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยดำเนินการตามวิธีการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย 2 ระยะ ดังนี้
 - ระยะที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย
 - ระยะที่ 2 พัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย จากการศึกษาในระยะที่ 1 เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชนจากขยะมูลฝอย
3. ด้านระยะเวลา ระหว่างปี 2564 – 2566

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือจากการทบทวนวรรณกรรม มาปรับข้อความบางส่วน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาในครั้งนี้นี้ ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่ง ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคในรูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์
- ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1. สถานที่ทำการวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มพัฒนาอาชีพ โดยทำการเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยเลือกกลุ่มชาวบ้านหนองโดน ตำบลหนองโดนร่วมกันดำเนินงานในการขับเคลื่อนกลุ่ม และขยายผลสู่กลุ่มจำนวนประชากร 20 คนหรือมากกว่า
2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริโภคสำหรับประเมินความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ พนักงานห้างร้านบริษัท ประชาชน ในจังหวัด

ชัยภูมิ จำนวน 384 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณสูตรของ ธาณินทร์ ศิลป์จารุ (2557: 46) โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมด นำมาวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปในการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง
2. นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์แล้ว ลงรหัสตามแบบ (Coding Form) ในแบบลงรหัสสำหรับประมวลข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ และให้คะแนนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดระดับค่าเฉลี่ยของการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
3. นำข้อมูลมาบันทึกในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหา ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคในรูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ (Likert) แบ่งระดับการ วัดเป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	กำหนดให้ 5 คะแนน
มาก	กำหนดให้ 4 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้ 3 คะแนน
น้อย	กำหนดให้ 2 คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้ 1 คะแนน

นำคะแนนมาวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เทียบกับเกณฑ์การให้ความหมายค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 103) คือ

4.51 - 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจ มากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจ มาก
2.51 - 3.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจ ปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจ น้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจ น้อยที่สุด

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นรูปแบบเชิงปฏิบัติการ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษารวบรวมข้อมูล และการสำรวจพื้นที่และสำรวจวัสดุเหลือทิ้ง ในชุมชนตำบลหนองโดน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เป็นการสำรวจข้อมูล และพื้นที่จริงเบื้องต้น คัดเลือกกลุ่มขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ วิเคราะห์คุณสมบัติของขยะมูลฝอยนั้น เพื่อนำมาเป็นแนวคิดในการสร้างงานออกแบบผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้วางกรอบแนวความคิดการออกแบบ (Concept) เพื่อกำหนดทิศทางการ ออกแบบ คือ การนำทรงธรรมชาติ และรูปทรงเรขาคณิต มาใช้ในการออกแบบ โดยคำนึงถึงความ เหมาะสมกับประเภทของขยะมูลฝอย

คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย (Function) รูปแบบ ความสวยงาม ที่สอดคล้องกับการใช้งานได้จริง ราคาต้นทุนในการผลิต ราคาที่จะจัดจำหน่าย

ขั้นตอนที่ 3 สร้างต้นแบบ (Prototype) ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการผลิตและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ซึ่งออกมาเป็นรูปทรงตามแบบที่ต้องการร่วมกับการใช้ขยะมูลฝอยตามที่กำหนด และนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบไปทดสอบการใช้งาน เพื่อประเมินผลิตภัณฑ์ ตามประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ ด้านรูปแบบ ความเหมาะสม หน้าที่ใช้ สอย ความสวยงาม ความแข็งแรง ทนทาน และความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้าน 1) ด้านออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการตลาด 3) ด้านสถาปัตยกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิแสดง ความคิดเห็นแบบปลายเปิด เสนอความคิดเห็นแบบอิสระ เพื่อนำทำการปรับปรุงผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความพึงพอใจและความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากกลุ่มเป้าหมายโดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 5 ถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชนตำบลหนองโดน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปและประเมินผล

สรุปผลการวิจัย

1. การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์สู่ชิ้นงานจริง

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์สู่ชิ้นงานจริง โดยใช้กรอบแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือทิ้งหรือขยะมูลฝอย ถือเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและชุมชน เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดปัญหาขยะตกค้างในชุมชน ในการศึกษาวิจัยนี้ทีมนักวิจัยได้ลำดับขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นตอนคัดเลือกวัสดุเหลือทิ้งหรือขยะมูลฝอยจากการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนจำนวน 2 ประเภท ได้แก่ 1) ซองพลาสติกเครื่องดื่มสำเร็จรูป และ 2) หลอดพลาสติก ซึ่งวัสดุเหล่านี้ไม่สามารถนำไปขายแบบซังกิโกรัมหรือนำไปใช้ใหม่ (Reuse) ได้ รวมไปถึงการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ต้องใช้เครื่องมือที่มีต้นทุนสูง

ภาพที่ 1 วัสดุเหลือทิ้งและเครื่องมือพัฒนาผลิตภัณฑ์

ที่มา: สำราญ วานนท์ และคณะ, 2566

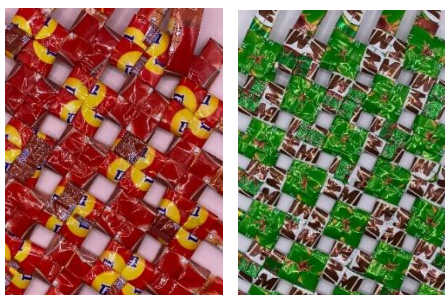
1.2 ขั้นตอนออกแบบรูปทรงก่อนนำไปประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ตามต้องการ ขั้นตอนนี้ผู้สร้างผลิตภัณฑ์สามารถออกแบบได้ตามจินตนาการ

ภาพที่ 2 การออกแบบชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์

ที่มา: สำราญ วานนท์ และคณะ, 2566

1.3 ชิ้นประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ตามต้องการ ขั้นตอนนี้ผู้สร้างผลิตภัณฑ์สามารถสร้างตามรูปทรงเรขาคณิต

ภาพที่ 3 ประกอบแบบชิ้นส่วนเป็นรูปทรงเรขาคณิตของผลิตภัณฑ์

ที่มา: สำราญ วานนท์ และคณะ, 2566

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์ที่สำเร็จพร้อมจำหน่าย

ที่มา: สำราญ วานนท์ และคณะ, 2566

1.4 ขั้นตอนการถ่ายทอดกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์สู่ชุมชน เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2566 ทีมผู้วิจัยได้จัดโครงการอบรมถ่ายทอดความรู้ “การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย” โดยมีผู้ร่วมโครงการจากประชาชนหมู่บ้านหนองโดนจำนวน 20 คน เข้าร่วมอบรมสู่การลงมือปฏิบัติจริง ผลจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นเริ่มจากการร่วมกันคัดเลือกวัสดุเหลือทิ้งที่เป็นปัญหาและความเป็นไปได้ในการ ออกแบบร่วมกับนักวิจัย รวมถึงการแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะของชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกระบวนการถ่ายทอดความรู้และลงมือปฏิบัติของชุมชนจะนำไปทำการจำหน่ายบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อไป

ภาพที่ 5 การถ่ายทอดกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์สู่ชุมชน
 ที่มา: สำราญ วานนท์ และคณะ, 2566

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ตำบลหนองโดน อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอยนำเสนอต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ เพื่ออธิบายถึงลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ย จำนวน 384 คน จะใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percent) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่า

ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 37.50 ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 18-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 66.93 รองลงมาคืออายุ 31-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.78 และน้อยที่สุดคืออายุ ต่ำกว่า 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.04

ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 79.43 รองลงมาจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 8.33 และจบการศึกษาที่น้อยที่สุดคือต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียน คิดเป็นร้อยละ 2.08

ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพลูกจ้าง/พนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาเป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 23.44 และอาชีพที่น้อยที่สุดคืออาชีพผู้ประกอบการ/เจ้าของธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 2.08

ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.02 รองลงมารายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 7,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.48 และที่น้อยที่สุดคือ มากกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 7.81

ส่วนที่ 2 ข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์โดยภาพรวมระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$) แยกออกเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านหน้าที่ใช้สอย 2) ด้านความสะดวกสบายในการใช้ และ 3) ด้านความสวยงาม ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ระดับความพึงพอใจรายด้าน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1 ด้านหน้าที่ใช้สอย	4.37	.53	มาก
2 ด้านความสะดวกสบายในการใช้	4.42	.53	มาก
3 ด้านความสวยงาม	4.37	.57	มาก
เฉลี่ยรวม	4.39	.52	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ตำบลหนองโดน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ซึ่งจากวัตถุประสงค์ข้อที่

1) ศึกษาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ในตำบลหนองโดน อำเภोजตุรัส จังหวัดชัยภูมิ การศึกษาเอกสารข้อมูลและการสำรวจขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่จะพบว่ามีการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยแยกขยะมูลฝอยประเภทที่สามารถนำไปจำหน่ายออกไว้เพื่อรอการจำหน่าย ส่วนที่เหลือตัวอย่าง พลาสติก ของเครื่องดื่มสำเร็จรูป หลอดพลาสติก จะถูกนำไปทิ้งถึงขยะเพื่อรอการเก็บของหน่วยงาน เมื่อพิจารณาด้านต้นทุนและความเหมาะสมปรากฏว่าการนำของเครื่องสำเร็จรูปมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์เป็นตะกร้าจะเหมาะสมที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วรสุตา ขวัญสุวรรณ และสาทิณี วัฒนกิจ 2563) ได้ทำการศึกษาศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือทิ้งสู่ผลิตภัณฑ์ออกแบบตกแต่ง และแฟชั่น: ชุมชนต้นแบบเทศบาลเมืองเขารูปช้าง พบว่าความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน 10 ชิ้นและผลิตภัณฑ์แฟชั่น 10 ชิ้น ที่ผลิตจากวัสดุเหลือทิ้งด้านความคิดสร้างสรรค์นำใช้งาน ผู้ตอบ แบบสอบถามให้ความสำคัญร้อยละ 51.80 โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนของตำบลหนองโดน ประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการนำขยะมูลฝอยมาสร้างผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ มีความคิด สร้างสรรค์ที่จะพัฒนาการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ตะกร้าจำหน่ายสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัวและลด ปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องทิ้งเป็นภาระต่อการจัดเก็บขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองโดน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธงชัย ทองมา และจิตราวดี รุ่งอินทร์ กันกา 2563) ได้ทำการศึกษาศึกษาการบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาความ ยากจนของชุมชน โดยการจัดการขยะเหลือใช้ เพื่อยกระดับรายได้ ให้กลุ่ม ผู้สูงอายุและชุมชน กรณีศึกษา ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า กลุ่ม ผู้สูงอายุและชุมชนเกิดทักษะ มีความรู้ และพัฒนาการเกี่ยวกับการจัดการขยะเหลือใช้ทำให้กลายเป็น วิทยากร สอนชาวบ้านในชุมชนได้

2) ศึกษาความพึงพอใจผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก น่าจะเป็นเพราะว่าผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนาจากขยะมูลฝอยเชิง สร้างสรรค์ในรูปแบบตะกร้าเอนกประสงค์รูปทรงต่าง ๆ ซึ่งมีความสวยงาม แปลกใหม่ ราคาเหมาะสม มีเอกลักษณ์ และสามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนารัตน์ เดชกุลทองและคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาคความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านของกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าไหม บ้านเสี้ยวน้อย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากขยะมูลฝอย ตำบลหนองโดน อำเภอ จตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ด้านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ควรมีกลุ่มเยาวชนในชุมชนตำบลหนองโดนเข้ามาเรียนรู้กระบวนการแนวคิดด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต และสร้างจิตสำนึกในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

2) ด้านความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโดนควรส่งเสริมให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์สำหรับการขึ้นรูป/แบบผลิตภัณฑ์

3) ด้านผลิตภัณฑ์จากประชาชนหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมช่องทางการจำหน่าย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความเป็นไปได้ของผลิตภัณฑ์ที่จะสามารถนำไปจดมาตรฐานผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

7 สีช่วยชาวบ้าน. (2564). [ออนไลน์]. ชาวบ้านคัดค้านการเปิดบ่อขยะในพื้นที่หนองมกกลิ่น เหม็นกว่า 10 ปี จ.ชัยภูมิ. [สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2564]. จาก https://news.ch7.com/detail/480266?fbclid=IwAR1ou-Z-I8-LGcwFRd90wWnhZRIg1_5tAGcY-q5osvB09UeuDJCCKPldzHI.

ธงชัย ทองมา และ จิตรราตรี รุ่งอินทร์ กันกา. (2563). การบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน โดยการจัดการขยะเหลือใช้ เพื่อยกระดับรายได้ ให้กลุ่มผู้สูงอายุและชุมชน กรณีศึกษา ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. ในการประชุม วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 6 (น. 60 - 70). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

บุญชุม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พนารัตน์ เดชกุลทอง, เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี, และสามารถ สินทร. (2565). ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อ

ผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าไหมบ้านเสี้ยวน้อย อำเภอเมือง

จังหวัดชัยภูมิ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1, หน้า 67 – 81.

วรสุดา ขวัญสุวรรณ และสาทิณี วัฒนกิจ. (2563). การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือทิ้งสู่ผลิตภัณฑ์ออกแบบตกแต่ง และแฟชั่น: ชุมชนต้นแบบเทศบาลเมืองเขารูปช้าง. รายงานวิจัย, สงขลา : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโดน. (2564). [ออนไลน์]. สภาพทั่วไป. [สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564]. จาก <https://www.nongdon-sao.go.th/condition.php>

Pollution Control Department. (2018). Thailand State of Pollution Report 2018.

การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน
ของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
Applying the Principles of Moral Power to Promote Efficiency in
Administration of Local Administrators in Nong Bua Daeng District,
Chaiyaphum Province

พระสมพร กลยาโน (พันธ์เชียงขา)

PhraSomphon Kanlayano (Phanchiangcha)

พระมหานรินทร์ สุรปโย, (เอมพันธ์)

Phramaha Narin Surapinyo, (Emphan)

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuangt

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

Master of Political Science

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : narinpempa123@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 27 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 มิถุนายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 20 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 9 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน จากประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 98,561 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ (descriptive interpretation)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

(=4.04) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงาน (=4.05) ด้านสัมฤทธิ์ผลของงาน (=4.05) ด้านการบริหารจัดการ (=4.04) และด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน (=4.04) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

2) ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีความพึงพอใจยินดีทำสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ประชาชน และประชาชนได้รับประโยชน์นั้นโดยทั่วถึงกันทุกคน เป็นผู้สร้างสรรค์ให้ชุมชนมีความอยู่ดี กินดี และสนับสนุนให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ วิริยะ ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มุ่งมั่นผลักดันพยายามให้เยาวชนในชุมชนเห็นห่างจากยาเสพติดให้โทษที่เป็นภัยต่อสังคม ให้หมดไปจากชุมชน มุ่งมั่นผลักดันพยายามในการปฏิบัติงานหาทางแก้ไขปัญหามากทั้งของประชาชนในชุมชนให้มีความอยู่ดีกินดี จิตตะ ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มีความมุ่งมั่นติดตามในการปกครองชุมชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกคนในชุมชน ตั้งมั่นติดตามในการทำหน้าที่โดยตั้งใจจะพัฒนาชุมชนที่ตนเองปกครองอยู่ให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป วิมังสา ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มีการพิจารณาไตร่ตรองในการรับผิดชอบว่าสิ่งที่ตนทำมาเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างไร เพื่อความผาสุกของประชาชนในชุมชน พิจารณาไตร่ตรองในการปฏิบัติงานมีการพัฒนาปรับปรุงถนน แหล่งน้ำ สิ่งสาธารณประโยชน์ให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การประยุกต์, ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน, ผู้บริหารท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of the research were 1) to study the level of applying the principles of moral power of Iddhipadadhamma to promote efficiency in administration of the local administrators in Nong Bua Daeng District, Chaiphaphum Province, 2) to compare the public opinions about applying the principles of moral power of Iddhipadadhamma to promote efficiency in administration, classified by personal factors, 3) to present applying the principles of moral power to promote efficiency in administration. The research was the mixed method. The qualitative research collected data from 9 key informants by in-depth interviews whereas the quantitative research collected data from 399 samples out of 98,561 people aged 18 years upward living in Nong Bua Daeng District, Chaiphaphum Province. The data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation, hypotheses were tested by t-test and F-test and the data were analyzed with descriptive interpretation.

The results found that 1) the level of applying the principles of moral power to promote efficiency in administration of the local administrators in Nong Bua Daeng District overall was high (= 4.04), classified by side from high to low as follows:

performance surroundings (= 4.05), working success (= 4.05), administration (= 4.04) and performance resources (= 4.04) respectively. 2) The people with different sex and ages had no different opinions about applying the principles of moral power to promote efficiency in administration whereas those with different educations, occupations and incomes had different opinions with the statistical significance: 0.05. 3) The principles of four Iddhipada Dhamma were the following: For Chanda, the local administrators were content and pleased to do beneficial things to the people and the people received the benefits equally. The administrators made wealthy the people in the community and supported them to perform duties efficiently. For Viriya, the local administrators were consistent to perform their duties, tried to solve the people's living problems in the community and aroused juveniles to be away from drugs, realizing harm of the drugs and eliminating them. For Citta, the local administrators constantly ruled honestly and fairly to all people in the community and consistently intended to develop their community. For Vimamsa, the local administrators considered their performances to be beneficial and pleasant to the people and developed infrastructures and irrigation in the community.

Keywords; Applying, Promoting efficiency in administration, Local administrator

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีผู้ก่อการที่เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลังจากนั้นจึงได้มีการประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม” เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ในรูปแบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งการปกครองเป็นของประชาชน

โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน (กระมล ทองธรรมชาติ, 2540 : 6-7) ผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญสำหรับการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าและมีความเข้มแข็งในภูมิภาคนั้น ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป้าหมายสูงสุดในการบริหารและการปกครองประเทศ คือ การแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการอันเป็นส่วนรวมของคนในชาติให้มากที่สุด

ประเทศไทยได้มีการปกครองโดยการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองดูแลท้องถิ่นของตนเอง และให้สอดคล้องกับความต้องการและตามสภาพปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นนั้น การปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองประเทศที่จัดระเบียบการปกครองออกเป็น 3 ส่วน คือ ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.

2534 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมทุกฉบับ การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายรูปแบบ อันได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (ธนพรรณ คชาชัย, 2554 : 1-2) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ยังมีผลใช้บังคับอยู่ ซึ่งทำให้การดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นไปอย่างต่อเนื่องจากการกระจายอำนาจและมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง เมื่อมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงย่อมจะเกิดปัญหาต่อการพัฒนาท้องถิ่นได้เช่นกัน หากการเลือกตั้งนั้นได้ผู้บริหารท้องถิ่นที่ไม่มีความรู้ความสามารถ ไม่มีวิสัยทัศน์ ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรม หรือไม่สามารรถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ ดังนั้นในการเลือกตั้งจำเป็นต้องมีผู้บริหารท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของประชาชนซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างดี (ชนิตา ศรีมันโต, 2550 : 1-2) ปัจจุบันการพัฒนาประสิทธิภาพในระบบราชการเป็นกระแสที่มีความเด่นชัดมาก สาเหตุสำคัญเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (นิตยา เงินประเสริฐศรี, 2540 : 278)

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยการปกครองที่เกิดขึ้นตามนโยบายการกระจายอำนาจ การปกครองสู่หน่วยการปกครองขั้นพื้นฐานของรัฐบาล ซึ่งเป็นการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันเรียกว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ การจัดสรรสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบตลอดจนกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบในการให้บริการของรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นในระบอบประชาธิปไตย เพราะช่วยให้คนในท้องถิ่นต่างๆ ได้เสนอปัญหาและหาทางแก้ไข เป็นการจัดระเบียบการปกครองตามหลักการกระจายอำนาจปกครองโดยรัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองตนเองและจัดบริการสาธารณะบางอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นโดยอิสระตามสมควรภายในขอบเขตของกฎหมาย (นฤมล เมืองเดช, 2550 : 21) ดังนั้นองค์การจึงจำเป็นต้องหาหนทางบำรุงให้ทรัพยากรบุคคลอยู่ในสภาพที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และธำรงรักษาให้ทรัพยากรบุคคลให้มีคุณค่าอยู่ได้เสมอต่ออาศัยการบริหารงานบุคคล ความพึงพอใจในงาน การมีบทบาทในการบริหารงานของบุคคลสามารถช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจกับพฤติกรรมของบุคคล การพัฒนาบุคคล ตลอดจนการบำรุงรักษาบุคคลให้อยู่ในองค์กร (สุกัญญา อนุสกุล, 2548 : 1) ฉะนั้นผู้บริหารท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้หน่วยงานมีความเจริญรุ่งเรืองและประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นหากหน่วยงานใดมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสิทธิภาพในการทำงานสูง ย่อมส่งผลทำให้งานของหน่วยงานนั้นมีทั้งปริมาณและคุณภาพดีตามไปด้วย อย่างไรก็ตามความรู้และความสามารถของบุคลากรเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถทำให้หน่วยงานประสบความสำเร็จได้ หากบุคลากรของหน่วยงานนั้นปราศจากความตั้งใจและความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ การที่บุคคลจะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถดังกล่าวจนเกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีได้นั้น สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งขึ้นอยู่กับความสุขและความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่องานในองค์กรนั้น ปัจจุบันการจูงใจคนในการทำงานกับองค์กร ไม่ได้คำนึงเฉพาะความรู้ความสามารถของบุคคลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ได้ยึดเอาความพึงพอใจที่จะทำงานนั้น ๆ เป็นสำคัญ แม้ว่าคนจะมีความรู้ความสามารถเพียงใด แต่ถ้าหากขาดความตั้งใจหรือความพึงพอใจที่จะทำงานนั้นแล้ว ผลงานก็คงไม่อาจสำเร็จอย่างมีคุณภาพได้ ดังนั้น

ความพึงพอใจของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องตระหนักและคำนึงอยู่เสมอ เพราะความพึงพอใจของบุคลากรในองค์การมีผลต่อความสำเร็จของงานและองค์การ หากบุคลากรในองค์การไม่พึงพอใจในงานก็จะทำให้ผลการปฏิบัติงานต่ำ คุณภาพของงานลดลง มีการขาดงาน ลาออกจากงาน และเป็นปัญหาทางวินัยได้อีกด้วย แต่ในทางตรงข้ามหากบุคลากรมีความพึงพอใจในการทำงาน ย่อมเป็นเครื่องหมายให้เห็นถึงการบริหารที่ดีและผลของการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย (สันติ โกเศศโยธิน, 2554 : 1)

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึง การส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างการบริการงานกับความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลมีความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอย่างยิ่งการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรครอบคลุมทุก ๆ ด้านตามความต้องการและพัฒนาด้านจิตใจ และควรให้ความสำคัญต่อบุคลากรในองค์กรด้วยการสร้างแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ เพื่อจะช่วยให้ช่วยส่งเสริมต่อบุคลากรที่จะปฏิบัติงานให้กับองค์กร ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจะได้ทราบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่นว่าเป็นอย่างไร แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่นอันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบไปด้วย 1) พระสงฆ์ในอำเภอหนองบัวแดง จำนวน 2 รูป 2) ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน และ 3) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวม

ข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์ 4) การบันทึกวิธีทัศน์และ
 โสตทัศนูปกรณ์ (Silverman. D, 2000, 90)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
 ซึ่งอาศัยอยู่ในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล 83 หมู่บ้าน
 รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 98,561 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง
 และสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 399 คน ใน
 การคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro
 Yamane, 1967, 110)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ
 การบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็น
 ประเด็นได้ดังต่อไปนี้ คือ

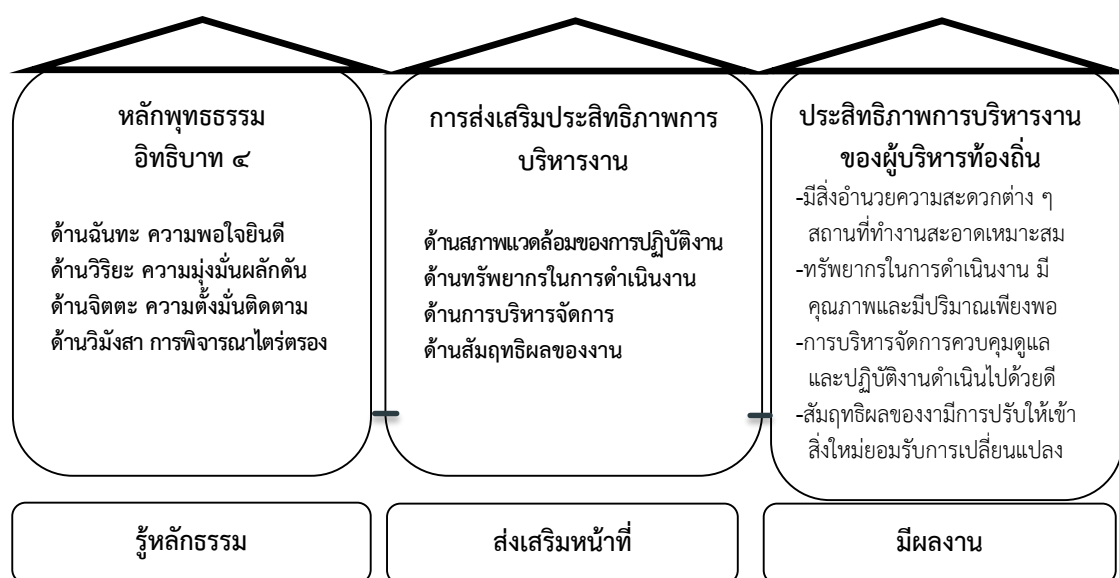
ผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ
 การบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับการประยุกต์
 หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัว
 แดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($=4.04$, $S.D.=0.66$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดย
 เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงาน ($=4.05$,
 $S.D.=0.70$) ด้านสัมฤทธิ์ผลของงาน ($=4.05$, $S.D.=0.71$) ด้านการบริหารจัดการ ($=4.04$,
 $S.D.=0.69$) และด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน ($=4.04$, $S.D.=0.71$) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ
 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อ
 ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดย
 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์
 หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัว
 แดง จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ
 และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการ
 บริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การนำเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการ
 บริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า หลักอิทธิบาท 4 คือ
 ฉันทะ ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีความพึงพอใจยินดีทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์แก่ประชาชน และประชาชน
 ได้รับประโยชน์นั้นโดยทั่วถึงกันทุกคน เป็นผู้สร้างสรรค์ให้ชุมชนมีความอยู่ดี กินดี และสนับสนุนให้
 ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ วิริยะ ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มุ่งมั่นผลักดันพยายามในการ
 ปฏิบัติงานหาทางแก้ไขปัญหาปากท้องของประชาชนในชุมชนให้มีความอยู่ดีกินดี มุ่งมั่นผลักดัน
 พยายามให้เยาวชนในชุมชนเห็นห่างจากยาเสพติดให้โทษที่เป็นภัยต่อสังคม ให้หมดไปจากชุมชน
 จิตตะ ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มีความตั้งใจมั่นติดตามในการปกครองชุมชนด้วยความซื่อสัตย์
 สุจริต และเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกคนในชุมชน ตั้งมั่นติดตามในการทำหน้าที่โดยตั้งใจจะพัฒนา
 ชุมชนที่ตนเองปกครองอยู่ให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป วิมังสา ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มีการ

พิจารณาไตร่ตรองในการรับผิดชอบว่าสิ่งที่ตนทำมาเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างไร เพื่อความผาสุกของประชาชนในชุมชน พิจารณาไตร่ตรองในการปฏิบัติงานมีการพัฒนาปรับปรุงถนน แหล่งน้ำ สิ่งสาธารณประโยชน์ให้ดีขึ้น

สรุปองค์ความรู้

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ” ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังต่อไปนี้

- ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีความพึงพอใจยินดีทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และประชาชนได้รับประโยชน์นั้นโดยทั่วถึงกันทุกคน เป็นผู้มีความพึงพอใจยินดีสร้างสรรค์ให้ชุมชนมีความอยู่ดี กินดี และสนับสนุนให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความพึงพอใจยินดีต้องการที่จะสร้างความเจริญให้กับชุมชนที่ตนเองปกครองให้มีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

- ด้านวิริยะ ความมุ่งมั่นผลักดันพยายาม ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มุ่งมั่นผลักดันพยายามให้เยาวชนในชุมชนเห็นห่างจากยาเสพติดให้โทษที่เป็นภัยต่อสังคม ให้หมดไปจากชุมชน เป็นผู้มุ่งมั่นผลักดันพยายามในการปฏิบัติงานหาทางแก้ไขปัญหาคาใจของประชาชนในชุมชนให้มีความอยู่ดีกินดี เป็นผู้มุ่งมั่นผลักดันพยายามในการทำหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองโดยการมุ่งผลสัมฤทธิ์ผลของงาน

- ด้านจิตตะ ความตั้งมั่นติดตาม ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มีความตั้งมั่นติดตามในการปกครองชุมชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกคนในชุมชน เป็นผู้มีความตั้งมั่นติดตามในการทำหน้าที่โดยตั้งใจจะพัฒนาชุมชนที่ตนเองปกครองอยู่ให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป เป็นผู้มีความตั้งมั่นติดตามในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองโดยการจัดสรรงบประมาณให้ทั่วถึงเสมอภาคกัน

- ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง ผู้บริหารท้องถิ่นของท่านเป็นผู้มีการพิจารณาไตร่ตรองในการรับผิดชอบว่าสิ่งที่ตนทำมาเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างไร เพื่อความผาสุกของประชาชนใน

ชุมชน เป็นผู้มีการพิจารณาไตร่ตรองในการปฏิบัติงานมีการพัฒนาปรับปรุงถนน แหล่งน้ำ สิ่งสาธารณประโยชน์ให้ดีขึ้น เป็นผู้มีการพิจารณาไตร่ตรองในการมุ่งผลสัมฤทธิ์ผลของงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเป็นธรรมแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงาน พบว่าอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารท้องถิ่นควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงานในหน่วยงานให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สถานที่ทำงานสะอาดเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน และมีอิสระ

1.2 ด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน พบว่าอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน ได้แก่ คน ในการดำเนินงานจะต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอ

1.3 ด้านการบริหารจัดการ พบว่าอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการบริหารจัดการ โดยควบคุมดูแลและปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินไปด้วยดี ปฏิบัติการเพื่อรักษาปริมาณและคุณภาพของงาน

1.4 ด้านสัมฤทธิ์ผลของงาน พบว่าอยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้บริหารท้องถิ่นควรมุ่งสัมฤทธิ์ผลของงาน การมีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพที่แน่นอนชัดเจน การปรับให้เข้ากับปรัชญาใหม่ ๆ และยอมรับการเปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ด้านสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงาน ผู้บริหารท้องถิ่นควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงานในหน่วยงานให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สถานที่ทำงานสะอาดเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน และมีอิสระ สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงานมีวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานทันสมัย เพียงพอ เหมาะสม สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงาน บรรยากาศดี มีอุณหภูมิเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานมีความสุขเป็นกัลยาณมิตร

2.2 ด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน ผู้บริหารท้องถิ่นควรส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน ได้แก่ คน ในการดำเนินงานจะต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอ ทรัพยากรในการดำเนินงาน ได้แก่ วัสดุสิ่งของ ในการดำเนินงานจะต้องมีวัสดุสิ่งของตามความต้องการของแผนงานและโครงการ ทรัพยากรในการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดการ ในการดำเนินงานจะต้องมีระบบการบริหารงานที่ดีมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการบริหารจัดการ โดยควบคุมดูแลและปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินไปด้วยดี ปฏิบัติการเพื่อรักษาปริมาณและคุณภาพของงาน การบริหารจัดการ โดยกำหนดความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของงานให้ชัดเจนและรัดกุม จัดทำแผนภูมิอย่างกว้าง ๆ ของโครงการของหน่วยงาน โดยกำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของบุคลากร มอบหมายและกระจายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

2.4 ด้านสัมฤทธิ์ผลของงาน ผู้บริหารท้องถิ่นควรมุ่งสัมฤทธิ์ผลของงาน การมีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพที่แน่นอนชัดเจน การปรับให้เข้ากับปรัชญาใหม่ ๆ และยอมรับการเปลี่ยนแปลง มุ่งคุณภาพเป็นหลัก ปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ขจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน

สนับสนุนการฝึกอบรม ปรับปรุงระบบการทำงานเพื่อคุณภาพการผลิตและการลดต้นทุน สร้างภาวะผู้นำให้แก่บุคลากร เพื่อประสิทธิภาพการทำงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ด้านสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงาน ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติงานที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น

3.2 ด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น

3.3 ด้านการบริหารจัดการ ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การบริหารจัดการความสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐกับผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อบำรุงขวัญกำลังใจ

3.4 ด้านสัมฤทธิ์ผลของงาน ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง อุปสรรคในการแสดงความคิดเห็นของบุคลากรโดยมีการสื่อสารแบบสองทางและใช้วิธีปรึกษามากกว่าสั่งการของผู้บริหารท้องถิ่น

บรรณานุกรม

กรมพล ทอธรรมาชาติ. (2540). “การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น”. รัฐสภาสาร. ปีที่ 23 ฉบับที่ 525 (มีนาคม 2540) : 1-7.

ชนิตา ศรีมหันโต. (2550). “คุณลักษณะผู้บริหารท้องถิ่นที่ประชาชนพึงประสงค์ของเทศบาลนครยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา”. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธนพรรณ คชาชัย. (2554). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโพธิ์พระยา อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี”. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2540). ทฤษฎีองค์การ : แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นฤมล เมืองเดช. (2550). “บทบาทสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาเขตขอนแก่น.

สุกัญญา อนุสกุล. (2548). “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”. ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สันติ โกเศโยธิน. (2554). “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในสังกัดส่วนโยธาในจังหวัดสระบุรี”. วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

Silverman. D. (2000). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook. London: Sange.

Yamane. Taro. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harpen and Ro

เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและ
จริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านสงวาลำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

Learning Management Technology for Teachers in the Social Studies
Subject Group Morality and ethics of junior high school students at Ban
Nga School, Loei Primary Educational Service Area Office, Region 1

ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร

Ntapat Worapongpat

สรารุช โพธิจันทร์

Sarawut Phothichan

พระครูอุดมโพธิวิเทศ (ณรงค์ อุตตมวโส เสนทรนารถ)

Phrakhrudombodhivides(Narong Uttamavangso Sendaranath)

พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส

Jutharat Nirundorn

พระฮอนด้า วาทสโท

Tarinee Kittikanjanasophon5

ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการศึกษา

Center for Knowledge Transfer, Technology, Community Innovation,

Entrepreneurship, Tourism and Education

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Buddhist Educational Administration Program Mahachulalongkornrajavidyalaya

University Khon Kaen Campus

E-mail: dr.thiwat@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 1 พฤษภาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 17 กรกฎาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านสงวาลำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 2) เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาลำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 1 จำนวน 50 คน ได้มาโดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาจำนวน 44 คน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผลโดยมีวิธีการดังนี้ 1) การวิจัยมุ่งศึกษาแนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับครูโรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 2) ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กำหนดผู้เข้าร่วม สนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ตัวแทนหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา จำนวน 3 คน และตัวแทนครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 5 คน โดยมีการกำหนดเกณฑ์คุณลักษณะในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม โดยมีตัวแทน 1. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่น้อยกว่า 1 ปี มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระ ศาสนา คุณธรรมและจริยธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 2. ตัวแทนผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการผู้ชำนาญการสถานศึกษา เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านศาสนา 3. ตัวแทนครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระ ศาสนา คุณธรรม และจริยธรรมกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มคือ แนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับครูโรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นเพศชาย ร้อยละ 54.54 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 45.45 2) พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในเรื่อง คุณธรรมและ จริยธรรม ของครูโรงเรียน บ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ($X = 4.02$) เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อยเรียงลำดับดังนี้ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน และลำดับสุดท้ายคือ ด้านการวัดและประเมินผล 3) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูผู้สอน ในการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 96.36 ระดับคุณภาพดีมาก 4) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อเทคโนโลยีของครู โดยใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 98.02 ระดับคุณภาพดีมาก 5) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการวัดและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาลำบากงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 94.10 ระดับคุณภาพดีมาก

คำสำคัญ : นวัตกรรมการศึกษา, การใช้เทคโนโลยี , การจัดการเรียนรู้ , คุณธรรมและจริยธรรม

Abstract

The objectives of this article were 1) to study conditions and problems of using learning management technology among teachers in the social studies subject group on morality and ethics of secondary school students of Ban Sangao School, the Office of Loei Primary Educational Service Area 1, 2) to find ways to promote the use of learning management technology among teachers in social studies on morality and ethics of secondary school students of Ban Sangao School, the Office of Loei Primary Educational Service Area 1. This research was a survey research. The research aimed to study the conditions and problems of learning management of the use of learning management technology among teachers in the social studies subject group on moral and ethics of secondary school students of Ban Sangao School, the Office of Loei Primary Educational Service Area 1. The sample groups were 50 people obtained from administrators and teachers of social studies, religion and culture and 44 secondary school students of Ban Sangao School. The research method was conducted on the conditions and problems of social studies learning management on morality and ethics in 3 aspects: teachers, learning media, and evaluation and assessment. The methods were as follows: 1) The research aimed to study the guidelines for promoting learning management in social studies on morality and ethics for teachers of Ban Sangao School. 2) For scope of key informants, the group discussion group consisted of 10 participants consisting of 2 representatives of social studies, religious and cultural group leaders, 3 representatives of experts or scholars in social studies learning management, and 5 representatives of the teachers of social studies, religion and culture. The criteria were set to select participants for the group discussion as follows: 1. A representative of the social studies, religion and culture group leaders had at least 1- year experience in learning management of the social studies on religion and culture in the Office of Loei Primary Educational Service Area 1. 2. A representative of experts or scholars in social studies learning management held an academic position, was a director of an educational institution, had expertise and experience in learning management in social studies, and was an expert in religion. 3. A representative of social studies, religion and culture teachers was a social studies, religion and culture teacher at Ban Sangao School under the Office of Loei Primary Education Service Area 1. He was an expert and had experience in social studies learning management in the subject matter of religion, morality and ethics. The topic of the focus group discussion was the way to promote the social studies on morality and ethics for teachers at Ban Sangao School under the Office of Loei Primary Education Service Area 1. The results of data collection were as follows: 1) The respondents were 54.54% male and 45.45% female. 2) The condition of learning management in social studies on morality and ethics of the teachers at Ban

Sangao School overall was at high level ($X = 4.02$) when considering each aspect from descending order as follows: learning media, teachers and evaluation and assessment. 3) The students' satisfaction with teachers in the use of technology in learning management in the social studies subject group on moral and ethics of secondary school students at Ban Sangao School of Loei Primary Educational Service Area Office 1, overall averaged 96.36%, very good quality level. 4) The students were satisfied with the teacher's use of technology media by using the learning management technology in the social studies subjects group on moral and ethics of secondary school students at Ban Sangao overall averaged 98.02% of very good quality level. 5) The students were satisfied with the evaluation and assessment of the use of technology for learning management of teachers in the social studies subject group on moral and ethics of secondary school students of Ban Sahga School overall averaged 94.10%, very good quality level.

Keywords: educational innovation, the use of technology, leaning management, morals and ethics

บทนำ

การศึกษาที่มีความสำคัญและเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์โดยเฉพาะเยาวชนของประเทศไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายและหลักการของการศึกษาที่ได้กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร, 2566) มาตรา 6 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” จะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ และยังเป็น การพัฒนาบุคคลผู้ศึกษาให้มีความคิด ความประพฤติ ทักษะ ค่านิยมและคุณธรรม (ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร, 2566)

ในปัจจุบันประเทศไทยทั้งหน่วยงานด้านการศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม เน้นการสอนให้บุคคลตระหนักถึงศีลธรรม มุ่งให้บุคคลนำหลักธรรมทางศาสนาเยี่ยงปฏิบัติในการดำเนินชีวิต สถาบันหรือหน่วยงานที่ถูกคาดหวังและมีบทบาทในการอบรมขัดเกลาพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนดีที่สำคัญคือสถานศึกษาต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ซึ่งครูภายในสถานศึกษาเหล่านี้ถือว่ามีส่วนสำคัญในการปลูกฝัง สั่งสอนผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าวได้ ครูเป็นวิชาชีพที่สังคมยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงมีภาระหน้าที่สำคัญยิ่งต่อสังคม จึงต้องมีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถในการสอน มีคุณธรรมจริยธรรม มีศรัทธา และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู สามารถนำความรู้ไปจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้สามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ศิษย์ได้อีกด้วย โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาเนื่องจากในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาประกอบด้วย สาระต่าง ๆ ไว้ ดังนี้ 1) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมีการกำหนดให้วิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้ที่สำคัญ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา

ตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศีลธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ให้สามารถดำรงตนได้อย่างเป็นปกติสุขและเป็นไปตามพัฒนาการตามวัยของผู้เรียนเนื่องจากการ พัฒนาทางศีลธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนนั้นจำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อมกันในทุกๆด้านทั้งการพัฒนาด้านพุทธิสัยด้านจิตพิสัยด้านพฤติกรรมด้านสังคมและด้านอารมณ์ของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีวิวัฒนาการการเจริญเติบโตทางสติปัญญา ความคิด อารมณ์ สังคมและพฤติกรรมที่เป็นไป ในทางที่ถูกต้องดีงามของศีลธรรมนั้นๆเมื่อโตขึ้นก็จะได้เป็นคนดีมีศีลธรรมและจริยธรรมผู้เรียนจะได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือการนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและการอยู่กันอย่างสันติสุขเป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามพัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อ 2 สังคมและส่วนรวม (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2566) จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในสังคมปัจจุบันในการพัฒนามนุษย์ ดังนั้นการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ของครูจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเมื่อครูผู้จัดการเรียนรู้มีความรู้ ทักษะ และเทคนิคในการจัดการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพก็จะ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมีความสนใจ และมีความสุขในการเรียนสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้

โรงเรียนบ้านสงาวสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต1เป็นหนึ่งในสถานศึกษาเขตบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่คณะครุศาสตร์ได้ส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสาขาวิชาต่าง ๆ ไปฝึกปฏิบัติการสอน และมีความร่วมมือด้านวิชาการโดยเฉพาะการพัฒนาการจัดการเรียนรู้จากปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ในสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 และหาแนวทางส่งเสริมการจัดการ เรียนรู้สังคมศึกษา ในสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม สำหรับครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านสงาวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

2. เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านสงาวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ขอบเขตการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ซึ่งในการวิจัย กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ดังนี้

- 1.1 ด้านครูผู้สอน
- 1.2 ด้านสื่อการเรียนรู้
- 1.3 ด้านการวัดและประเมินผล

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำนวน 50 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำนวน 44 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยความคลาดเคลื่อน .05 ของยามาเน ได้มาจากการใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ตั้งใจเรียนและเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนรู้ของผู้เรียนจะไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางคือ ความสำเร็จในชีวิตหรือไม่ เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอนหรือผู้สอนด้วยเช่นกันหากผู้สอนรู้จัก เลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้วย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดังนี้ (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2566)หลักการสำคัญเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่สังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพมีหลักการที่สำคัญหลายประการ ซึ่ง (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2566)ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ สำคัญของการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ว่าควรมีลักษณะดังนี้

- (1) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด
- (2) เน้นกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง
- (3) เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้
- (4) วางแผนการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เป็นขั้นตอน จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ดีขึ้น
- (5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
- (6) ใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือมีความซับซ้อนให้เข้าใจง่าย ยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีลำดับขั้นตอน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนโดยจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้หลาย ๆ ลักษณะ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีโอกาสปฏิบัติทักษะต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้นั้นทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ

เป้าหมายในวิชาสังคมศึกษา

วิชาสังคมศึกษาเป็นรายวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนหรือผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว จึงมีการกำหนดเป้าหมายการศึกษาในวิชาสังคมศึกษาเอาไว้หลายประการดังนี้(ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2565)

3.1 เป็นกระบวนการถ่ายทอดมรดกทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการถ่ายทอดมรดกทางสังคม กล่าวคือ ต้องการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ทางสังคม ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์ การ จัดระบบขององค์กรต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ฯลฯ

3.2การนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันการนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน กล่าวคือ การมุ่งศึกษาให้ผู้เรียนเกิด ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การปรุงแต่งชีวิตให้ดีขึ้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปฏิบัติตามตามกฎหมายบ้านเมือง ฯลฯ

3.3 เป็นการพัฒนาทักษะ ค่านิยม เจตคติ เป็นการพัฒนาทักษะ ค่านิยม เจตคติ กล่าวคือ มุ่งฝึกฝนให้เยาวชนมีค่านิยมที่ดี เจตคติ ที่ดีมีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม และเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม สร้างสรรค์ให้เป็น สังคมที่มีคุณค่า และการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

3.4 เป็นการศึกษาให้เป็นพลเมืองที่ดี เป็นการศึกษาให้เป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย ให้มีความเข้าใจระบบ การเมืองการปกครอง รู้จักสิทธิและหน้าที่ มีบทบาทการเมือง ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีพ เข้าร่วมกิจกรรมของสังคมได้ช่วยกันพัฒนาประเทศหรือสังคมที่ตนอยู่อาศัยให้เจริญก้าวหน้า

3.5 ฝึกให้เป็นคนมีนิสัยใฝ่รู้ ฝึกให้เป็นคนมีนิสัยใฝ่รู้ กล่าวคือ มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ติดตามข่าวสาร และสถานการณ์รอบ ๆ ตัว เพื่อให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ และทันโลก สามารถ วิเคราะห์ข่าวสารและสถานการณ์ได้ถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปแก้ไข ปัญหาใน ชีวิตประจำวัน

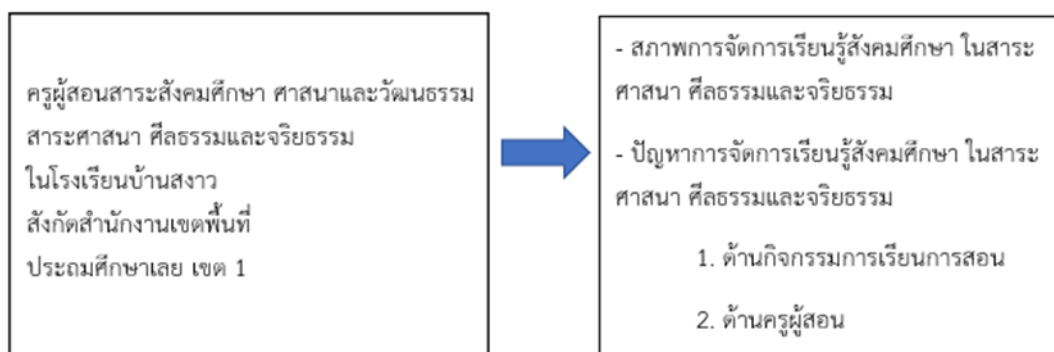
3.6 ฝึกให้เป็นคนมีศรัทธา และยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ฝึกให้เป็นคนมีศรัทธา และยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ กล่าวคือ การยึดมั่นและปฏิบัติ ตามหลักคำสอนของศาสนา จะช่วยให้ชีวิตมีแต่ความสุข จิตใจเบิกบานแจ่มใส มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีเหตุผล มีเหตุมีผล ทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย และพัฒนาไม่หยุดยั้ง

สรุปได้ว่า เป้าหมายในวิชาสังคมศึกษา คือ ต้องการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางสังคมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้รวมทั้งต้องการพัฒนาทักษะ ค่านิยม เจตคติ มุ่งฝึกฝนให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและเจตคติที่ดี เป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย มีนิสัยใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นที่จะ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมติดตามข่าวสาร สถานการณ์รอบ ๆ ตัว มีศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และปฏิบัติ ตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำนวน 50 คน ได้มาโดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

และนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจำนวน 44 คน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา เรื่อง คุณธรรม และ จริยธรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียนมัธยมศึกษา ในโรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำนวน 44 คน ได้มาจาก วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยความคลาดเคลื่อน .05 ของยามาเน(Yamane Taro, 1973)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยมีลักษณะคำถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท์

3. การสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาและ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 แล้ว
นำมาสร้าง แบบสอบถาม

3.2 สร้างแบบสอบถามเพื่อสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

3.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน
- 2) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 3) พระสงฆ์

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการ และขั้นตอน ดังนี้

4.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ที่เป็น กลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม

4.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเก็บข้อมูลกับ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียนมัธยมศึกษา ในโรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 44 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4.3 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดมาดำเนินการวิเคราะห์และสรุปผลตาม ขั้นตอนการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาแยกวิเคราะห์ดังนี้

5.1 นำแบบสอบถามมาตรวจสอบและคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์

5.2 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสให้คะแนนน้ำหนักแต่ละข้อและบันทึก ข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.2.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ผลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ พร้อมนำเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียง

5.2.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้าน สงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 มีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้ กำหนดค่าของคะแนนแต่ละข้อ โดยแบ่งออกเป็นระดับตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) ดังนี้

มีระดับมากที่สุด	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 5
มีระดับมาก	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 4
มีระดับปานกลาง	ให้น้ำหนักคะแนนเท่ากับ 3

มีระดับน้อย ให้นำน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 2

มีระดับน้อยที่สุด ให้นำน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 1

การแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับระดับสภาพและ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ทั้ง 5 ระดับ โดยเอาคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) ของคะแนน เป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดเป็นเกณฑ์และแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ระดับสภาพการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 กำหนดเกณฑ์ ดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	ปฏิบัติมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	ปฏิบัติมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	ปฏิบัติปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	ปฏิบัติน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	ปฏิบัติน้อยที่สุด

ระดับปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 กำหนดเกณฑ์ ดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีปัญหามากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีปัญหา
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีปัญหาปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	ปัญหาน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	ปัญหาน้อยที่สุด

5.3 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาดำเนินการตามความมุ่งหมายของการวิจัยต่อไป

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนน โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 101)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

1.2 ค่าร้อยละ (Percentage) ของคะแนนโดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 105)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
 f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 103)

$$\text{สูตร } S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X^2 แทน คะแนนแต่ละตัว
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 $\sum$ แทน ผลรวม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 44 คน ปรากฏผลแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		n = 44
(เพศ)	จำนวนคน (คน)	คิดเป็นร้อยละ
เพศชาย	24	54.54
เพศหญิง	20	45.45

จากตารางพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นเพศชาย ร้อยละ 54.54 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 45.45

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครู ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

สภาพการจัดการเรียนรู้	n = 44	ระดับ	อันดับ
-----------------------	--------	-------	--------

	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านครูผู้สอน	3.49	.85	มาก	2
2. ด้านสื่อการเรียนรู้	4.19	.87	มาก	1
3. ด้านการวัดและประเมินผล	4.16	.78	ปานกลาง	3
รวม	4.02	.81	มาก	

จากตารางพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในเรื่อง คุณธรรมและ จริยธรรม ของ ครูโรงเรียนบ้านสงวาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยรวมอยู่ใน ระดับ มาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเรียงลำดับดังนี้ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้าน ครูผู้สอน และลำดับสุดท้ายคือ ด้านการวัดและประเมินผล

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่ค้นพบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านสื่อการเรียนรู้ ในเรื่อง การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ เมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่การเข้าสู่เนื้อหาได้อย่างหลากหลายช่องทาง สื่อการเรียนรู้มีสภาพดีและพร้อมใช้งาน และลำดับสุดท้าย คือ ความเหมาะสม สวยงาม ของสื่อการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1ที่เป็นอยู่ด้านสื่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้านที่ศึกษา และการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ที่เป็นอยู่ด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ย น้อยกว่าทุกด้านที่ศึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกปฏิบัติการสอนมาเป็นระยะ เวลานาน จึงมีความเชี่ยวชาญในการสร้างสื่อการสอนเป็นอย่างดี ทำให้สภาพการจัดการ การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ด้านสื่อการเรียนรู้ อยู่ใน ระดับมากและมีค่าเฉลี่ยมากกว่า ทุกด้านที่ศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร , 2565)ที่ศึกษาสภาพการจัดการเรียน การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

จากผลการวิจัยได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในเรื่องการใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงวาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ได้แก่

1) การส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้และมีทักษะสำคัญอย่าง ต่อเนื่อง โดยการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา คุณธรรมและจริยธรรม จัดให้มีกิจกรรมโครงการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางด้านศาสนา คุณธรรมและจริยธรรมของครูผู้สอน อยู่เสมอ พัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะด้านการพูด เช่น การพูดโน้มน้าวใจผู้เรียนให้มีความสนใจต่อการ เรียนการสอน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูผู้ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ด้านศาสนา คุณธรรมและจริยธรรมเพื่อหาแนวทางที่ดีในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา คุณธรรมและ จริยธรรม

2) การส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่เน้นการท่องจำมากเกินไป โดยการจัดการเรียนการสอนต้องมีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย และมีความสนุกต่อบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีรูปแบบหลากหลาย จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดและแสดงเหตุผลเกี่ยวกับประเด็นทางศาสนา คุณธรรมและจริยธรรมในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่เน้นการท่องจำจนมากเกินไป จัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองในบางกิจกรรม จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเชิญวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาร่วมในกิจกรรม หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (เอกรินทร์ คงชุม, ธนาตล สมบูรณ์, วีระ วงศ์สรรค์, ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร, 2566) พบว่า ครูผู้สอนควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับนักเรียนรายบุคคล พัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3) พัฒนาการผลิตสื่อและออกแบบสื่อการเรียนรู้อื่นๆที่หลากหลาย รวมทั้งส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ต้องมีสื่อ การเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอโดยเฉพาะ สาระศาสนา คุณธรรมและจริยธรรม สื่อการเรียนรู้อาจ อยู่ในสภาพดีและพร้อมใช้งาน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบและผลิตสื่อประกอบการเรียนรู้ จัดให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ศาสนา คุณธรรมและ จริยธรรม เช่น สถานที่สำคัญเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งสื่อการเรียนรู้อาจมีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ อย่างมากโดยเฉพาะในสาระศาสนา คุณธรรมและจริยธรรม สื่อการเรียนรู้อาจช่วยขยายการเรียนรู้ของ ผู้เรียนได้ดี รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกห้องเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร, 2565) และ (ฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร, 2566). ที่พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ห้องเรียน ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนครบถ้วน ควรมีจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเองได้

4) พัฒนาความรู้ด้านการ วัดและประเมินผลการเรียนรู้แก่ครูผู้สอน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผล การวัดและประเมินผลควรเป็นการประเมินผลตามสภาพจริง พัฒนาความรู้ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้แก่ครูผู้สอนให้มีความเข้าใจในหลักเกณฑ์การวัดและประเมินอย่างเหมาะสม ควรให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผล และผู้เรียนควรได้มีโอกาสที่รับรู้ผลการวัดและประเมินนั้นเป็น ระยะ การวัดและประเมินผลต้องวัดผลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติอย่างครอบคลุม รวมทั้งการวัดและประเมินผลต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมิน

ตนเองเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2565) และ (ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, 2566) ที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ที่มีต่อแนวทางการ แก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนด้านการกระบวนการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรให้ความสำคัญต่อองค์ และมิติทักษะสำคัญจำเป็นในการเป็นครูวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
2. โรงเรียนควรให้ความสำคัญด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้โดยส่งเสริมและพัฒนา ครูผู้สอนให้มีความรู้ทั้งในการใช้และผลิตสื่อที่มีความทันสมัย เหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้มีการใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน
3. ครูผู้สอนในเรื่อง คุณธรรมและจริยธรรม ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทั้งใน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้การวัดและประเมินผล อย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง
4. โรงเรียนบ้านสงาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ควรจัดให้มีกิจกรรมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือถอดบทเรียนจากแนวปฏิบัติที่ดีจากครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ สอนดีเด่น โดยเฉพาะการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ในสาระศาสนา คุณธรรมและจริยธรรม

บรรณานุกรม

- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบโมไบล์ เลิร์นนิ่ง เรื่อง แพลตฟอร์มสถานบริเวณเมืองเก่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยาโดยใช้โปรแกรมโลกเสมือนจริง (Metaverse). *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, 15(1), 119-133.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกและ เกมการศึกษารายวิชาวิทยาศาสตร์เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสภาพแวดล้อมชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม. *วารสารพุทธนวัตกรรมการปริทรรศน์*, 4(2), 1-12.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). นวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่ม สาระสังคมศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสงาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(1), 70-77.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). การพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนการสอนสื่อดิจิทัลด้วยการสอนบน Padlet วิชาภาษาไทยเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดบางบอน (พิมพ์ จันแต่อุปกัมภ์. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 35(2), 102-120.

- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในยุคไทยแลนด์ 4.0 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทัศนศิลป์ วิชาศิลปะพื้นฐาน. วารสารครุทรรศน์, 3(1), 43-53.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). การบริหารงานระบบไอซีทีเพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทย เรื่อง นิราศภูเขาทอง ผ่านบทเรียนออนไลน์ Mobile Learning ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดตะพงนอก จังหวัดระยอง. วารสารครุศาสตร์ปัญญาพัฒน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 1(1), 1-16
- เอกนรินทร์ คงชุม, ธนาถ สมบูรณ์, วีระ วงศ์สรรค์, ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแกะสลักผักและผลไม้ลายกุหลาบ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลมะนัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล เขต 1. วารสารวิจัยวิชาการ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครสวรรค์, 6(1), 79-90.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องห่วงโซ่อาหาร (Food Chain) โดยใช้สื่อวีดิโอ (VDO) ผ่านแอปพลิเคชันสำหรับเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์. วารสารวิจัยศิลปวิทยาการกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 30(2), 25-38.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาสื่อการเรียนรู้ เรื่องระบบสุริยะบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ด้วยเทคโนโลยีความจริงเสริม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองขวางจังหวัดตราด. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5(2), 26-38.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจินตเื้อะแก่งคอย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 14(2), 28-42.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาบทเรียน M-Learning ร่วมกับรูปแบบการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เรื่อง สถานที่สำคัญและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางปลา. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ, 5(3), 28-40.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). การพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้เรื่องโคกหนองนาโมเดล ตำบลจันทุม อำเภอลำปลายงาย จังหวัดบุรีรัมย์ ในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสำโรง โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์. วารสารนวัตกรรมการศึกษาในอนาคต, 1(1), 47-58.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ "ตู้เทคโนโลยีดิจิทัลอัจฉริยะ" เรื่อง การปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระขาว (ประชานุเคราะห์). วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 5(2), 22-32.
- ณฐาพัชร วรพงศ์พัชร, อภิสิทธิ์ ทูริยานนท์, อรอนงค์ โพธิ์จักร, อพิเชษฐกิจเกษม เหมและปวีณา จันทรไทย. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E -Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจินตเื้อะ

- แก่งคอย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 14(2). 28-42
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร, สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาลและพงษ์ศักดิ์ ผนามาศ. (2564) . การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลรายวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน สำหรับผู้เรียนระดับปริญญาตรีคณะบริหารธุรกิจ. วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรม บริการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 4(2). 427-442. 71.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2565). การพัฒนาบทเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผา ของชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร. วารสารนวัตกรรมการศึกษาในอนาคต. 1(1). 1-16.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2565). การบริหารงานวิชาการบทเรียนสำเร็จรูปของชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านหนองลุมพุก จังหวัดชัยภูมิ. วารสารครุทรรศน์ (Journal of UBRU Educational Review (Online). 2(3). 41-52.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2565). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในวิชาภาษาไทย เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแจ้งลำหิน (พุนราชูร์อุปถัมภ์) อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา [ssrugraduate]. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 15(2). 49-63.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2565). การพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้เรื่องโคกหนองนาโมเดล ตำบลจันตุม อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสำโรง โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์. วารสารนวัตกรรมการศึกษาในอนาคต. 1(1). 47-58.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจันทะแองแก่งคอย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 14(2). 28-42.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาสื่อการเรียนรู้ เรื่องระบบสุริยะ บนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ด้วยเทคโนโลยีความจริงเสริม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองขวางจังหวัดตราด. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 5(2). 26-38.
- ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร. (2565). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่องห่วงโซ่อาหาร (Food Chain) โดยใช้สื่อวีดีโอ (VDO) ผ่านแอปพลิเคชันสำหรับเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์. วารสารวิจัยศิลปวิทยาการกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 30(2). 25-38.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2558). พื้นฐานการวิจัยการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กทม: ดัชนีการพิมพ์.
- Yamane Taro. (1973). Statistic: An introductory and lysis. (2nd/ed). New York: Harpar and row.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐศึกษาเฉพาะ
กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสกอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
Public Participation in the Government Health Security Fund Policy:
Case Study of Ban Sok Subdistrict Administrative Organization, Khon
sawan District, Chaiyaphum Province

นางสาวธาดา พิมสิม

Tachada pimsim

ไพฑูรย์ มาเมือง

Phaitoon Mamuangt

ปัญญา คล้ายเดช

Panya Klaydesh

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

Master of Political Science

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : Tachadapimsim@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 11 กรกฎาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 6 สิงหาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 7 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน จากจำนวน 6,996 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าทีและค่าเอฟ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.86) 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน

จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ (1) ด้านการตัดสินใจ ประชาชนได้ประชุมวิเคราะห์สภาพปัญหาสาธารณสุขในชุมชน มีส่วนร่วมวางแผนการบริหารแก้ปัญหาในชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์การ (2) ด้านการดำเนินงาน ประชาชนได้มีส่วนร่วมกำหนดแนวทางติดตามการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน มีส่วนร่วมดำเนินงานตามแผนงาน (3) ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนได้เข้าใช้บริการสุขภาพจากกองทุนสุขภาพ มีความพึงพอใจในการบริการสุขภาพมากขึ้น ได้รับสิ่งตอบแทนอย่างเหมาะสมจากกองทุนสุขภาพ (4) ด้านการติดตามและประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับการทำงานมีส่วนร่วมในการเบิกจ่ายงบประมาณดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางติดตามงาน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, กองทุนหลักประกันสุขภาพ, ภาครัฐ

Abstract

The research objects were 1) to study the level of the public participation in the public health security fund policy, 2) to compare the public participation in the public health security fund policy, 3) to study the development of the public participation in the public health security fund policy: a case study of Ban Sok Subdistrict Administrative Organization, Khon Sawan District, Chaiyaphum Province. The research methodology was the mixed method. The qualitative research collected data from 9 key informants whereas the quantitative research collected data with questionnaires from 378 samples out of 6,996 people. The tools were questionnaires and interview formats. The data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. Hypotheses were tested by t-test and F-test and the data were analyzed by descriptive interpretation.

Findings of the research were as follows: 1) The level of the public participation in the public health security fund policy: a case study of Ban Sok Subdistrict Administrative Organization, Khon Sawan District, Chaiyaphum Province overall was high ($=4.02$, $S.D.=0.86$). 2) For comparing the public participation, the people with different sexes had no different opinions about the public participation in the public health insurance fund policy, so the hypotheses were rejected. But he people with different ages, educations, occupations and incomes had different opinions about the public participation in the health security fund policy with the statistical significance: 0.05. 3) The ways to develop the public participation in the government health security insurance fund policy were the following 1) for decision, people participated in discussing the public health problems in community, planning to manage the communal problems and setting objectives, 2) for operation, people participated in setting guidelines to monitor operation, appointing a person

responsible for the operation and implementing the plans, 3) for benefit receiving, people accessed to health services with the health fund, were more satisfied with the services and got appropriate compensation from the fund, 4) for monitoring and evaluating, people participated in controlling and directing the operations, disbursing the budget and setting the monitoring guidelines.

Keywords: Participation, Health Security Fund, Public Sector

บทนำ

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 18 (8) และมาตรา 47 ได้กำหนดให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้การสนับสนุนและกำหนดหลักเกณฑ์ให้องค์กรชุมชน องค์กรเอกชนและภาคเอกชนที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแสวงหากำไร ดำเนินการและบริหารจัดการเงินทุนในระดับท้องถิ่นและพื้นที่ได้ตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้กับบุคคลในพื้นที่ โดยกำหนดให้คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้การสนับสนุนและประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545, 2545) ในการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้องค์กรดังกล่าวเป็นผู้ดำเนินงานและบริหารจัดการระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และในปีงบประมาณ 2549 ได้มีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย การเข้าถึงการบริการทางสาธารณสุขที่จำเป็นเป็นสิทธิของประชาชนทุกคนในอีกด้านหนึ่งประชาชนจะต้องมีความรับผิดชอบในการดูแลสุขภาพของตนเองและสังคมปัจจุบัน การตัดสินใจด้านสาธารณสุขและการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มิได้เป็นสิ่งที่จะสามารถดำเนินการได้โดยบุคลากรด้านสาธารณสุขแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้นแต่ประชาชนสามารถเรียกร้องที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและสังคมด้วย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง มีเนื้อที่ทั้งหมด 52 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 33 ไร่ ประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน ประชากร 6,996 คน ข้อมูลพื้นฐาน : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ 1,800 ครัวเรือน ได้เข้าร่วมและสมทบงบประมาณระบบกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและฟื้นฟูสุขภาพ ได้มีการกิจและบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน ที่มีความหลากหลายและเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองตามมาตรา 16 (19) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล จากการศึกษาการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นที่ผ่านมา ให้คณะกรรมการสนับสนุนประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพนั้นโครงการขาดความต่อเนื่องและขาดการจัดการอย่างเป็นระบบ ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับกองทุน ไม่รู้ว่ามีมาจากไหนได้ประโยชน์อะไรจากกองทุน และต้องมีส่วนร่วมอย่างไร ประกอบกับไม่มีเวลาต้องประกอบอาชีพและ

การศึกษาน้อย กองทุนหลักประกันสุขภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นอีกหนึ่งกองทุนที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนและการใช้จ่ายงบประมาณในการส่งเสริมสุขภาพของกองทุน ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับกองทุน ประกอบกับต้องทำมาหากิน ประกอบอาชีพและการศึกษาน้อย เป็นต้น

บทความวิจัยนี้นำเสนอ การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) /แบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) /เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก จำนวน 6,996 คน (สภาพและข้อมูลพื้นฐาน, 2566 : ออนไลน์)
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคอนสวรรค์ทั้งหมด 14 หมู่บ้าน จำนวน 378 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size)
2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการใช้แบบสอบถาม 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ (Document Research) เช่น หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อหาค่า

ความแปรปรวนหรือวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวหรือการทดสอบค่า (F-test) สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบไปด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการเปรียบเทียบโดยการทดสอบค่า (t-test) และค่า (F-test)

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ต่อไปนี้

1) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้

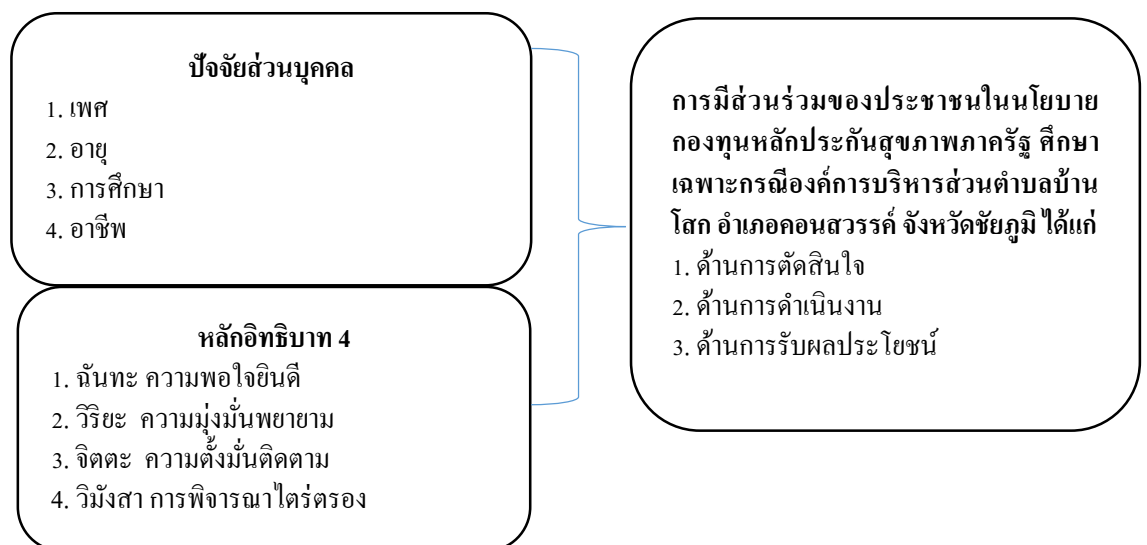
2) ตัวแปรตาม (dependent Variables) คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของ (นนท์วัฒน์ บรมานันท์, 2541) เรื่อง การบริการสาธารณะ

ในระบบกฎหมายปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการดำเนินงาน

3) ด้านการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล และหลักธรรมคืออิทธิบาท 4 ดังนี้

ตัวแปรต้น
(Independent Variables)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D.=0.86) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 4.04$, S.D.=0.91) ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.03$, S.D.=0.90) ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.01$, S.D.=0.90) และด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.88) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. จากการศึกษาการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า

1. **ด้านการตัดสินใจ** คือ ประชาชนได้เข้าร่วมประชุมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขในชุมชน ก่อนที่จะมีการวางแผนโครงการต่างๆ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการร่วมคิดวางแผนแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณในกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการบริหารกองทุนให้เป็นไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน และมีการเสนอความคิดเห็นเรื่องปัญหาสุขภาพ มีการประชุมวางแผนการดำเนินงานด้านต่างๆ มีการให้คำปรึกษาหารือเพื่อพัฒนากองทุน มีการเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับจากการประชุมกรรมการบริหารกองทุนให้ชุมชนรับทราบเพื่อจำได้นำแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพในชุมชน

2. **ด้านการดำเนินงาน** คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสาธารณสุข การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การจัดบริการสุขภาพตามชุดสิทธิประโยชน์แก่ประชาชนและชุมชนอย่างทั่วถึง มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานหรือโครงการของการดำเนินงาน และมีการประชุมเพื่อพิจารณาตัดสินใจในการเลือกโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสุขภาพ การพิจารณาตัดสินใจในการวางแผนปฏิบัติงานต่างๆ การตัดสินใจในการพัฒนาด้านสุขภาพ การตัดสินใจในการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ด้านสุขภาพ การตัดสินใจในการใช้งบประมาณ

3. ด้านการรับผลประโยชน์ คือ ประชาชนได้เข้าใช้บริการสุขภาพจากกองทุนหลักประกันสุขภาพ ได้รับการพัฒนาสุขภาพพลานามัยที่ดีขึ้นจากการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีความพึงพอใจในการบริการสุขภาพมากขึ้น มีความรักมีความสามัคคีมากขึ้น ได้รับสิ่งตอบแทนอย่างเหมาะสมจากการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพ และการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมลงทุนในกิจกรรมของกองทุนหลักประกันสุขภาพโดยการลงแรงหรือปัจจัยอื่น การเฝ้าระวังหรือสำรวจปัญหาสาธารณสุขในชุมชน การเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพ การเขียนโครงการขอใช้งบประมาณของกองทุนหลักประกันสุขภาพ การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแก่เพื่อนบ้าน

4. ด้านการติดตามและประเมินผล คือ ประชาชนได้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับ การดำเนินงานตามแผนงาน มีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินงานประจำปี มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์หรือแรงงานให้กับกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการเบิกจ่ายงบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการ และมีการพูดคุยสอบถามหรือรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนบ้านเกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุข มีการติดตามผลหรือสังเกตการณ์ดำเนินงานของหลักประกันสุขภาพ มีการติดตามการใช้งบประมาณดำเนินโครงการของหลักประกันสุขภาพ มีการติดตามปัญหาสุขภาพในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เป็นประจำ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D.=0.86) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 4.04$, S.D.=0.91) ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.03$, S.D.=0.90) ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.01$, S.D.=0.90) และด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.00$, S.D.=0.88) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า **ด้านการตัดสินใจ** ประชาชนได้เข้าร่วมประชุมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับงานสาธารณสุขในชุมชน ก่อนที่จะมีการวางแผน มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณในกองทุนหลักประกันสุขภาพ และมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ **ด้านการดำเนินงาน** ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการกำหนดแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานหรือโครงการของการดำเนินงานด้านกองทุนหลักประกันสุขภาพ **ด้านการรับผลประโยชน์** ประชาชนในชุมชนได้ใช้บริการสุขภาพจากกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีความพึงพอใจในการบริการสุขภาพมากขึ้นจากการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพ และมีความรักมีความสามัคคีได้รับสิ่งตอบแทนอย่างเหมาะสมจากการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพ **ด้านการติดตามประเมินผล** ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับ การดำเนินงานตามแผนงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการเบิกจ่ายงบประมาณ เพื่อใช้ในการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการของกองทุนหลักประกันสุขภาพ และมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุ

อุปกรณ์หรือแรงงาน ให้กับกองทุนหลักประกันสุขภาพ จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระเฉลิมวุฒิ จิตตส่วโร (น้อยใจม), 2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไล อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.93$) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.89$) ด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ (= 3.78) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 3.66$) และปัญหาในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชนเสนอความเดือดร้อน เช่น ถนนเป็นหลุม เป็นบ่อ เพื่อให้ซ่อมแซม เพื่อลดอุบัติเหตุ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์หรือระบบการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และนำมาปรับปรุงการดำเนินงานด้านการป้องกันภัย และควรจัดสรรสิ่งของที่ได้รับบริจาคแก่ผู้ประสบภัยด้วยความยุติธรรม จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก โดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาณรงค์ ธรรมเมธี (ศรีพันธุ์ม), 2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่องเพราะต้องประกอบอาชีพต่าง ๆ จึงทำให้ประชาชนไม่มีเวลาติดตามข้อมูลข่าวสาร ประชาชนยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ควรปลูกฝังอุดมการณ์และสร้างจิตสำนึก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล โดยรวม อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน

2. จากผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ

พบว่า จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มี อายุต่างกัน การศึกษาต่างกัน อาชีพต่างกัน และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาพรพงศ์ กุศลชโย (มหาจันทร์), 2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟฟ้ารางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟฟ้ารางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟของเทศบาลนครขอนแก่นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟของเทศบาลนครขอนแก่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย จะเห็นได้ว่าประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระสุชาติ สุชาติ (สวน), 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มี เพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย จะเห็นได้ว่าประชาชนที่มี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. จากผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม อภิปรายผลได้ว่า ด้านฉันทะ ความพอใจยินดี ด้านวิริยะ ความมุ่งมั่นปลุกดันพยายาม ด้านจิตตะ ความตั้งมั่นติดตาม ด้านวิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ โดยการประยุกต์ตามหลักอิทธิบาทธรรม ใน 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ณฐมน หมวกนิม, 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) เยาวชนจะต้องได้รับข้อมูลที่แท้จริง มีความคิดความเชื่อ และทัศนคติที่ดี เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่ดีต่อการสนับสนุนในระบอบประชาธิปไตย 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียรในสิ่งนั้น) เยาวชนต้องมีความเพียร มีเหตุผล มีความสนใจทางการเมืองเป็นสิ่งที่ดีถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพลเมือง 3) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) เยาวชนควรเคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคม ควรมีความรับผิดชอบที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ควรได้รับการปลูกฝังที่ดี สร้างสรรค์มีจิตสำนึกที่ดีเพื่อเป็นพลเมืองที่ดี 4) ด้านวิมังสา (ความหมั่นสอดส่องเหตุผลของสิ่งนั้น) เยาวชนควรสนใจการเมือง เช่น ก่อนไปเลือกตั้ง เยาวชนต้องศึกษาว่า พรรคใดที่จะเหมาะสมต่อการเลือกเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศ เมื่อตัดสินใจเลือกแล้วต้องคอยหมั่นสอดส่องการทำงานเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อความผาสุกของคนในประเทศชาติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุมาลี บุญเรือง, 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ที่มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการใช้หลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการในการส่งเสริมการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมือง ทำให้เกิดมีความรักความชอบทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูรัตนสุตากร

(ปราโมทย์ ล่องแก้ว), 2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “นโยบายของพรรคการเมืองที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนจังหวัดสงขลาในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการจัดทำนโยบายของพรรคการเมืองที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนจังหวัดสงขลาในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 ตามหลักอิทธิบาท 4 หลักฉันทะ ทำให้ประชาชนพึงพอใจจึงตัดสินใจเลือก หลักวิริยะ ทำให้ประชาชนมีความมุ่งมั่นผลักดันจึงตัดสินใจเลือก หลักจิตตะ ทำให้ประชาชนมีความตั้งใจติดตามจึงตัดสินใจเลือก และหลักวิมังสา ทำให้ประชาชนได้พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบจึงตัดสินใจเลือก จะเห็นได้ว่า นโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพภาครัฐจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้น ปัจจัยที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพราะการมีส่วนร่วมนั้น หัวใจก็คือประชาชนนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านการตัดสินใจ ประชาชนมีการเข้าร่วมประชุมวิเคราะห์สภาพปัญหาสาธารณสุขในชุมชน ก่อนจะวางแผน มีส่วนร่วมในการร่วมคิดวางแผนแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณ มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน มีการเสนอความคิดเห็นเรื่องปัญหาสุขภาพ มีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน มีการพูดคุยสอบถามหรือรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนบ้านเกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุข

2. ด้านการดำเนินงาน ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามการดำเนินงาน มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสาธารณสุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานหรือโครงการของการดำเนินงาน มีการประชุมเพื่อพิจารณาตัดสินใจในการเลือกโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสุขภาพ มีการพิจารณาตัดสินใจในการวางแผนปฏิบัติงานต่างๆ มีการตัดสินใจในการใช้งบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพ

3. ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีการเข้าใช้บริการสุขภาพจากกองทุนหลักประกันสุขภาพ ได้รับการพัฒนาสุขภาพพลานามัยที่ดีขึ้น มีความพึงพอใจในการบริการสุขภาพมากขึ้น มีความรักมีความสามัคคีมากขึ้น ได้รับสิ่งตอบแทนอย่างเหมาะสม มีการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมลงทุนโดยการลงแรงหรือปัจจัยอื่น มีการเฝ้าระวังหรือสำรวจปัญหาสาธารณสุขในชุมชน มีการเขียนโครงการขอใช้งบประมาณของกองทุนหลักประกันสุขภาพ มีการเผยแพร่ความรู้ในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแก่เพื่อนบ้าน

4. ด้านการติดตามและประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับกับการดำเนินงานตามแผนงาน มีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินงานประจำปี มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุ อุปกรณ์หรือแรงงาน มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน มีการติดตามผลหรือสังเกตการณ์ดำเนินงานของหลักประกันสุขภาพ มีการให้คำปรึกษาหารือเพื่อพัฒนากองทุน มีการเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับจากการประชุม มีการติดตามการใช้งบประมาณดำเนินโครงการของหลักประกันสุขภาพ มีการติดตามปัญหาสุขภาพในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่เป็นประจำ

บรรณานุกรม

- นันท์วัฒน์ บรมานันท์. (2541). **การบริการสาธารณะในระบบกฎหมายปกครองของฝรั่งเศส**, กรุงเทพมหานคร : สำนักนิติธรรม.
- พระเฉลิมวุฒิ จิตตสวโร (น้อยโถม). (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไลอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาณรงค์ ธรรมเมธี (ศรีพันธุ์). (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวรพงศ์ กุศลชโย (มหาจันทร์). (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุชาติ สุขชาติ (สวน). (2534). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ.2562”. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดคณิศร ขนดีพิโล (รัตนทองพันธ์). (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนิคม จนทอมโม (สุขเจริญ). (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการเมืองการปกครองตามแนวแห่งธรรมาธิปไตยในเขตเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณฐมน หมวกฉิม. (2564). การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว). (2565). นโยบายของพรรคการเมืองที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนจังหวัดสงขลาในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545”. **ราชกิจจานุเบกษา 119**. (18 พฤศจิกายน 2545) : 15.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก. (2566). **สภาพและข้อมูลพื้นฐาน**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.khonsawansao.go.th/data.php?content_id=2 [14 มิถุนายน 2566].

การเจริญวิปัสสนาภาวนาในระดับขณิกสมาธิ Vipassana Meditation Practice in Momentary Concentration Level

พระภาวนาพิศาลเมธี วิ.

Phrapawanapisanmethi

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธรรมาจารย์ (นิรันดร์ ศิริรัตน์)

Phrakrupaladsampipatthanadhammajan (Niran Sirirat)

พระครูพิบูลกิจจารักษ์

Phrakrupiboonkitjarak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโอส

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhakosa campus, Thailand.

Email: nirun.siri@mcu.ac.th, montasavi@gmail.com, Phibulkijjarak63@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 31 พฤษภาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 9 กรกฎาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความหมายของวิปัสสนาสมาธิในระดับขณิกสมาธิ และความสำคัญของขณิกสมาธิที่จำเป็นต้องใช้ในการเจริญวิปัสสนา พร้อมทั้งกระบวนการทำงานของขณิกสมาธิ และประโยชน์ที่เกิดจากการเจริญขณิกสมาธิ จากการศึกษาพบว่า เมื่อเข้าใจกระบวนการใช้ขณิกสมาธิแล้วจะสามารถนำไปประพฤติดิปฏิบัติวิปัสสนา เพื่อให้จิตตั้งมั่นหยั่งเห็นรูปนามโดยความเป็นอนิจจัง คือ ความไม่เที่ยงหรือเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทุกขัง ความเป็นทุกข์หรือทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และอนัตตา ความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนหรือสภาพธรรมที่ไม่สามารถบังคับบัญชาได้อย่างชัดเจน จักทำให้ปัญญาเกิดขึ้นและพัฒนาไปตามลำดับจนกระทั่งสามารถบรรลุผลสำเร็จตามหลักพระพุทธศาสนาได้

คำสำคัญ : วิปัสสนาภาวนา; วิปัสสนาสมาธิ; ขณิกสมาธิ

ABSTRACT

The academic article aims to present the meaning and the importance of Vipassana Meditation Concentration in momentary concentration (Khanika meditation) level, and also to study the process of momentary concentration used in Vipassana practice meditations, and the benefits of practicing momentary concentration. The study found that if understanding the process of using concentration at the Khanika Samadhi level, it can lead to the practice of Vipassana to make mind concentrate and clearly realize the impermanence, suffering and non-self or the uncontrolled state and then it develop wisdom to get achievement in Buddhism.

Keywords: Vipassana Meditation, Vipassana Concentration, Momentary Concentration

บทนำ

การเจริญสมาธิในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีเป้าหมายคือ เรื่องการบรรลุธรรม เป็นการเข้าสู่ภาวะสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่านิพพาน ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากความทุกข์ดังกล่าวได้ เรียกวิธีการปฏิบัตินี้ว่า วิปัสสนา ซึ่งในกระบวนการเจริญวิปัสสนาภาวนานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามทำสมาธิให้เกิดขึ้นเสียก่อน หากทำสมาธิยังไม่ได้ ก็ไม่มีทางที่จะเกิดวิปัสสนาญาณหรือปัญญาขึ้นได้ สมาธิจึงเป็นบันไดขั้นต้นที่ก้าวไปสู่การเจริญวิปัสสนาปัญญา เมื่อจิตของผู้ปฏิบัติตั้งมั่นในสมาธิจนมีกำลังดีแล้ว แม้แต่จะอยู่แค่เพียงอุจารสมาธิ จิตของผู้ปฏิบัติก็ย่อมมีกำลังและอยู่ในสภาพที่นุ่มนวล ควรแก่การเจริญวิปัสสนา ผลที่ต้องการจากการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักพุทธศาสนา คือ การสร้างสมาธิให้ตั้งมั่น ควรแก่การงาน เพื่อใช้เป็นบาทฐานในการเจริญวิปัสสนาภาวนาดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สมาธิโต ยถาภูตํ ขานาติ ปสสตี. ผู้มีจิตตั้งมั่น(เป็นสมาธิ) แล้วย่อมรู้เห็นตามเป็นจริง” (อง.ทสก. (บาลี) 24/2/3)

วิปัสสนา จึงเป็นอุบายให้เรื่องปัญญาคือเกิดปัญญาเห็นแจ้ง หมายความว่าเห็นรูปนามในขณะปัจจุบัน เห็นรูปนาม (พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), 2529: 53-54)หมายเอารูปกับนามเป็นอารมณ์คือการพิจารณารูปนามให้เห็นไตรลักษณ์ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์และไม่ใช่อัตตาไม่ใช่ตน ห่างจากความยึดมั่นถือมั่นในบัญญัติทั้งปวง ดังปรากฏข้อความว่า “ภิกษุพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นมัน นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” (ม.อ. (ไทย) 14/89/101)

จุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนาสำเร็จด้วยวิปัสสนา คือการฝึกอบรมปัญญาโดยมีสมาธิเป็นบาทฐาน และสมาธิดังกล่าวที่จะใช้ในการเจริญวิปัสสนา คือ ขณิกสมาธิซึ่งใช้ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา (อง.อฎฐก. (บาลี) 23 / 160 / 308-311) โดยอาศัยการจดจ่อกับอารมณ์กรรมฐานอย่างต่อเนื่อง จนสมาธิพัฒนาไปตามลำดับและทำให้ปัญญาญาณที่เรียกว่าวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นได้ จนสามารถบรรลุจุดหมายของการปฏิบัติคือ มรรค ผล นิพพานได้นั่นเอง

ความหมายของวิปัสสนาสมาธิ

วิปัสสนาสมาธิ หมายเอาขณิกสมาธิ ดังปรากฏว่า “สมาธิพร้อมด้วยวิตกเป็นไปด้วยอำนาจสัมปยุตธรรม ชื่อว่า สวิตกโก, สมาธิพร้อมด้วยวิจาร์ ชื่อว่า สวิจาโร. สมาธินั้น เป็นขณิกสมาธิ (สมาธิชั่วขณะ) เป็นวิปัสสนาสมาธิ (สมาธิเห็นแจ้ง)” (ขุ.ป.อ. (ไทย) 68/1/-/243)ดังนั้น วิปัสสนาสมาธิ จึงหมายถึง ขณิกสมาธิ นั่นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 828)

ขณิกสมาธิ (อง.อ. (บาลี) 23 / 160 / 308-311) เป็นศัพท์สมาสกันของศัพท์ 2 ศัพท์ คือ ขณิก กับ สมาธิ โดยสามารถแยกออกและวิเคราะห์ได้ดังนี้

ขโน มีความหมายว่า รวดเร็ว ดังพระบาลีว่า “ซีวิตํ อตตภาโว จ สุขทุกขา จ เกวลา เอกจิตตสมายุตตา ลหุโส วุตเตเต ขโน.” (ขุ.ม. (บาลี) 29/39/97) “ซีวิต อตตภาพ สุขและทุกข์ ล้วนประกอบด้วยจิตดวงเดียว ขณะเป็นไปรวดเร็ว”

ขณะ มีความหมายว่า สั้นไป ดังพระบาลีว่า ขยยวิราโคติ สงขารานํ ชนณโก. ความดับไปทุก ๆ ขณะแห่งสังขารธรรมทั้งหลาย ชื่อว่า ขยวิราโค (วิสุทธิ. (บาลี) 2/84) การตั้งอยู่ไม่นาน (พระมหาสมปอง มุทิโต, หน้า 995)

ขณิกสมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่นอยู่ชั่วขณะ ซึ่งมีคำอธิบายบาลีในปฏิสัมภิทามรรคอธิบายว่า อิเมหิ จ ปน นีวรณเหติ วิสุทธิจิตตสส โสฬสวัตถุก อานาปานสสตี ภาวโยโต ขณิกสมาธานา. เมื่อพระโยคาวจรผู้มีจิตหมดจดจากนิรวันเหล่านี้แล้ว เจริญสมาธิที่ประกอบด้วยอานาปานสติมีวัตถุ 16 ความที่จิตตั้งมั่นเป็นไปชั่วขณะย่อมมีได้ (ขุ.ป. (บาลี) 31/153/175, ขุ.ป. (ไทย) 31/153/236)

ขณิกสมาธิ คือ ภาวะที่จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์วิปัสสนาคือรูปและนามที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาเป็นขณะ ๆ ไป โดยมีสติสัมปชัญญะและความเพียรยิ่งช่วยสนับสนุน ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคอธิบายว่า ตานิ วา ปน ฌานานิ สมาปชชิตวา วุฏฐาย ฌานสมปยุตต์ จิตต์ ขยโต วยโต สมปสสโต วิปัสสนากุณ ฌกขณปฏิเวธเน อูปชชติ ขณิกจิตเตกคคตา. (วิสุทธิ. (บาลี) 2/ 83)เมื่อพระโยคาวจรเข้าฌานเหล่านั้น แล้วออกมาพิจารณาจิตอันสัมปยุตด้วยฌาน โดยความสิ้นไปเสื่อมไปอยู่ ภาวะที่ขณิกจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง ย่อมเกิดขึ้น

ขณิกสมาธิ เป็นสมาธิที่สามารถข่มกิเลสนิรวันให้สงบระงับได้ ดังปรากฏข้อความในคัมภีร์ว่า “โสปี हि อารम्मणे निरन्तरं ऐकागरेण पवตमानो ปฏิपक्वेन อนग्निโต อปปีโต วिय จิต्तं निज्जलं ฐเปติ”.

(วิสุทธิ. ฎีกา (บาลี) 2/79) สมาธิที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยอาการที่ตั้งมั่นอย่างเดียวในอารมณ์ที่เป็นนามรูป ที่ตนนำมากำหนด ย่อมไม่ถูกนิรวันซึ่งเป็นปฏิปักษ์ธรรมเข้ามาครอบงำ เป็นสมาธิที่สามารถทำวิปัสสนาจิตให้ตั้งมั่นจนถึงอัปปนาสมาธิ หรือเหมือนกับฌานสมาธิที่เข้าไปแนบแน่นในอารมณ์เช่นกัน

อีกประการหนึ่งกล่าวว่า จิตเตกคคตามตโตติ ภาวมนนุยุตเตน ปฏิลลทมตตํ นาสสุภาวิตฺตสมาธานํ. ตมปน อูปริ วุจจมานานํ สมาธิ วิเสสานํ มุลการณภาวโต “มุลสมาธิติ” วุตโต สุวายํ จิตเตกคคตามตโต “อชฺชตตเมว จิตตํ สณฺฐเปมิ สนนินสาเทมิ เอโกทํ กโรมิ สมาทหามิติ” อาทิสฺส วिय ขณิกสมาธิ อธิปปโต.(วิสุทธิ. ฎีกา (บาลี) 2/142.)

ความตั้งมั่นที่ยังอบรมไม่สิ้นนัก พอสักว่าผู้ประกอบการภาวนาเพ็งได้ ชื่อว่า สภาวะสักว่ามีอารมณ์เดียวแห่งจิต ก็สภาวะที่พอสักว่าจิตมีอารมณ์เดียวนั้น ที่ท่านเรียกว่า มุลสมาธิ เพราะมันเป็นมูลเหตุแห่งสมาธิพิเศษที่ท่านจะกล่าวต่อไป ท่านหมายถึง ขณิกสมาธิ ดุจในคำว่า เราจะตั้งจิตไว้ดี จะทำจิตให้สงบ ในภายในเท่านั้น จะทำให้มีธรรมเอกผุดขึ้น จะดำรงไว้มั่น ดังนี้ เป็นต้น

สรุป วิปัสสนาสมาธิ คือ ขณิกสมาธิ หมายถึง ภาวะที่จิตสงบระงับได้ชั่วคราว ทุก ๆ ขณะแห่งสังขารธรรมทั้งหลาย โดยมีสติสัมปชัญญะและความเพียรยิ่งช่วยสนับสนุน เป็นสมาธิที่สามารถข่มกิเลสนิรวันให้สงบระงับได้ ทำจิตให้สงบในภายใน และทำให้มีธรรมเอกผุดขึ้น จนทำจิตให้ตั้งมั่น

ความสำคัญ

วิปัสสนาสมาธิ หรือขณิกสมาธิมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติวิปัสสนา เพราะวิปัสสนา คือ ปัญญาหยั่งรู้ หยั่งเห็นโดยประการต่าง ๆ ในสภาวะลักษณะของรูปและนาม ตามความเป็นจริงว่า สภาวะธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน เป็นธรรมชาติที่รู้แจ้งความจริง 4 ประการคือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (อภิ.สง. (ไทย) 34/34/33) มีลักษณะรู้สภาวะธรรมดา 3 ประการแห่งธรรมทั้งหลาย คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นธรรมชาติที่ส่องแสงให้ความสว่างกำจัดความมืดคือ อวิชชา(ความไม่รู้) ขณะเดียวกันก็ทำวิชชาคือความรู้ ให้เกิดขึ้น ทำให้หายจากความหลง เป็นธรรมชาติที่รู้ทั่วถึงและแทงตลอดสภาวะธรรมทั้งปวง โดยมีสมาธิเป็นเหตุใกล้ที่ทำให้เกิดปัญญานั้นขึ้น” (วิสุทธิ. (บาลี) 2/76) ดังนั้น การที่จิตมีความตั้งมั่นระลึกรู้ลักษณะ ทุกๆ ขณะที่มีปรมัตถ์อารมณ์ (ขันธ

5) เปลี่ยนแปลงเกิด-ดับ ตั้งมั่นต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาที่อินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) ยังสมบูรณ์พร้อมอยู่ เป็นวิธีปฏิบัติที่มุ่งให้เกิดสมาธิขึ้น คือการที่จิตรับเอาอารมณ์หนึ่งเดียวเป็นเวลานาน ย่อมทำให้มีสมาธิเกิดขึ้นไปตามลำดับ ดังปรากฏข้อความว่า (พระพุทธโฆสาจารย์, 2546: 135-146) “ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาได้”

ขณิกสมาธิที่ใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนา เมื่ออบรมดีแล้วจึงเป็นเครื่องอบรมปัญญา ซึ่งเป็นเหตุทำอาสวะกิเลสให้สิ้นไปได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในสมาธิภาวนาสูตว่า “สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นอาสวะ” (อง.จตุกก.(ไทย) 21/41/6) .สมาธิภาวนาในที่นี้ ก็คือขณิกสมาธิ ซึ่งเป็นปทัชฐานแห่งวิปัสสนา ตามที่ท่านกล่าวอานิสงส์สมาธิในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ว่า สมาธิภาวนาอันแน่นแฟ้นก็ดี (อัปปนาสมาธิ) สมาธิภาวนาเป็นแต่เฉียด ๆ โดยนัยแห่งความบรรลุปลอดโปร่งในที่คับแคบก็ดี แห่งปุณฺณผู้เสาะ ผู้ออกจากสมาบัติแล้ว เจริญโดยหมายใจว่า จักเห็นแจ้งด้วยจิตอันมั่นคง ชื่อว่ามีวิปัสสนาเป็นอานิสงส์ เพราะเป็นปทัชฐานแห่งวิปัสสนา (พระพุทธโฆสาจารย์, 2546: 633) ในอานิสงส์ข้อนี้ ท่านหมายรวมถึงขณิก สมาธิ ซึ่งมีลักษณะคล้ายอุปจารสมาธิรวมอยู่ด้วย

สำหรับบุคคลผู้เจริญวิปัสสนาภาวนาแล้ว เมื่อศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิและปัญญาแก่กล้าเต็มที่แล้ว สมาธิของบุคคลนั้นย่อมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การกำหนดย่อมเป็นไปอย่างต่อเนื่องและชัดเจนมากนิรณที่จินตนาการยึดอารมณ์นั้น ๆ ไม่สามารถที่จะเผลอเข้ามาในระหว่างแห่งทำสมาธินั้นได้ ในช่วงเวลาเช่นนั้นเอง สมาธิที่มีการอยู่ตั้งมั่นในอารมณ์นามรูปทุก ๆ ครั้งที่ถูกปฏิบัติกำหนด ย่อมแก่กล้าและปรากฏชัดอย่างเต็มที่ ซึ่งสมาธิเช่นนี้เรียกว่าขณิกสมาธิ หมายถึง สมาธิที่ตั้งมั่นในช่วงที่จิตอยู่ในการกำหนดเท่านั้น ส่วนจิตตวิสุทธิของวิปัสสนายานิกบุคคลผู้เจริญวิปัสสนาล้วนๆ โดยมิได้อาศัยอุปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิทั้งสองได้ชื่อว่าเป็น “สุทวิปัสสนายานิกบุคคล” หมายถึงบุคคลผู้มีวิปัสสนาล้วน ๆ เป็นเครื่องนำทางหรือบุคคลผู้ไปสู่มรรคผลนิพพานโดยอาศัยวิปัสสนาล้วนเป็นยานพาหนะ ด้วยเหตุนี้ขณิกสมาธิเท่านั้นได้ชื่อว่า เป็นจิตตวิสุทธิซึ่งเป็นที่อาศัยของสุทธียานิกบุคคลนั้น ดังปรากฏข้อความในคัมภีร์ฎีกาปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค ว่า “ขณิกจิตตเอกคคตาติ ขณมตตฤจิติโกสมาธิ โสปี ทิ อารมมณเ นรินตริ เอกาเรน ปวตตมาโน ปฏิปุกฺเขน อนภิภูโต อปปีโต วย จิตตํ อนิจฺจํ ฐเปติ” (วิสุทธิ. ฎีกา. (บาลี) 1/235/409) บท ขณิกจิตตเอกคคตา หมายถึง สมาธิที่มีความตั้งมั่นในช่วงของวิปัสสนาจิต จริงอย่างนั้น ขณิกสมาธิ นั้น เมื่อเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยอาการที่ตั้งมั่นอย่างเดียวในอารมณ์ที่เป็นนามรูป ที่ตนนำมากำหนด ย่อมไม่ถูกนิรณซึ่งเป็นปฏิปักษ์ธรรมเข้ามาครอบงำ เป็นสมาธิที่สามารถทำวิปัสสนาจิตให้ตั้งมั่นเหมือนกับอัปปนาสมาธิ หรือเหมือนกับฌานสมาธิ ที่เข้าไปแนบแน่นในอารมณ์ ฉะนั้น

การทำงานของขณิกสมาธิ

วิปัสสนาสมาธิ หรือ ขณิกสมาธิ คือ สมาธิเป็นขณะ ๆ (ตามอาการเกิด-ดับของอารมณ์ที่เป็นปรมาตฺถ) เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาก็ได้ ซึ่งเป็นสมาธิที่มีความตั้งมั่นหรือความสงบเป็นขณะๆ เป็นสมาธิของวิปัสสนากรรมฐาน แต่มีกำลังเทียบเท่าอุปจารสมาธิของสมถภาวนา เพราะขมนิรณได้เหมือนอุปจารสมาธิ ในขณะนั้นจิตของผู้ปฏิบัติได้สงบจากนิรณทั้ง 5 มีความผ่องใสปราศจากความพอใจในกามคุณที่ตนชอบ ปราศจากความไม่พอใจในสิ่งที่ตนไม่ชอบ ไม่มีความง่วง

เหงาหวนอน ไม่มีความฟุ้งซ่านรำคาญใจ และไม่มีความสงสัยในการปฏิบัติธรรม แม้ในขณะนั้นอาจมีความฟุ้งซ่านเกิดขึ้นบ้าง ผู้ปฏิบัติก็กำหนดรู้ได้ทันที โดยไม่รับรู้เรื่องราวที่คิด ว่าคืออะไร ผู้ปฏิบัติบางท่านสงสัยว่า เราฟุ้งจริงหรือไม่ และคิดเรื่องอะไร เพราะจิตตามรู้ความฟุ้งซ่านได้ทันที โดยไม่มีสมมติบัญญัติคือปรุงแต่งถึงเรื่องที่คิดถึง

ผู้ปฏิบัติที่เจริญวิปัสสนาก่อน ได้สมาธิภายหลัง พร้อมกับการบรรลุอาสวัคชญาณนั้น อย่างน้อยจะต้องใช้ฌณิกสมาธิ เพื่อใช้ในการพิจารณา เมื่อพิจารณาจนวิปัสสนาญาณสูงขึ้น ขณะบรรลุอาสวัคชญาณ สมาธิย่อมเต็มเปี่ยมโดยอัตโนมัติ คือได้ปฐมฌานเป็นอย่างน้อย (ขุ.ป.อ. (บาลี) 1 /324) และในการเจริญ สุททวิปัสสนา (วิปัสสนาล้วน) สมาธิที่ใช้พิจารณารูป-นาม (ชั้น 5) ขณะที่จัดรับรู้ อารมณ์ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ คัมภีร์ปรมัตถมัญชุสาเรียกว่า มุลสมาธิ (สมาธิขั้นพื้นฐาน) และบริกรรมสมาธิ (สมาธิขั้นเตรียมหรือเริ่มลงมือ) ฌณิกสมาธินี้ในระยะเวลาที่เข้าปฏิบัติใหม่ ๆ ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน เพราะกำลังสมาธิยังอ่อนอยู่ ต่อเมื่อโยคีหมั่นกำหนด นีวรณก็จะค่อย ๆ หดไป จิตจะตั้งมั่นอยู่ภายในกาย เมื่อตั้งมั่นได้เช่นนี้แล้ว โยคีจะสามารถกำหนดอารมณ์ได้ เมื่อมาถึงจุดนี้แล้วกล่าวได้ว่า สมาธิมีกำลังขึ้นมาแล้ว คือ กำหนดแล้วปล่อยไป กำหนดแล้วปล่อยไป กำหนดครั้งหนึ่ง ครั้งหนึ่ง แล้วก็ผ่านไป อุปมาดังเช่น ฟุ้งหอกในดินอ่อน ๆ หอกนั้นจะปักตรึงอยู่กับที่ทันที ไม่กระดอนหรือเด้งไปไหน หรืออุปมาดังเช่น กระสอบขนาดใหญ่ที่บรรจุของ มีน้ำหนักมาก เหลือเกิน เมื่อทิ้งกระสอบข้าวลงพื้นดิน ย่อมจะตกอยู่กับที่ ไม่กลิ้งไปไหนเลย อีกอย่างหนึ่งอุปมาเหมือนเด็กเล่นเกมส้อย่างหนึ่ง ถือเอาขาว หรือแป้งเปียก มาปั้นเป็นก้อนกลม ๆ แล้วขว้างไปแปะติดกำแพง ขว้างครั้งหนึ่ง ก็แปะติดอยู่ตรงนั้นที่หนึ่ง ติดอยู่กับที่ไม่หลุด ไม่ห้อยแกว่งไปมา เช่นเดียวกับการกำหนดอารมณ์ในที่ต่าง ๆ เมื่อตามกำหนดอย่างกระชั้นชิดแล้ว ก็สามารถกำหนดจับอารมณ์ได้ แม่นยำตามสภาวะของวิปัสสนา อย่างนี้จัดเป็นฌณิกสมาธิ (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2554: 29-30) ลักษณะของ

ฌณิกสมาธินี้ มีหลักจำสั้น ๆ คือ ไม่ฟุ้งกระจาย หมายจับ กระชับมั่น” (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2554: 28)

ฌณิกสมาธิทำให้ใจสงบตั้งอยู่ได้เหมือนกัน ซึ่งฌณิกสมาธิที่มีกำลังมากเข้าเท่ากับอุปจารสมาธิแล้ว

การกำหนดอารมณ์อันหนึ่งกับอีกอันหนึ่งนั้น ระหว่างกลางอารมณ์ทั้งสอง ก็เลสนีวรณเข้าไม่ได้ เมื่อกำหนดติดต่อกันอยู่เรื่อยไป ขณะนั้นใจสงบที่ตั้งอยู่นาน ๆ ได้เหมือนกัน และเมื่อผู้ปฏิบัติเข้าถึงอุทยัพพญาณ

ภังคญาณ เป็นต้น ฌณิกสมาธิแก่กล้ายิ่งขึ้น มีกำลังมากคล้าย ๆ กับอัปปนาสมาธิ เพราะปราศจากปฏิปักษ์ คือ ก็เลสนีวรณ ฉะนั้น ฌณิกสมาธิคือการที่ใจสงบตั้งอยู่นาน (พระภิกษุทันตธรรมาเถระ อัครกัมมัฏฐานาจารย์ ดร., 2539: 82 – 83) ดังปรากฏข้อความในคัมภีร์มหาภูิกอาธิบาย ภาวะฌณิกสมาธิ ไว้ว่า

“ฌณิกจิตเตกคคตาดิ ขณมตตภูจิตโก สมาธิ. โสปี หิ อารมมณเณ นินนตรี เอกากาเรน ปวตตมโน ปฏิปทฺเขน อนภิกุโต อปปีโต วีย จิตตํ นิจุจลํ ฐเปติ”.

แปลว่า สมาธิที่ตั้งอยู่ชั่วขณะ โดยแท้จริงแล้ว สมาธินั้นดำเนินไปในอารมณ์ด้วยอาการเดียวอย่างต่อเนื่อง ไม่ถูกนินทรณที่เป็นปฏิปักษ์กันครอบงำ ย่อมตั้งจิตไว้มั่นเหมือนฉนวนสมาธิที่ยังลงแล้ว” (วิสุทธิ. ฐีกา (บาลี) 1/409)

ผู้เจริญวิปัสสนาโดยอาศัยฌณิกสมาธิเป็นฐานในการปฏิบัติ ทำให้ดำเนินไปสู่มรรค ผล และ นิพพาน

ด้วยการเจริญวิปัสสนาล้วน ๆ บุคคลประเภทนี้มีฌณิกสมาธิอย่างเดียวยังเป็นจิตตวิสุทธิ (พระ โสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2548: 61) เมื่อฌณิกสมาธิแก่กล้ามากขึ้น ความตั้งมั่นแห่งจิตต่อ อารมณ์รูป-นามก็มีกำลังถึงขั้นอุปนาได้เพราะประกอบด้วยองค์ 5 เช่นกัน คือ วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข และเอกัคคตา แม้อารมณ์ที่เป็นรูป-นามนั้น จะเปลี่ยนแปลงเกิดดับไปตามเหตุและปัจจัย ความตั้งมั่น ก็คงอยู่อย่างนั้น ลำดับจิตที่เกิดก่อนและลำดับจิตที่ภายหลังมีกำลังทัดเทียมกัน เมื่อฌณิกสมาธิของ วิปัสสนาสามารถรับรู้อารมณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงได้

ทั้งปรากฏความเป็นรูป-นามด้วย เมื่อญาณแก่กล้าขึ้นก็จะหยั่งเห็นพระไตรลักษณ์ที่รู้เห็น ความเกิดดับ ชัดแจ้งขึ้นเรื่อย ๆ

ในส่วนของสมาธิระดับฌานนั้น เมื่อจิตที่ได้รับการฝึกฝนดีแล้วโดยเฉพาะในเรื่องของการ เจริญสมาธิ จิตจะมีความสงบ เย็น มั่นคงไม่หวั่นไหวไปกับอารมณ์ที่มากระทบ ยิ่งเป็นสมาธิระดับอุป ปนาสมาธิก็จะมีคุณสมบัติสูงขึ้นไปตามลำดับ ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงลักษณะจิตที่มี สมาธิโดยเฉพาะสมาธิ ระดับอุปนาสมาธิไว้ ดังนี้

1. ตั้งมั่น (สมาหิตะ) คือ ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ที่จิตกำหนด
2. บริสุทธิ์ (ปริสุทธะ) คือ หอมตจจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองจิต
3. ผ่องใส (ปริโยธิตะ) คือ ไม่มีกิเลสเครื่องทำให้ขุ่นมัว
4. เรียบเสมอ (อนังคณะ) คือ ภาวะจิตที่ไม่ฟูไม่แฟบ หรือขึ้นๆลงๆ
5. ปราศจากสิ่งที่จะทำให้มัวหมอง (วิคตูปกิเลสะ) คือ ไม่มีกิเลสเครื่องเศร้าหมองมารบกวน
6. นุ่มนวล (มฤทุตตะ) คือ มีความอ่อนโยนไม่หยาบกระด้าง
7. ควรแก่การงาน (กัมมณียะ) คือ เหมาะที่จะใช้งานโดยเฉพาะงานด้านพัฒนาปัญญา
8. มั่นคง (ฐิตะ) คือ ดำรงมั่นเหมือนเสาเข็มไม่โยกโคลงหรือหวั่นไหว

ในลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิดังกล่าว ท่านพุทธทาสได้อธิบายลักษณะที่ 7 คือ กัมมณียะ ว่า จิตที่ควรแก่การงาน มีความสำคัญ หรือเป็นจุดมุ่งหมายของสมาธิในพระพุทธศาสนา ลักษณะของจิต ที่มีสมาธิเช่นนี้จะเป็นสนามปฏิบัติการทางปัญญาเป็นตัวหนุนให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรม ไม่ใช่อยู่นานสมาบัติแข็งทื่อเหมือนตุ๊กตาหินทำอะไรไม่ได้ภาวะจิตที่อยู่ในฌานจะพิจารณาธรรม ไม่ได้เลยมีแต่จะติดอยู่ในฌานนั้นตลอดไป ผู้จะพิจารณาธรรมคือ เข้าสู่วิปัสสนาได้จะต้องออกจาก ฌานเสียก่อนแล้วพิจารณาธรรมหรือเข้าสู่วิปัสสนาจึงจะบรรลุ มรรค ผล นิพพาน สามารถแก้ปัญหา เรื่องทุกข์ได้ (พุทธทาสภิกขุ, 2540: 2) ฌณิกสมาธินี้เป็นความตั้งมั่นที่เกิดขึ้นในขณะที่เจริญวิปัสสนา โดยตรง ดังปรากฏข้อความว่า

ตานิ วา จิตตํ ขยโต วยโต สมปสฺสโต วิปสฺสนาฯ ฌเณ ลกฺขณปฏิเวธเณ อุปฺปชฺชติ ฌณิกจิร เตกคฺคตา. (วิสุทธิ. (บาลี) 2/83)

เมื่อพระโยคาวจรเข้าฌานเหล่านั้น ออกแล้วมาพิจารณาจิตอันสัมปยุตด้วยฌาน โดยความสิ้น ไปเสื่อมไปอยู่ ภาวะที่ฌณิกจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง ย่อมเกิดขึ้นๆ

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าไม่ว่าผู้ที่ทำฌานให้เกิดก่อนแล้วมาเจริญวิปัสสนาหรือเจริญ วิปัสสนาไป โดยไม่อาศัยสมาธิระดับฌานเลยก็ตาม เมื่อเข้าสู่กระบวนการของวิปัสสนา ก็ต้องมาอาศัย สมาธิชนิดนี้เสมอ สมาธิชนิดนี้ เมื่อมีกำลังแก่กล้า แม้ไม่ก่อให้เกิดอุคคหนิมิต หรือปฏิภาคนิมิตเหมือน

สมาธิในฌาน เพราะยึดอารมณ์สภาวะธรรมอันเป็นปรมาัตถ์ แต่ก็สามารถข่มอกุศลธรรมทั้งหลายให้สงบได้ ทั้งนี้เพราะอาศัยการสั่งสมด้วยสติอยู่อย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย ดังท่านอธิบายว่า

โสปี हि อารมเณ นิรุตฺตํ เอกกาเรน ปวตฺตมาโน ปฏิปฺกุเขน อนภิกฺขโต อปปีโต วีย จิตฺตํ นิจฺจลํ ฐเปติ. (วิสุทธิ.ฎีกา (บาลี) 1/79)

ขณิกสมาธิ หมายถึง สมาธิที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยอาการที่ตั้งมั่นอย่างเดียวในอารมณ์ที่เป็นรูปนามที่ตนนำมากำหนด ย่อมไม่ถูกนิเวรณซึ่งเป็นปฏิปักษ์ธรรมเข้ามาครอบงำ เป็นสมาธิที่สามารถทำวิปัสสนาจิตให้ตั้งมั่นจนถึงอัปปนาสมาธิ หรือเหมือนกับฌานสมาธิที่เข้าไปแนบแน่นในอารมณ์

ฉะนั้น ลักษณะของขณิกสมาธินี้เป็นสภาวะธรรมที่มีอารมณ์เป็นหนึ่งในอารมณ์ที่เป็นไปตามกฎของ

ไตรลักษณ์ เป็นสมาธิเพื่อการรู้แจ้งไตรลักษณ์ ไม่ใช่สมาธิที่นิ่งเงียบ ไม่รับรู้อะไร ทั้งในคัมภีร์ฎีกาท่านก็กล่าวแล้วว่า

น ขณิกสมาธิ. น हि ขณิกสมาธิ วินา วิปัสสนา สมภาวติ" (ฎีกา. (บาลี) 2/33/165)

แปลว่า แท้จริงวิปัสสนา ย่อมไม่เกิดขึ้นโดยปราศจากขณิกสมาธิฯ ฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสให้พระสงฆ์สาวกเจริญสมาธิ (ขณิกสมาธิ) เพราะทรงพบแล้วว่าเมื่อจิตตั้งมั่นด้วยสมาธินี้แล้วปัญญาก็จะทำหน้าที่รู้แจ้งชัดสภาวะธรรมตามความเป็นจริง

ขณิกสมาธิในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ อาตปปี สัมปชาโน สติมา มีความเพียรยิ่งยวด, มีความรู้ตัวทั่วพร้อม,

มีสติระลึกรู้ทันอารมณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า (ที.ม. (บาลี) 10/373/248)

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การเจริญวิปัสสนาจนกระทั่งบรรลุมรรค ผล พระนิพพานนั้น ต้องใช้ขณิกสมาธิในการเจริญวิปัสสนา เพื่อการหยั่งเห็นพระไตรลักษณ์ในทุกๆ ขณะ แม้เมื่อจิตได้ฌานแล้วก็ดี

ก็ต้องยกจิตออกจากฌานเสียก่อน ซึ่งก็คือถอยจากอัปปนาสมาธิ มาอุปจารสมาธิ จนถึงขณิกสมาธิ ตามลำดับ แล้วใช้ขณิกสมาธินั่นเองในการเจริญวิปัสสนาต่อไป เพื่อการหยั่งเห็นองค์ฌานนั้นโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่สามารถบังคับบัญชาให้คงอยู่ได้ จิตจึงจะเกิดกระบวนการพัฒนาปัญญาที่นำไปสู่มรรค ผล นิพพานได้ นั่นเอง

ประโยชน์ของขณิกสมาธิ

5.1 เพื่ออยู่เป็นสุขในขณะปัจจุบัน

ผู้ปฏิบัติสามารถนำขณิกสมาธิที่ได้จากการฝึกปฏิบัติมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะทำให้เกิดปิติผ่องคลาย จิตใจแจ่มใสและเบิกบานในทุกๆ ขณะ ส่งผลให้มีความสุขในปัจจุบันขณะได้มากขึ้นอีกด้วย เนื่องจากการทำสมาธิโดยส่วนมาก จะทำให้มีความรู้สึกในแง่บวกมากขึ้น เช่น รู้สึกสงบ ผ่องคลาย ซาบซึ้ง สบายใจ จิตใจผ่องใสขึ้น สนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย และมีความสุขทุกซดล

นอกจากนั้น เมื่อคุณภาพจิตมีความสมบูรณ์ จิตจะสามารถสังเกตภายในของตนในแต่ละขณะๆ ได้ว่าต้นเหตุของอารมณ์และความคิดต่างๆ เกิดขึ้นมาได้อย่างไร เมื่อจิตได้เห็นสิ่งเหล่านี้ที่อยู่ภายในใจทุกๆ ขณะและไม่หวั่นไหวไปกับความคิดหรืออารมณ์คือจิตสามารถดูสิ่งพวกนี้ได้อย่างเป็นกลาง จิตก็จะเห็นความเข้าใจผิดหรือสิ่งที่หลอกใจเราให้เป็นทุกข์ เมื่อจิตเห็นเช่นนั้นแล้ว ความทุกข์ก็

จะสูญเสียเพราะจิตมีความเข้าใจในต้นเหตุของความเป็นทุกข์และได้แก้ด้วยการปล่อยวางที่ต้นเหตุ คือจิตเล็กยึดมั่นถือมั่นในความเข้าใจผิดของตนเอง

5.2 เพื่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

การให้ความสำคัญในเรื่อง “การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ” ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานสุขภาพกาย และจิตที่เข้มแข็ง หมายถึง การบริหาร “กาย” ให้อยู่ในภาวะสมดุลที่สัมพันธ์กับ “ใจ” ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง หากใจได้ตั้งมั่นอยู่กับร่างกาย จะสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ภายนอกผ่านเครื่องรับรู้ที่มีมา กับร่างกายนั้น ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ดังนั้น เมื่อมีการคิดเกิดขึ้น ใจก็จะได้รับผลกระทบจากการคิดนั้นโดยตรง และใจจะมีสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การที่จะควบคุมการทำงานของใจและกายให้สัมพันธ์กันได้นั้น จึงต้องฝึกให้จิตใจมีสมาธิทุกๆ ขณะนั่นเอง

5.3 เพื่อลดปัญหาในชีวิตประจำวัน

การฝึกใช้ขณิกสมาธิเตือนจิตตนเองอยู่ในทุกขณะ จะสามารถสังเกตอารมณ์ที่เกิดขึ้น ปล่อยวางความคิดและอารมณ์ต่างๆ ของตนได้ในทุกขณะ ทำให้ใจไม่ติดในอารมณ์หรือความคิด เป็นอิสระ เพราะจิตตั้งมั่น อาศัยความสงบ ทำให้จิตใจเย็นลง รู้สึกเบิกบาน อิ่มเอิบ เบาสบายและไร้กังวล มีความยินดีและเมตตากับทุกอย่าง จิตจึงเกิดมีปัญญา ทำให้มองเห็นประโยชน์ในการไม่ยึดมั่นกับสิ่งต่างๆ และสามารถเสียสละอารมณ์ต่างๆ ได้ จึงทำให้จิตมีความโล่งเย็น กระฉ่างแจ่มแจ้ง สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตจากการที่จิตมีความสงบสดชื่น เบิกบาน ผ่องใส จิตที่เป็นกลางจึงทำให้เราสามารถสังเกตรู้ทันในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในใจของตนเองและปล่อยวางความเข้าใจผิดได้อยู่เสมอ ตัวปัญญาที่เกิดจากความเป็นกลางจึงสามารถทำให้เราตัดสินใจได้ดีเพราะความสงบเห็นชัดเจนว่าอะไรมีประโยชน์หรือไม่มีความประโยชน์ และก็เลือกทำแต่ในสิ่งที่เกื้อกูลต่อตนเองและผู้อื่น เป็นจิตที่มีแรงบันดาลใจและมีความสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความสมดุลกับทุกอย่าง

5.4 เพื่อบำบัดโรคทางกายและโรคทางจิต

การฝึกเจริญสมาธิในทุกๆ ขณะ จะช่วยเยียวยาโรคที่เป็นอยู่ให้บรรเทาลง และสามารถช่วยรักษาโรคบางอย่างให้หายขาดได้ เนื่องจากเมื่อเจริญขณิกสมาธิอย่างต่อเนื่อง ย่อมทำให้เกิดความสงบระงับ ผ่อนคลายทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อกายป่วย ก็ไม่สบายเพียงแค่ว่ากาย แต่จิตใจจะไม่พลอยป่วยไปด้วย ยิ่งกว่านั้นจิตใจกลับมีกำลังเข้มแข็งจนส่งผลให้มีอิทธิพลบรรเทาหรือผ่อนปรนโรคทางกายได้อีกด้วย

ในแง่มุมมองของโรคทางจิตคือการลดความเครียด สมาธิมักถูกใช้ในโรงพยาบาลในผู้ป่วยโรคเรื้อรังและผู้ป่วยระยะสุดท้าย เพื่อลดความเครียดหรือความวิตกกังวล รวมทั้งผู้ป่วยที่มีภาวะลดลงของภูมิคุ้มกันในร่างกาย จากการศึกษาของดร.เฮอร์เบิร์ต เบนสัน สถาบันจิตวิทยา ในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และโรงพยาบาลบอสตัน พบว่าการทำสมาธิทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสารเคมีบางอย่างในร่างกายจนทำให้เกิดระยะของการผ่อนคลาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการเผาผลาญในร่างกาย การเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต และสื่อเคมีในสมอง นอกจากนี้ยังค้นพบจากการวิจัยอื่น เช่น จอนกาเบตชินและคณะ ในมหาวิทยาลัยแมตซาชูเซต พบว่าผลของการทำสมาธิช่วยลดความเครียดได้ (นายเจริญ ช่วงชิต, 2557: 62)

สรุป

วิปัสสนาสมาธิ คือ ขณิกสมาธิ ที่ใช้ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นศาสตร์สำคัญในการฝึกจิตให้มีความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวอยู่ทุกขณะ จนเกิดปัญญารู้เข้าใจ

สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เป็นสมมติที่ทำให้อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เกื้อกูลต่อการปฏิบัติงาน ช่วยแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ช่วยบำบัดโรคทางกายและโรคทางจิต และเป็นบาทฐานสู่การเจริญวิปัสสนา อันเป็นทางแห่งปัญญาสู่การสิ้นสุดแห่งกองทุกข์ ซึ่งขณิกสมมติ ใช้ในการปฏิบัติวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น เมื่อกำหนดให้มาก ทำให้มาก เจริญให้มาก จะสามารถพัฒนาเป็นสมมติที่แน่วแน่ แนบสนิทก็จะแน่วแน่งกลายเป็นอุปนาสมมติ อันเป็นองค์แห่งฌานได้ จนทำให้จิตตั้งมั่น เป็นบาทฐานแห่งการบรรลุธรรม หากจะเจริญวิปัสสนาต่อต้องยกจิตออกจากองค์ฌาน อยู่ในขณิกสมมติจนเกิดปัญญาเป็นตัวหนุนให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรม พิจารณาธรรมเข้าสู่วิปัสสนาจึงจะบรรลุมรรคผล และพระนิพพานได้

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเตปีฎก 2525. (2525). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นายเจริญ ช่างคิด, (2557). การศึกษาสมมติในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), (2529). คู่มือการฝึกอบรมพัฒนาจิต, กรุงเทพมหานคร: บริษัท พลัสเพรส จำกัด.
- พระมหาสมปอง มุติโต. (2547). คัมภีร์อภิธานวรรณนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.
- พระพุทธโฆษาจารย์. (2546). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธนาเพรส จำกัด.
- พระภิกษุทันตะ อาสภมหาเถระ อัครกัมมัฏฐานาจริยะ ดร. (2539). วิปัสสนาทีปนิฎฎิกา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2554). สมมติสัมโพชฌงค์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส. ยอดสิงห์.
- _____. , (2548). วิปัสสนานัย เล่ม 1 นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีโอไอ เซ็นเตอร์ จำกัด
- พุทธทาสภิกขุ. (2540). การทำสมาธิและวิปัสสนาที่แท้สมาธิวิปัสสนาตามวิธีธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

ความสำคัญของสติที่เป็นส่วนหนึ่งในการกำกับแสดงตัวของปัญญา The importance of mindfulness as part of directing the manifestation of wisdom

พระครูใบฎีกา ญัตติกิต มหิสรโร (อนุรักษ์ตระกูล)

Phrakrubaidika Natthakit Mahissaro (Anuruktrakoon)

พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม (กลางพนม)

Phramaha Mongkhokan Thitadhammo (Klangphanorm)

พระสมพร สมจิตโต (อ่อนไธสง)

Phrasomporn samacitto (Onthaisong)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiphaphum Buddhist college Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: Natthakit_liang@hotmail.com, Mongkhokan1977@gmail.com

somporn.sam@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับ ความสำคัญของสติที่เป็นส่วนหนึ่งในการกำกับการแสดงตัวของปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สติที่เป็นส่วนหนึ่งในการกำกับการแสดงตัวของปัญญา พบว่า สติมีความสำคัญต่อการพัฒนาร่างกายและจิตใจ ตลอดจนนำไปสู่การยกระดับจิต ส่วนปัญญาก็มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะเป็นการแสดงตัวของความรู้ ทั้งสติและปัญญาล้วนมีความสำคัญอย่างมากเป็นการสร้างความสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต การที่ปัญญาจะแสดงตัวได้ต้องอาศัยสติ เพราะสติถือเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานในการพัฒนาให้เกิดปัญญา สติจะคอยกำกับให้ปัญญาได้เจริญขึ้นตามลำดับ สติและปัญญาเป็นคุณธรรมที่เกื้อกูลกัน จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ นอกจากนี้สติเป็นที่รวมของหลักธรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่า การมีสติเป็นพื้นฐานย่อมนำมาซึ่งคุณค่านับประการ

คำสำคัญ : สติ; การกำกับ; ปัญญา

Abstract

This academic paper attempts to present the concept about the importance of mindfulness as part of directing the manifestation of wisdom. The objectives are to study and analyze the consciousness that is part of regulating the manifestation of intelligence (wisdom). The findings show that mindfulness is important to physical

and mental development as well as to the elevation of the mind. Wisdom is also very important to the development of life quality because it is a manifestation of knowledge. Both consciousness and intelligence are very important to the generation of a complete life. Wisdom manifests itself, relying on consciousness. Because mindfulness is considered a fundamental part in the development of wisdom. Consciousness will direct wisdom to grow gradually. Mindfulness and wisdom are mutually propitious virtues, not happening without each other. In addition, mindfulness is the occurring point of various Dhamma principles. It can be seen that mindfulness is the basis of many values.

Keywords: Mindfulness, Directing, Wisdom

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งพัฒนามนุษย์ครบทุกส่วน (Whole) ไม่มีการพัฒนามนุษย์แบบแยกส่วนอีกต่อไป ข้อนี้ไปกันได้กับคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ว่ามนุษย์เป็นตัวตั้งของการพัฒนา ดังคำกล่าวที่ว่า “พัฒนาชาติให้เริ่มที่ประชาชน พัฒนาคคนให้เริ่มที่ใจ จะพัฒนาอะไรให้เริ่มที่ตัวเราเองก่อน” พระพุทธศาสนาเรียกการพัฒนาว่า “ภาวนา” หมายถึงการพัฒนามนุษย์ แบบองค์รวมเช่นกัน คือไม่มีการแยกส่วนในการพัฒนามนุษย์ นั่นคือ มนุษย์ต้องได้รับการพัฒนาให้ครบทั้งสี่ด้าน กล่าวคือ 1) กาย ภาวนา 2) สีสภาวนา 3) จิตตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา พระพุทธศาสนาถือว่า ภาวนาหรือการพัฒนาที่แท้จริงต้องพัฒนามนุษย์ให้ครบทั้งสี่ด้าน ถ้าเน้นด้านใดด้านหนึ่งก็ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ถ้าเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมากเกินไปก็เป็นวัตถุนิยมที่สุดโต่งไปด้วยความสุขลึกลึกลึก ซึ่งหมายถึงการหมกมุ่นในความสุข ถ้าเน้นการพัฒนาด้านจิตใจอย่างเดียวโดยไม่สนใจการพัฒนาเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมก็เป็นการพัฒนาที่ สุดโต่งอีกด้านหนึ่ง คือ อัตตกลีมนานุโยค ซึ่งหมายถึงการทรมานตนเองให้ลำบาก การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเป็นทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาที่เอาใจใส่องค์ประกอบแห่งการพัฒนาทั้งสี่ด้านคือ การพัฒนาทั้งทางกาย สังคม จิตและปัญญาโดยทั้งด้านใดด้านหนึ่ง ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาทั้งสี่ด้าน ยังเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก หลักการพัฒนานี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 ข้อไม่แยกจากกันแต่มีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2562 : 12-13) ดังนั้นการพัฒนาอะไรก็ตามต้องพัฒนาอย่างรอบด้าน

หากจะกล่าวถึง การพัฒนาระดับบุคคล เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีชีวิตอยู่อย่างมีสติ มีวิชา และมีปัญญา โดยมุ่งสู่สภาวะที่แท้จริง คือ การพ้นทุกข์ แก้ปัญหาได้ การฝึกหัดอบรมนั้นเน้นที่ตัวบุคคลเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาคนเน้นที่การพัฒนาจิต ให้สามารถถดถอยสิ่งชั่ว เจริญเพิ่มพูนสิ่งดี และฝึกจิตให้บริสุทธิ์ กระบวนการเรียนรู้มีจุดประสงค์และวิธีการเป็นขั้นตอน มีระดับความลุ่มลึก มุ่งสู่การพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมและมวลมนุษยชาติ ฐานของการเรียนรู้อยู่ที่ธรรมชาติและลักษณะของชีวิตมนุษย์ การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยของการเรียนรู้ได้แก่วิธีการแห่งศรัทธา และวิธีการแห่งปัญญา เพื่อฝึกหัดอบรมตนให้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ จนทำให้บุคคลได้พัฒนาขึ้นเป็นกัลยาณชนและอริยชนตามลำดับ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2547 : 1-202) การพัฒนาระดับบุคคลจึงเป็นการพัฒนาให้มีสติ มีวิชา และมีปัญญา

พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มิใช่เป็นคำสอนที่เป็นไปเพื่อความขลังความศักดิ์สิทธิ์ มิใช่เพื่อการสวดอ้อนวอน ขอประทานพระเมตตาจากพระพุทธองค์ หรือจากพระอริยสาวก หรือจากพรหมเทพน้อยใหญ่ พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นไปเพื่ออบรมเสริมส่งปัญญาทั้งสิ้น ปัญญาสูงสุดที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงมุ่งประทานในการแสดงธรรม คือ ปัญญา เพื่อความพ้นทุกข์ เป็นลำดับ ตั้งแต่พ้นทุกข์เล็กน้อย ถึงพ้นทุกข์ใหญ่ยิ่ง จนถึงพ้นทุกข์สิ้นเชิง (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2561) จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อการอบรมเจริญปัญญา โดยการอาศัยหลักของการเจริญสติที่เป็นธรรมะเบื้องต้นอันจะนำไปสู่การเจริญขึ้นของกุศลธรรมทั้งปวง

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าสติเป็นพื้นฐาน ปรากฏในพระไตรปิฎก เรื่อง อัปมาทธรรม สติอยู่ในฐานะความสัมพันธ์อัปมาทธรรม คือ การมีสติคือการไม่ประมาท มีปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลาย ชนิดใดๆ ก็ตาม ย่อมลงในรอยเท้าช้างได้ทั้งหมด รอยเท้าช้าง เรียกว่าเป็นยอดของรอยเท้าเหล่านั้น โดยความใหญ่ ฉันทิ กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใด ๆ ก็ตาม ย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมด ความไม่ประมาท เรียกได้ว่าเป็นยอดของธรรมเหล่านั้นฉันทิ (สม.19/253/65.) แสดงให้เห็นว่าสติเป็นพื้นฐานของหลักธรรมทั้งปวง เป็นศูนย์รวมให้เกิดหลักธรรมอื่นๆ ตามมา

หากผู้ที่ขาดสติ เปรียบเหมือนเรือที่ขาดหางเสือคือผู้คุมท้ายเรือ เมื่อไม่มีผู้คุมท้ายเรือแล้ว เรือก็จะลอยไปไม่ถูกทิศถูกทาง เมื่อเรือลอยไปตามกระแสน้ำ ย่อมถูกกระแสนลมพัดพาไปชนกับต้นไม้บ้าง โขดหินบ้าง อาจทำให้เรือจมลงในระหว่างแม่น้ำ หรือทำให้เรื่อนั้นซาร์ตไม่อาจไปถึงจุดหมายปลายทางได้ การเจริญมหาสติปัฏฐานจัดเป็นมรรคอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา ความทุกข์จนสามารถบรรลุมรรคในที่สุด พระองค์ทรงเน้นเรื่องสติ คือความระลึกได้ ความรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เมื่อมีอารมณ์ต่าง ๆ เข้ามากระทบ และสัมผัสปัญญาก็คือความรู้เท่าทัน สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น สติจึงเป็นเครื่องกำหนดให้รู้ว่าการกำลังทำอะไร คิดอะไร อยู่ นอกจากนี้การมีสติยังมีประโยชน์แก่ผู้อื่นในการรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542 : 206-207) ดังนั้น หากคนเราขาดสติแล้ว ก็จะทำให้คนประมาทเปลือยเลอ ขาดความยับยั้งชั่งใจได้ ปัญหาที่จะเกิดตามมา ปัญญาก็ไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้

เนื่องด้วยการพัฒนาปัญญาถือว่าเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา ทำได้โดยการปฏิบัติ วิปัสสนาภาวนา เน้นการใช้สติ ถ้าไม่มี สติ “ปัญญา” ก็ไม่สามารถทำงานได้ ตัวสติเองก็ทำหน้าที่หลายประการ ประการแรก สติให้เรารับรู้อารมณ์ที่มากระทบได้ในขณะรับอารมณ์นั้นโดยปกติแล้วจิตของเราตกอยู่ในกับดักของความยินดียินร้าย เมื่ออารมณ์ที่มากระทบทำให้เกิดความรู้สึกสบาย เราก็มักมีความสุขและเราชอบอารมณ์นั้น แต่ถ้าเป็นอารมณ์อีกชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบาย เราก็จะไม่ชอบอารมณ์นั้นและเกิดความโกรธเกลียด เมื่อใดก็ตามที่จิตของเรามีความยินดียินร้าย หรือชอบหรือไม่ชอบ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตจะติดข้องอยู่ในอารมณ์นั้น และฝังใจอยู่ในอารมณ์นั้น แม้ว่าอารมณ์นั้นเป็นสิ่งชั่วร้าย ประเดี๋ยวก็ได้ผ่านไป กลายเป็นอดีตไปแล้ว มีอารมณ์ใหม่เกิดขึ้นตามมาในทันที แต่จิตยังติดอยู่ในอารมณ์เดิมที่ผ่านไปแล้ว ไม่ตามไปสู่อารมณ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่ จึงอาจกล่าวได้ว่าจิตที่ฟุ้งซ่านนั้นได้ตกอยู่ในอดีต (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2566 : 21-25) ปัญญาจึงถือเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาที่ควรทำให้เกิดขึ้น

ฉะนั้น จึงควรศึกษาธรรมชาติของสติ ธรรมชาติของปัญญา และวิเคราะห์ความสำคัญสติที่เป็นส่วนหนึ่งในการกำกับการแสดงตัวของปัญญา เพื่อให้เห็นคุณค่า ความสัมพันธ์ของหลักสติกับปัญญา อันจะนำไปสู่การนำไปประยุกต์ใช้ทำความเข้าใจ และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตตามหลักทางพระพุทธศาสนา

ธรรมชาติของสติ

1. ความหมายของสติ

สติมีความหมายหลายนัยยะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สติ แปลว่า ความระลึกได้, นึกได้, ความไม่เผลอ, การคุมใจไว้กับกิจ หรือกุ่มจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำและคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ (ที.ปา.11/204/255.)

สติ หมายถึง การตั้ง การตรึง การจับ การกำกับไว้เป็นการทำให้จิตอยู่กับสิ่งที่กำหนด การตั้ง การตรึง การจับ การกำกับนั้น จึงเป็นสติ ส่วนการที่จิตตั้งมั่น แน่นแนว แนบสนิท เป็นอาการที่จิตอยู่กับสิ่งที่กำหนด การตั้งมั่น แน่นแนว แนบสนิทนั้นจึงเป็นสมาธิ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 11)

สติ หมายถึง ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ อาการที่จิตไม่หลงลืม หรืออีกอย่างว่า ความไม่ประมาท สติเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก เป็นเหตุให้รู้จักยับยั้งชั่งใจ ป้องกันความเสียหายในเบื้องต้น สติเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องทำให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝนอบรมจิตใจด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ทำสมาธิ สวดมนต์ เป็นต้น (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551 : 980)

สติ ว่า หมายถึง ความระลึกได้ หมายความว่า ระลึกได้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด เช่น เวลาเดินจงกรม มีความระลึกได้อยู่ที่สันเท้า ไม่เผลอ ไม่หลง ไม่ลืม ไม่ละรูป ละนาม ไม่ทิ้งรูปทิ้งนาม และกล่าวถึงสติสัมโพชฌงค์ไว้ แปลว่า องค์แห่งปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้ คือ สติ วิเคราะห์ว่า ผู้ปฏิบัติธรรมย่อมตรัสรู้ ย่อมตื่นจากหลับ คือ กิเลส ย่อมรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 ด้วยธรรมสามัคคี 7 ประการมีสติ เป็นต้น ธรรมสามัคคีนั่นชื่อว่า เป็นเครื่องตรัสรู้ องค์ของธรรมสามัคคีเป็นเครื่องตรัสรู้นั้นก็ดี องค์แห่งปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้นั้นก็ดี ชื่อว่า สัมโพชฌงค์” (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ), 2553 : 100)

สติ หมายถึง ชีวิตที่แท้ ความสามารถในการดำรงอยู่กับปัจจุบันขณะ ที่นี้เดี๋ยวนี้อย่างเต็มเปี่ยมความรู้เท่าทัน หรือการตื่นรู้ การระลึกได้ ความระลึกรู้ การตระหนักรู้ว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในปัจจุบัน เป็นการเฝ้ามองอย่างลึกซึ้งในชีวิตประจำวัน เป็นความสามารถในการตระหนักรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง (ติช นัท ฮันห์, 2545 : 49)ความหมายของสติเป็นการนึกถึง เป็นการตั้ง ตรึง จับ กำกับเรื่องราวต่าง ๆ และเป็นการควบคุมจิตใจ โดยมีความระมัดระวัง ตื่นตัวอยู่ตลอด และสติยังเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรม

2. สาเหตุการขึ้นของสติ

สติสามารถเกิดขึ้นได้โดยอาการ 17 ประการ ได้แก่ เพราะเป็นคนคงแก่เรียน เพราะถูกกระตุ้นเตือนให้รู้ถึงสิ่งที่ทำไปแล้ว เพราะได้รับความรู้สึกอันยิ่งใหญ่ เพราะความรู้สึกนึกถึงความสุขที่เคยผ่านมา เพราะความรู้สึกนึกถึงความทุกข์ที่เคยผ่านมา เพราะมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคล้ายคลึงกับเรื่องของตน เพราะมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตรงข้ามกับเรื่องของตน เพราะถ้อยคำของผู้อื่น เพราะเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่ทำได้ เพราะความระลึกได้ เพราะได้บันทึกไว้ เพราะการนับ เพราะการ

ทรงจำ เพราะอบรมภาวณาไว้ เพราะคำสอนในคัมภีร์ เพราะเก็บสะสมเอาไว้ เพราะการนึกถึงอารมณ์ที่ผ่านมา (พระปฎิภาณพจนานุกรม, 2549 : 276-282)

3. ผลของการมีสติ

เมื่อสติเกิดขึ้น ย่อมมีผลตามมา ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยมีรายละเอียด ดังนี้ นัยแรกสติเปรียบเหมือนเครื่องตรวจในการรักษา คือ คำว่าแผลนี้ เป็นชื่อของอายตนะภายใน 6 คำว่าโทษคือพิษนี้ เป็นชื่อของอวิชชา คำว่าลูกศรนี้ เป็นชื่อของตัณหา คำว่าเครื่องตรวจนี้ เป็นชื่อของสติ คำว่ามัดผ่าตัดนี้ เป็นชื่อของอริยปัญญา คำว่าหมอผ่าตัดนี้ เป็นชื่อของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า (ม.อ. 14/65/71.)

นัยที่สองสติเปรียบเหมือนเกราะกันของรถ คือ ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่ามีภัย รถชื่อว่ามีเสียงดัง ประกอบด้วยล้อคือธรรม หิริเป็นฝาประทุนของรถนั้น สติเป็นเกราะกันของรถนั้น เรากล่าวธรรม มีสัมมาทิฐินำหน้าว่าเป็นนายสารถิ ยานชนิดนี้มีอยู่แก่ผู้ใด จะเป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม ผู้นั้นไปใกล้นิพพานด้วยยานนี้ (ส.ส.15/46/60.)

นัยที่สามสติเปรียบเหมือนผลไม้และประดักในการทำนา คือ ศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาของเราเป็นแอกและไถ หิริเป็นงอนไถ ใจเป็นเชือก สติของเราเป็นผลไม้และประดัก เราคุ้มครองกาย คุ้มครองวาจาได้แล้ว สำรวมในการบริโภคอาหาร เราตายหย่า คือวาจาสับปลับ ด้วยคำสัตย์ โสรัจจะของเราช่วยทำงานให้สำเร็จ ความเพียรของเราช่วยนำธูระไปถึงความเกษมจากโยคะ นำไปไม่ถอยหลัง นำไปถึงที่ ซึ่งบุคคลไปแล้วไม่เศร้าโศก เราทำนอย่างนี้ นาที่เราทำนั้นมีผลเป็นอมตะ บุคคลครั้นทำนอย่างนี้แล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง (ส.ส.15/197/824.)

นัยที่สี่สติเปรียบเหมือนนายประตู คือ คำว่า เมือง นี้เป็นชื่อของกายนี้ซึ่งประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป 4 เกิดจาก มารดาบิดา เจริญวัยเพราะข้าวสุกและขนมกุมมาส ไม่เที่ยงแท้ ต้องอบ ต้องนวดเพ้น มีอันแตกกระจัดกระจายไปเป็นธรรมดา คำว่า มี 6 ประตู นี้เป็นชื่อของอายตนะภายใน 6 ประการ คำว่า นายประตู นี้เป็นชื่อของสติ คำว่า ราชทูต 2 นายผู้มีราชการด่วน นี้เป็นชื่อของสมณะและวิปัสสนา คำว่า เจ้าเมือง นี้เป็นชื่อของวิญญูณ คำว่า ทางสี่แยกกลางเมือง นี้เป็นชื่อของมหาภูตรูปทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม คำว่า พระราชสาส์นตามความเป็นจริง นี้เป็นชื่อของนิพพาน คำว่า ทางตามที่ดินมา นี้เป็นชื่อของอริยมรรคมีองค์ 8 (ส.สพ.18/245/258-259.)

นัยที่ห้าสติเปรียบเหมือนเพลาคือคำว่า ส่วนประกอบอันไม่มีโทษ เป็นชื่อของศีล คำว่า หลังกาขาว เป็นชื่อของวิมุตติ คำว่า เพลาเดียว เป็นชื่อของสติ คำว่า เล่นไป เป็นชื่อของการก้าวไป และการถอยกลับ คำว่า รถ เป็นชื่อของกายนี้ซึ่งประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป 4 เกิดจากมารดาบิดา เจริญวัยเพราะข้าวสุกและขนมกุมมาส ไม่เที่ยงแท้ ต้องอบต้องนวดเพ้น มีอันแตก กระจัดกระจายไปเป็นธรรมดา ท่านผู้เจริญ ราคะเป็นทุกข์ โทสะเป็นทุกข์ โมหะ เป็นทุกข์ ทุกข์เหล่านั้นภิกษุชฌนาสพละได้แล้ว ตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูก ตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ (ส.สพ.18/347/380.)

นัยที่หกสติเปรียบเหมือนนายสารถิผู้คอยควบคุม คือ รถใดมีธรรมคือศรัทธาและปัญญาเป็นแอกทุกเมื่อ มีหิริเป็นงอน มีใจเป็นเชือก มีสติเป็นนายสารถิผู้คอยควบคุม รถนี้มีศีล เป็นเครื่องประดับ มีมาน เป็นเพลาค มีความเพียรเป็นล้อ มีอุเบกขาเป็นทวน (ไม้แม่แคร่ เกรียนที่ยื่นออกไปติดกับแอก) มีความไม่ย่อได้เป็นประทุน (ส.ม.19/4/7.)

นัยที่เจ็ดสติเปรียบเหมือนนักรบอาชีพ 5 ประการ คือ หนึ่งหากภิกษุมีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวมถูกราคะครอบงำแล้ว ไม่บอกคินสิกขาบท เสพเมถุนธรรม ถือว่าเป็นนักรบที่ถูกฆ่าตายในสมรภูมิ สอง

หากภิกษุมีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวม ถูกราคะครอบงำแล้ว คิดจะบอกบอกคณสิกขาบท แต่ยังไม่ทันถึงอาราม ถือว่าเป็นนักรบที่ได้รับบาดเจ็บแต่เสียชีวิตขณะกำลังนำตัวส่งญาติ สามหากภิกษุมีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวม ถูกราคะครอบงำแล้ว คิดจะบอกบอกคณสิกขาบท เมื่อมาถึงอารามได้รับฟังคำเทศนา ตักเตือนแต่ก็ปรารถนาจะบอกคณสิกขาบท ถือว่าเป็นนักรบที่ได้รับบาดเจ็บ แม้จะได้รับการรักษาพยาบาลแต่ก็เสียชีวิตเพราะพิษบาดแผล สี่หากภิกษุมีสติไม่ตั้งมั่น ไม่สำรวม ถูกราคะครอบงำแล้ว คิดจะบอกบอกคณสิกขาบท เมื่อมาถึงอารามได้รับฟังคำเทศนา ตักเตือนและไม่ปรารถนาจะบอกคณสิกขาบท ถือว่าเป็นนักรบที่ได้รับบาดเจ็บ และได้รับการรักษาพยาบาลแต่ต้องอาศัยเวลาในการพักผ่อน ห้าภิกษุมีสติตั้งมั่น สำรวม ไม่ถูกราคะครอบงำ ถือว่าเป็นนักรบที่ได้รับชัยชนะในสมรภูมิ (อง.ปญจก.22/76/132-137.)

นัยที่แปดสติเปรียบเหมือนคอช้าง คือพระพุทธเจ้าทรงเป็นดุจช้างตัวประเสริฐ ทรงมีศรัทธาเป็นวง มีอุเบกขาเป็นงาขาว มีสติเป็นคอ มีปัญญาเป็นเศียร มีการสอดส่องธรรมเป็นปลายงวง มีธรรมเครื่องเผากิเลสเป็นท้อง มีวิเวกเป็นหาง เพราะคอช้างเป็นที่รวมของเส้นเอ็นในอวัยวะน้อยใหญ่ของช้าง สติจึงเป็นที่รวมของธรรมทั้งหลาย (อง.ปญจก.22/43/500.)

นัยที่เก้าสติเปรียบเหมือนปฏึก คือ นักปราชญ์มีสติเป็นปฏึก เพราะว่าเป็นเครื่องแสตว์ในการนำพาหนะให้แล่นไปปฏึก (ขุ.ชา.28/1339/389.)

ดังนั้น ธรรมชาติของสติ เป็นการนึกถึง เป็นการตั้ง ตรึง จับ กำกับเรื่องราวต่าง ๆ และเป็น การควบคุมจิตใจ โดยมีความระมัดระวัง ตื่นตัวอยู่ตลอด และเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรม การที่ สติจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเหตุ 17 ประการ เช่น การเป็นคนคงแก่เรียน การถูกกระตุ้นเตือนให้รู้ถึงสิ่งที่ ทำไปแล้ว เป็นต้น สำหรับผลของการมีสติทำให้เกิดการรักษากาย และใจเพราะมีสติเป็นเครื่องมือใน การประกอบกิจการต่างๆ เป็นเกราะป้องกันความชั่วร้าย เป็นตัวควบคุมจิตใจ ทำให้เกิดผลผลิตที่ดีใน ด้านการแสดงออกทางพฤติกรรม เพราะมีสติเป็นอุปกรณ์ในการประคับประคองให้ดำเนินไปในทางที่ ถูกต้อง

ธรรมชาติของปัญญา

1. ความหมายของปัญญา

ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย เลือกเฟ้น ความสอดส่องธรรม ความ กำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนดความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ปัญญาจุจณิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ปัญญาเครื่องเห็นแจ้งความรู้ดี ปัญญาจุจปฏัก ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ ปัญญาจุจัสตรา ปัญญาจุจปราสาท ความสว่างคือปัญญา ปัญญาจุจดวงประทีป ปัญญาจุจดวงแก้ว ความไม่หลงมกมาย ความเลือกเฟ้นธรรม (ขุ.ม.29/10/54.)

2. สาเหตุการขึ้นของปัญญา

ทุกคนที่เกิดมาทางพระพุทธศาสนาถือว่า ย่อมมีปัญญาติดตัวมาเรียกว่า สขาคิกปัญญา จะ มากหรือน้อยอยู่ที่การได้สั่งสมอบรมมาในอดีตชาติ เมื่อเกิดมาแล้วก็ได้สั่งสมอบรมเพิ่มขึ้น ถือว่าสร้าง ปัญญาให้แก่ตนเอง ปัญญาอีกส่วนหนึ่งคือปัญญาที่ได้จากการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง และสามารถ พัฒนาต่อไปได้ตลอดอายุขัย จนกระทั่งเกิดปัญญารู้แจ้งในสรรพสิ่ง อันเป็นจุดหมายสูงสุดของ พระพุทธศาสนาได้ ดังนั้น ปัจจัยที่จะเป็นบ่อเกิดของปัญญามี 3 ทางคือ 1) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิด

จากการฟัง 2) จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด และ 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการอบรม (ที.ปา.11/43/271.)

3. ผลของการมีปัญญา

เมื่อปัญญาเกิดขึ้น ย่อมมีผลตามมา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. เพื่อประโยชน์สุขที่ตามองเห็น (ประโยชน์สุขในปัจจุบัน) ควรทำความเข้าใจว่าประโยชน์สุขที่ตามองเห็นนั้นหมายถึง ประโยชน์สุขในระดับต้นตามหลัก ความต้องการของมนุษย์ อันได้แก่ ปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นเรื่องของวัตถุหรือด้านรูปธรรมที่ประกอบไปด้วย 1) การมีสุขภาพที่ดี ร่างกายที่แข็งแรงและสมบูรณ์ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย สุขสบายใช้การได้ดี 2) การมีทรัพย์สินเงินทอง การงานดำรงชีพด้วยอาชีพสุจริตเป็นหลักเป็นฐานสามารถพึ่งตนเอง จัดหาใช้จ่ายและเก็บออม 3) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์สถานะทางสังคมเป็นที่ยอมรับ มีกัลยาณมิตร 4) การมีครอบครัวที่สมบูรณ์และเป็นสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549 : 6)

2. เพื่อให้ได้ประโยชน์ในขั้นนี้เป็นเรื่องของจิตใจที่ลึกซึ้งลงไป เรียกว่าประโยชน์ที่เลยจาก ตามองเห็น (นามธรรม) หรือเลยไปข้างหน้าไม่เห็นเป็นรูปธรรมต่อหน้าต่อตาเรียกว่า สัมปรายกัตถะ (ที.ปา.11/176/137.) เช่น ความมีชีวิตที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ การที่เราได้ช่วยเหลือผู้อื่น ได้ทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ เมื่อใดที่นึกถึงขึ้นมา ว่าได้ทำชีวิตให้มีคุณค่า ได้ใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์จะทำให้ภูมิใจและมีความสุขอีก แบบหนึ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549 : 10) ซึ่งจะเกิดความมั่นใจในตัวเองขึ้น และ เมื่อนึกขึ้นมา คราใดจะเป็นความสุขลึกซึ้งอยู่ภายใน เนื่องจากเป็นคุณธรรมภายในพหุมีคุณธรรมภายใน ที่ช่วยเสริมหนุนประโยชน์ ด้านของจิตใจ โดยเฉพาะศรัทธา ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในคุณความดี ในการกระทำความดีในจุดหมายที่ดียิ่ง ซึ่งส่งผลให้เกิดความสุขประณีต ส่วนที่แท้อยู่ในส่วนลึกภายใน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549 : 12)

3. เพื่อการบรรลุธรรมซึ่งเป็นภาวะชีวิตที่พบความสุขอย่างแท้จริง ลักษณะสำคัญของภาวะชีวิตนี้ คือ การมองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นหรือเห็นตามความเป็นจริง รู้สามัญลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา รู้เท่าทันสมมติบัญญัติไม่ถูกหลอกให้หลงไปตามรูปลักษณ์ ภายนอกของสิ่งทั้งหลาย และยอมรับความจริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2547 : 114-115)

ดังนั้น ธรรมชาติของปัญญา เป็นความรู้ทั่ว รู้ชัด ความวิจย ความเลือกเฟ้น ความสอดส่อง ธรรม ความกำหนดหมาย ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ความไม่หลงมกมาย การเลือกเฟ้นธรรม การที่ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยเป็นการสะสมอบรมมาในอดีตชาติ และพัฒนาต่อในปัจจุบันโดยการฟัง การคิด และการอบรม สำหรับผลของการมีปัญญา ทำให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบันสามารถสัมผัสได้ ต่อจนถึงระดับจิตใจที่ลึกซึ้งลงไป และพบความสุขอย่างแท้จริง คือ การบรรลุธรรม

วิเคราะห์ความสำคัญของสติที่เป็นส่วนหนึ่งในการกำกับการแสดงตัวของปัญญา

1. วิเคราะห์ความสำคัญของสติ

สติมีความสำคัญก่อให้เกิดคุณค่าด้านต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านร่างกายและจิตใจ เพราะเมื่อมีสติอยู่ย่อมทำให้ร่างกายและจิตใจเป็นไปในทางดีงาม มีส่วนช่วยในการทำความดีต่าง ๆ ปรากฏใน ธรรมมีอุปการะมาก เบญจธรรม นาถกรณธรรม สังวร 5 สัทธรรม 7 สามารถสรุปคุณค่าเป็นข้อย่อได้ดังนี้

1. กาย วาจา ใจ มีความประพฤติดีเป็นพื้นฐาน

2. มีความระมัดระวัง ป้องกันความชั่วที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง
 3. สามารถควบคุมอารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่ใจก็สามารถควบคุมไว้ได้

4. ระลึกถึงสิ่งที่ต่าง ๆ ที่ได้กระทำลงไปแม้ล่วงเลยมานานแล้ว

5. เป็นผู้ที่มีความคิดพิจารณาได้ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ

ด้านการพัฒนาชีวิต เพราะนำไปสู่ในเรื่องของการปฏิบัติธรรม ชีวิตหนึ่งที่ได้เกิดมาเมื่อมีโอกาสได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วก็นำไปปฏิบัติฝึกหัดจิตใจทำให้ชีวิตได้รับการพัฒนาในขั้นที่สูงขึ้น ปรากฏในอริยมรรคมีองค์ 8 สัมมัตตะ 10 มัตตัตตะ 8 มัตตัตตะ 10 อนุสสติ 10 สติปัญญา 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 สามารถสรุปคุณค่าเป็นข้อย่อได้ดังนี้

1. จิตใจได้รับความสงบสุขจากการปฏิบัติ

2. มีแนวทางในการไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

3. ทำหน้าที่ของความเป็นพุทธบริษัทได้สมบูรณ์พร้อม

ด้านการยกระดับจิต เพราะเมื่อมีการปฏิบัติย่อมเกิดผล ซึ่งเป็นความรู้แจ้งอันเกิดขึ้นแก่จิตใจ จากจิตที่เป็นโลกียะก็สามารถยกขึ้นสู่จิตที่เป็นโลกุตระได้ ปรากฏใน วิชชา 3 วิชชา 8 อภิญญา 6 และทศพลญาณ 10 สามารถสรุปคุณค่าเป็นข้อย่อได้ดังนี้

1. จิตจากความเป็นปุชฌณคนธรรมดาได้ทำกิเลสให้เบาบางไปสู่องค์ฌาน

2. หากมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องย่อมยกระดับถึงขั้นสูงสุดเป็นโลกุตระพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด

3. เป็นคุณสมบัติประจำตัวสำหรับการเป็นพระพุทธเจ้า (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2547 : 187) ดังนั้น สติมีความสำคัญก่อให้เกิดคุณค่า 3 ด้านคือ (1) คุณค่าด้านร่างกายและจิตใจ (2) คุณค่าด้านการพัฒนาชีวิต และ (3) คุณค่าด้านการยกระดับจิต

2. วิเคราะห์ความสำคัญของปัญญา

ปัญญามีความสำคัญมากต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “คนพาลมีปัญญาทรม ประจบความประมาทอยู่เสมอ ส่วนบัณฑิตผู้มีปัญญา รักษาความไม่ประมาทไว้เหมือนคนรักษาทรัพย์อันประเสริฐ ฉะนั้น” (ขุ.ขุ.25/26/32.) ปัญญายังถือเป็นเครื่องมือในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบ ซึ่งทำให้เห็นว่าทุกอย่างล้วนตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “เมื่อใด อริยสาวกพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เมื่อนั้นย่อมเบื่อหน่ายในทุกๆ นั้นเป็นทางแห่งความบริสุทธิ์” (ขุ.ขุ.25/277/118.) และพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงผู้ที่มีปัญญาว่าประเสริฐในหมู่สัตว์ทั้งหลาย ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ผู้มีปัญญา เฟ่งพินิจ แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้มีปัญญาทรม ไม่มีจิตตั้งมั่น ที่มีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี” (ขุ.ขุ.25/111/65.) อีกทั้งปัญญายังเป็นเครื่องนำไปสู่นิพพานได้อีกด้วย ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ชนทั้งหลายมีจิตสงบแล้ว มีปัญญารักษาตน มีสติ เฟ่งพินิจอยู่ ไม่โยติในกามทั้งหลาย ย่อมเห็นแจ้งธรรมโดยชอบ เป็นผู้ยินดีในความไม่ประมาท มีปกติเห็นภัยในความประมาท เป็นผู้ไม่ควรเสื่อม ดำรงอยู่ใกล้นิพพานทีเดียว” (ขุ.ขุ.25/45/394-395.)

ดังนั้น ปัญญามีความสำคัญ คือ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นเครื่องมือในการพิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นเครื่องนำไปสู่นิพพาน

3. วิเคราะห์ความสำคัญของสติที่เป็นส่วนหนึ่งในการกำกับการแสดงตัวของปัญญา

จะเห็นได้ ทั้งสติและปัญญาล้วนมีความสำคัญอย่างมาก การที่ปัญญาจะแสดงตัวได้ต้องอาศัยสติ เพราะสติถือเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานในการพัฒนาให้เกิดปัญญา โดยศึกษาจากสาเหตุการขึ้นของปัญญา ตั้งแต่การฟัง การคิด การอบรม ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เรื่อง สติสุปฏิทนต์สูตร (อง.ปญจก. 22/122/202.) ว่าด้วยผู้มีสติตั้งไว้ดี สติอยู่ในฐานะองค์ธรรมในการทำให้ถึงความเป็นพระอรหันต์ หรือพระอนาคามี คือ เข้าไปตั้งสติไว้ในภายใน พิจารณาเห็นกายว่าเป็นของไม่งาม ด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา เห็นทั้งความเกิดและความดับแห่งธรรมทั้งหลาย กำหนดหมายความปฏิภูลในอาหาร กำหนดหมายความไม่เนาเฟลิดเฟลินในโลกทั้งปวง พิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง แสดงให้เห็นว่าสติเป็นฐานให้ปัญญาเกิดขึ้น เป็นรากฐานของกุศลธรรมทั้งปวง

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาร่างกายและจิตใจ การพัฒนาชีวิต ตลอดจนถึงไปสู่การยกระดับจิต จะต้องอาศัยสติเป็นตัวขับเคลื่อนให้กระบวนการต่างๆ เกิดขึ้นเป็นไป ตามการฝึกฝน อบรม ตนเองตามขีดความสามารถ เมื่อสติเป็นตัวควบคุมให้จิตใจดำเนินไปทิศทางที่ถูกต้อง เป็นเครื่องป้องกันความไม่ดีงาม เป็นเครื่องรักษาเยียวยาสภาพจิตใจ เป็นเกราะคุ้มกันจากอกุศลธรรม ได้เกิดขึ้นเป็นไปและได้รับการพัฒนาไปตามลำดับขั้น ย่อมส่งผลให้ปัญญาเกิดขึ้น นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีความสมบูรณ์พร้อมกับความป็นมนุษย์ เพราะเป็นการแสดงตัวของปัญญา คือ ความรู้ จะขจัดความมืดบอดต่อสิ่งทั้งหลาย เช่น ราคะ (ความกำหนดยินดีพอใจ) โลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความหลง) ให้มีความกระจ่าง ชัดเจน ทั้งสติและปัญญาล้วนมีความสำคัญอย่างมากเป็นการสร้างความสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต การที่ปัญญาจะแสดงตัวได้ต้องอาศัยสติ เพราะสติถือเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานในการพัฒนาให้เกิดปัญญา สติจะคอยกำกับให้ปัญญาได้เจริญขึ้นตามลำดับ

บทสรุป

สติเป็นการนึกถึง เป็นการตั้ง ตรึง จับ กำกับเรื่องราวต่าง ๆ และเป็นการควบคุมจิตใจ โดยมีความระมัดระวัง ตื่นตัวอยู่ตลอด และเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรม การที่สติจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการเหตุ 17 ประการ สำหรับผลของการมีสติทำให้เกิดการรักษากาย และใจเพราะมีสติเป็นเครื่องมือในการประกอบกิจการต่างๆ เป็นเกราะป้องกันความชั่วร้าย เป็นตัวควบคุมจิตใจ ทำให้เกิดผลผลิตที่ดีในด้านการแสดงออกทางพฤติกรรม เพราะมีสติเป็นอุปกรณ์ในการประคับประคองให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง ส่วนปัญญาเป็นความรู้ทั่ว รู้ชัด ความวิจย ความเลือกเฟ้น ความสอดส่องธรรม ความกำหนดหมาย ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ความไม่หลงงมงาย ความเลือกเฟ้นธรรม การที่ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยเป็นการสะสมอบรมมาในอดีตชาติ และพัฒนาต่อในปัจจุบันโดยการฟัง การคิด และการอบรม สำหรับผลของการมีปัญญา ทำให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบันสามารถสัมผัสได้ต่อจนถึงระดับจิตใจที่ลึกซึ้งลงไป และพบความสุขอย่างแท้จริง คือ การบรรลุธรรม ทั้งสติและปัญญาล้วนมีความสำคัญอย่างมาก การที่ปัญญาจะแสดงตัวได้ต้องอาศัยสติ เพราะสติถือเป็นส่วนสำคัญพื้นฐานในการพัฒนาให้เกิดปัญญา

บรรณานุกรม

ดิช นัท ฮันท์. (2545). เมตตาภาวนาคำสอนว่าด้วยรัก. แปลโดยธรรมา รินศานต์. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ). (2549). โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สัมปชัญญะ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). สัมมาสมาธิ สมาธิแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2547). ประโยชน์สูงสุดชีวิตนี้. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระปิฎกจุฬารักษ์เถระ. (2549). มลทินปัญหา ฉบับ กรมศิลปากร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). โพชฌงค์: พุทธวิธีเสริมสุขภาพ ฉบับสองภาษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2549). ชีวิตที่สมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ระฆังทอง.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2562). ศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2547). มงคลชีวิต 38 ประการ ฉบับทางก้าวหน้า. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฐานการพิมพ์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2561). ศาสนาแห่งปัญญา. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 9 มิถุนายน 2566 จาก <http://www.dhammathai.org/monktalk/dbview.php? No=1499>
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2566). ช่วยตัวเรา เพื่อช่วยผู้อื่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2547). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์. โครงการกิตติเมธีสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ผัสสะในภวังคจิตกับวิญญาณ 6 สู่การรับรู้ของมนุษย์ Sensory of bhavaṅgacitta and the Six Vinnana to Human Perception

พระประเจ็น กรุตตโม

Phra Prajen Karootthamo

ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์

Sarutanon Chobpradit

ไชยพร สมานมิตร

Chaiporn Samanmit

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

Lecturer, Bachelor of Arts Program in Buddhism

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Campus

อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Lecturer, Master of Education, Program in Social Religions and Cultural

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

อาจารย์พิเศษหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Lecturer, Bachelor of Arts Program in Buddhism

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus

E-mail: drnita2020@gmail.com, abc.banew@gmail.com, scott.2525@yahoo.com

วันที่รับบทความ (Received) : 2 กรกฎาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 3 สิงหาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

หากกล่าวถึงระบบการสัมผัสของร่างกายมนุษย์ คนทั่วไปก็จะนึกถึงการใกล้ชิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผัสสะ ไม่ว่าจะเป็น ตามองเห็น หูได้ยิน จมูกได้ดมกลิ่น ลิ้นได้รับรสชาติ กายได้สัมผัส และใจได้รับรู้ถึงอารมณ์ เปรียบเทียบผัสสะในภวังคจิตตามแนวคิดพื้นฐานของมนุษย์ทั่วไปและผัสสะในวิญญาณ 6 มีสื่อเชื่อมต่อ คือ อายตนะซึ่งทำหน้าที่รับใช้มนุษย์ 2 อย่าง คือ เป็นทางรับรู้โลก หรือเป็นแหล่งนำโลกมาปรากฏต่อมนุษย์ และเป็นช่องทางเสวยโลก หรือเป็นประตูที่มนุษย์จะเปิดออกไปรับอารมณ์ที่เป็นรสอร่อยของโลกมาเสพเสวย จึงสื่อมาทางอายตนะและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตในฐานะเป็นสิ่งที่พึงสำรวมระมัดระวัง คุ่มครองรักษาด้วยสติ มิให้ยินดียินร้าย มิให้หลงไหลในเรื่องราวที่เกิดขึ้นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ให้มีสติใน

การดำเนินชีวิต รู้เท่าทันตลอดเวลาเป็นเหตุให้จิตใจสงบ เมื่อคุ้มครองดีแล้ว พิจารณารู้ชัดตามความเป็นจริงแล้ว ก็จะทำให้เห็นสิ่งที่是一切ทุกขได้

คำสำคัญ: ผัสสะ, ภาวังคจิต, วิญญาน 6, วิถีจิต, การรับรู้

Abstract

When it comes to the human touch system of the human body, general people will think of being close to something, also known as a sense, that is, eyes see, ears hear, the nose smells, the tongue tastes, the body feels and the mind feels. The comparison of the senses in the consciousness based on the basic concepts of human beings and the senses in the 6 spirits is connected by 2 Ayatana serving humans: the source of the world to appear to humans, and the way to enjoy the world or the door that human beings will open to enjoy the world. Therefore, it is conveyed through consciousness and is very important to life which should be controlled, protected and treated with consciousness not to be pleased and enchanted by things through the eyes, ears, nose, tongue, body and mind in order to be conscious in life, mindful and peaceful in mind all the time. When protected well the mind considering the facts clearly will be able to see what is suffering.

Keywords: Sensory, Bhavangacitta, Six Vinnana, Way of Mind, Human Perception

บทนำ

ศาสตร์หลายแขนงให้ความสนใจในการศึกษาผัสสะ และอธิบายผัสสะไปในทิศทางที่ต่างกักันกับศาสตร์ทางด้านประสาทวิทยาและจิตวิทยา มองผัสสะในฐานะกระบวนการรับรู้ของร่างกายที่ทำงานอย่างอัตโนมัติเมื่อมีสิ่งกระตุ้นภายนอกมากระตุ้น ในขณะที่การอธิบายเรื่องผัสสะในฐานะที่เป็นสิ่งสร้างในมิติทางสังคมสามารถนำมาสู่การศึกษาผัสสะโดยการใช้ผัสสะเป็นเครื่องมือในการศึกษาและทำความเข้าใจโลกทางสังคมของผู้คน การเคลื่อนไปของการศึกษาผัสสะของแต่ละศาสตร์ทำให้เกิดชุดคำอธิบายและมุมมองเกี่ยวกับผัสสะแตกต่างกันออกไป หากกล่าวถึงประสาทสัมผัสหรือผัสสะ จัดเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของแหล่งที่มาในการรับรู้และเรียนรู้โลกที่นำมาสู่การสร้างชุดความเข้าใจและประสบการณ์ของผู้คนในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ชุดความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นผ่านผัสสะได้ก่อรูปขึ้นจากกระบวนการทางสังคมที่หล่อหลอมการใช้ผัสสะและกำหนดความหมายให้แก่การรับรู้ผ่านผัสสะ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม หรืออาจกล่าวได้ว่า ผัสสะจึงเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการศึกษาและทำความเข้าใจชีวิตของผู้คน (Pink, 2009)

แม้ว่าผัสสะจะเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการดำเนินชีวิต แต่ทุกผัสสะไม่ได้ถูกวางอยู่ในระนาบเดียวกัน ผัสสะทางด้านการมองเห็นถูกทำให้เป็นผัสสะที่มีอำนาจสูงที่สุดใน การเรียนรู้โลก และเป็นผัสสะหลักที่ใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน จนอาจทำให้ผัสสะอื่นๆถูกลดความสำคัญลง (Sociology Thoughts, 2012 และ Harrison, 2002) การสถาปนาให้การมองเห็นเป็นผัสสะที่อยู่สูงกว่าผัสสะอื่นๆสะท้อนให้เห็นผ่าน สิ่งปลูกสร้าง ถนน อาคาร และสถานที่ที่มีรูปแบบ

การสื่อสารผ่านรูปภาพหรือสัญลักษณ์ เช่น ป้ายทางออก ห้องน้ำชายและหญิง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่อาศัยการมองเห็นในการตีความ เพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคม (Park, R.E., 1970) และพัฒนาการแนวคิดด้วยผัสสะ (senses) ผัสสะในทางจิตวิทยาถูกจัดเป็นเรื่องของสามัญสำนึกที่ร่างกายกระทำโดย อัตโนมิติเมื่อมีสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้น การรับรู้จะถูกส่งต่อไปยังสมองเพื่อสั่งการการจัดการกับสิ่ง นั้นๆ ดังนั้น ผัสสะจึงเป็นความสามารถพื้นฐานทางร่างกายของสิ่งมีชีวิตและเป็นกระบวนการนำมา ซึ่งการรับรู้สิ่งต่างๆรอบตัว โดยประสาทสัมผัสหรือผัสสะพื้นฐานในการรับรู้ของมนุษย์นั้น (สร้อยญา เตรรัตน์.2559)

อย่างไรก็ตาม ผัสสะ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการรับรู้และดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่การอธิบายหรือมุมมองที่มีต่อผัสสะนั้นแตกต่างออกไป และตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการรับรู้สิ่งต่างๆผ่านผัสสะว่าเพราะเหตุใดเราจึงรู้ว่าสิ่งที่เรสัมผัสคืออะไร เรารู้ได้อย่างไรว่าสิ่งนั้นคืออะไร และผู้คนที่ความหมายมันอย่างไร อะไรที่ทำให้เราละเลยหรือสิ่งที่เรสัมผัสได้และความทรงจำก่อรูปการรับรู้ทางผัสสะอย่างไร เช่น ความรู้สึก ไม่ชอบบางกลิ่น เพราะมีประสบการณ์ที่เลวร้ายกับกลิ่นนั้น เป็นต้น การชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ไม่ได้รับรู้สิ่งต่างๆ ผ่านผัสสะและการสร้างประสบการณ์ ความรู้สึกสัมผัสแบบที่มันเป็นตามความจริง แต่การรับรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัวนั้น (Vannini, Waskul and Gottschalk, 2012)

การทำงานของภวังคจิต

ผู้เขียนได้ค้นพบในหนังสือปรมัตถธรรมสังเขปจิตตสังเขปและภาคผนวก เนื้อหาโดยย่อกล่าวถึงพระอภิธรรมในเรื่องจิตปรมัตถ์คือ จิตทั้งหมด 89 ประเภท หรือ 121 ประเภท (โดยพิเศษ) และเจตสิกทั้งหมด 52 ประเภทที่ทำงานร่วมกับจิต รวมทั้งให้ความหมายของภวังคจิตว่า “ภวังคจิตคือ จิตดำรงภพชาติ จิตที่ทำภวังคจิต ได้แก่ วิกากจิต 17 ดวง คือ วิกากจิตประเภทได้ทำปฏิสนธิจิต วิกากจิตประเภทเดียวกันนั้นก็เกิดขึ้นทำให้ภวังคจิตเกิดต่อจากปฏิสนธิจิตที่ดับไปแล้ว จนกว่าวิถิจิตจะเกิดขึ้นทางทวารหนึ่ง และเมื่อวิถิจิตทางทวารนั้นดับไปแล้ว ภวังคจิต ก็เกิดสืบต่อทุกครั้งจนกว่าจะจุติ (ตาย) และเนื้อหายังถึงกล่าวถึงนิพพานที่มีจิตเป็นธรรมไม่มีกิเลส ดับทุกข์ ไม่มีปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น ดังนั้น นิพพานจึงมีจิตที่ไม่เกิดดับ”(สุจินต์ บริหารวนเขตต์,2536)

ในคัมภีร์พระอภิธรรมได้นิยาม “ภวังคจิต” อธิบายถึง จิตที่เป็นพื้นอยู่ระหว่างปฏิสนธิกับจุติจิตแต่จิตมิได้เสวยอารมณ์ทางทวารทั้ง 6 และบ่อเกิดของภวังคจิตที่เกิดจากกระบวนการการทำงานของจิตที่ทำหน้าที่เกิดดับอยู่ตลอดเวลาจนถึงลักษณะ และหน้าที่ของภวังคจิตโดยภวังคจิตจัดเป็นวิถิมุตตจิต คือ จิตไม่ได้รับอารมณ์ใดๆ และมีลักษณะเป็นองค์แห่งภพ ซึ่งภวังคจิตเป็นลักษณะของจิตที่เกิดขึ้นในส่วนเวลาที่ไม่มีการเสวยอารมณ์ทางทวารเป็นจิตที่อยู่นอกเหนือจากวิธีการรับรู้เชิงประจักษ์ และเป็นส่วนหนึ่งในภาวะแห่งชีวิตหรือเป็นจิตพื้นฐานของชีวิตที่เก็บบุญ บาปของสัตว์ไปเกิดใหม่และมีความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของวิถิจิตด้วย (พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ ,2545)

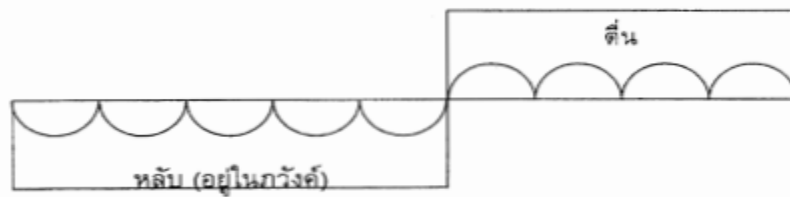
ผู้เขียนจึงยึดหลักตามความเข้าใจเรื่องภวังคจิตในพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวคือ ภวังคจิตก็อยู่ในกระแสจิตที่มีกระบวนการเกิดดับอยู่ 17 ขณะจิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ภวังคจิตอยู่ในกระแสจิตที่มีการเกิดดับๆ โดยหนึ่งกระแสจิตจะมียุคประกอบการทำงานที่แตกต่างกันตามลักษณะหมายถึงจิตหนึ่งกระแสจะมียุคประกอบการทำงานอยู่ 4 อย่าง ได้แก่ (1) ปฏิสนธิจิต (2) ภวังคจิต (3) จุตติจิต และ (4) วิถีจิต เรียกกระบวนการทั้งหมดนี้ว่า จิต ดังมีคำกล่าวไว้ว่า “ปฏิสนธิจิต ภวังคจิต และจุตติจิต ก็เป็นอย่างเดียวกันนั่นเองและมีอารมณ์อย่างเดียวกัน (เอกวิสัย) ในชาติหนึ่งเหมือนอย่างนั้นแล” (พระพรหมบัณฑิต, 2558) ในทางอภิปรัชญาของพุทธปรัชญาเถรวาทได้มีการแบ่งจิตออกไว้ 89 ดวง (โดยพิศดาร 121 ดวง) คำว่า “จิต” ในพุทธปรัชญานั้นจะประกอบไปด้วยเจตสิกอยู่ด้วยเสมอ จิตและเจตสิกเป็นนามธรรมโดยที่จิตจะเป็นประธานในการรับรู้อารมณ์ ส่วนเจตสิกมีหน้าที่ในการเกิดร่วมกับจิตโดยการปรุงแต่งจิตให้มีอารมณ์เป็นไปต่างๆ ซึ่งจะมีการของเจตสิกหรือลักษณะของเจตสิกอยู่ 4 ประการ คือ 1) เกิดพร้อมกับจิต 2) ดับพร้อมกับจิต 3) มีอารมณ์เดียวกับจิต 4) อาศัยอยู่ในสถานที่เดียวกับจิต (บรรจบ บรรณรุจิ, 2556)

อนึ่ง ภวังค คือ จิต ที่เป็นองค์แห่งภพ ตามหลักอภิปรัชญากล่าวว่าภวังคจิตเป็นพื้นอยู่ระหว่างปฏิสนธิจิต และจุตติจิต คือ ตั้งแต่เกิดจนถึงตายในเวลาที่มีได้เสวยอารมณ์ทางทวารทั้ง 6 คือ จักขุทวาร โสทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร และมโนทวาร แต่เมื่อมีการรับรู้อารมณ์ เช่น การเห็น การได้ยิน เป็นต้น ก็จะทำให้เกิดเป็นวิถีจิตขึ้นแทน ภวังคจิตนี้ เมื่อวิถีจิตดับไปก็เกิดเป็นภวังคจิตอย่างเดิม ภวังคจิต ก็คือ มโน (อภิ.สง.อ. (บาลี) 1/498/341.) ที่เป็นอายตนะที่ 6 หรือ มโนทวาร อันเป็นวิบากเป็นอภัยกฤต (ไม่สุขไม่ทุกข์) ซึ่งเป็นจิตตามสภาพหรือตามปกติของภวังคจิตที่ยังไม่ขึ้นสู่วิถีจิตรับรู้อารมณ์ (เป็นเพียงมโนยังไม่เป็นมโนวิญญูญาณ) ดังพุทธพจน์ว่า “จิตนี้เป็นประภัสสร หรือจิตที่ผุดผ่องผ่องใส บริสุทธิ์ แต่เศร้าหมองเพราะอุปกิเลสที่จรมา” (อง.เอกก. (ไทย) 20/49/9.) ซึ่งมีความหมายว่า จิตนี้โดยธรรมชาติของมันเอง มิใช่เป็นสภาวะที่แปดเปื้อนสกปรกหรือมีสิ่งเศร้าหมองเจือปนอยู่ แต่สภาพเศร้าหมองนั้นเป็นของแปลกปลอมเข้ามา ฉะนั้น การชำระจิตให้สะอาดหมดจดจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้จิตที่เป็นประภัสสร คือ ภวังคจิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

ผัสสะในภวังคจิตที่เกิดขึ้น

เมื่อจิตมีธรรมชาติ เกิด-ดับสืบต่อกัน การเกิด-ดับของจิตนี้เป็นไปใน 2 ลักษณะ คือ เกิดดับในภวังคจิตและเกิด-ดับในวิถี เมื่อรับอารมณ์การทำงานของจิตก็เช่นกัน ทำงานใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ทำในจิต และ 2) ในภวังคจิต ซึ่งการเกิดดับต่อเนื่องของจิตเป็นอยู่หลายภพชาติยาวนาน จึงเหมือนจิตเป็นกระแส เป็นแถวแนวไม่ขาดสาย จึงเรียกว่า กระแสจิต (ตามภาพที่เป็นลูกคลื่นกระแสจิต) ส่วนในภวังคจิต คือจิตเกิดดับอยู่ในกระแสภวังค์ ไม่ได้รับรู้โลกภายนอกทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เวลานอนหลับแล้วไม่ฝัน แสดงว่าจิตอยู่ในภวังค์ เวลาหลับภวังคจิตก็เกิด-ดับ เช่นเดียวกับจิตดวงอื่นๆ เช่นกัน และมีอารมณ์ติดมาตั้งแต่ปฏิสนธิ ซึ่งคำนิยาม “ภวังค์” หมายถึง องค์แห่งภพ เป็นจิตตั้งแต่ปฏิสนธิจน

จุด คือ ตาย ขณะใดที่จิตไม่ได้ยกขึ้นสู่อารมณ์ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จิตขณะนั้นเป็นภวังค์ แต่เมื่อรับอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หรือ วิญญาณ 6 ตามภาพ

ภาพที่ 1 : การทำงานของภวังคจิต

ที่มา: พระภุชงค์ ปญญาวุฑโฒ, 2561

ผู้เขียนอธิบายผัสสะในขณะจิตทั้ง 17 ดวงอยู่ในภวังค์ ได้ดังนี้ (สุจินต์ บริหารวนเขตต์, 2536)

ขณะจิตที่ 1 อดีตภวังค์ เป็นภวังคจิตที่กระทบกับอารมณ์ทั้ง 5 มีรูป รส กลิ่น เสียง เป็นต้น อารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งในปัจจุบันเป็นครั้งแรก การที่จะเข้าใจอดีตภวังค์ก็ต้องเข้าใจลักษณะของ ภวังคจิตเสียก่อน ภวังคจิตหมายถึง จิตที่ทำหน้าที่รักษาภพชาติ คือรักษาลมของกรรมที่ถือกำเนิดมา ในภพชาติหนึ่ง ๆ และรักษารูปที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐานให้ดำรงอยู่ในอาการปกติ เช่น รูปที่เกิดจากการหายใจเข้าออกเป็นต้น ภวังคจิตมีอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่รักษาสืบเนื่องมาแต่ภพก่อน ซึ่ง เรียกว่าอารมณ์เก่าหรืออดีตอารมณ์ ได้แก่ กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ และคตินิมิตอารมณ์ หรือ เรียกสั้น ๆ ว่ากรรม กรรมนิมิต และคตินิมิต อารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งจิตเริ่มรับมาแต่ปฏิสนธิ วิญญาณปรากฏขึ้นแล้วดับลงไป ต่อจากนั้น คือในทันใดนั้น ปฐมภวังค์ คือ ภวังคจิตดวงแรกที่เกิดขึ้น ในภพใหม่ก็จะเกิดขึ้นรับอารมณ์นั้นสืบต่อจากปฏิสนธิวิญญาณ แล้วภวังคจิตดวงอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นรับ อารมณ์เช่นเดียวกันนี้เรื่อยไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต ในช่วงระหว่างปฏิสนธิกับจุดในภพชาติหนึ่ง ๆ ภวังคจิตจะทำหน้าที่รับอดีตอารมณ์ (คือ กรรม กรรมนิมิต หรือคตินิมิตอย่างใดอย่างหนึ่ง) เรื่อย ๆ ไป ถ้าไม่มีอารมณ์ใหม่ในปัจจุบันชาติ มากระทบภวังคจิตให้ไหวเปลี่ยนไปรับอารมณ์ใหม่ที่มากระทบนั้น แล้ว จิตจะคงรับอารมณ์เก่าเป็นภวังคจิต รักษาภพชาติของตนอยู่สืบไป ภวังคจิตเช่นนี้เองที่เรียกว่า อดีตภวังค์ จิตในขณะนี้ยังไม่ขึ้นสู่วิถี ยังเป็นวิถีมุตตจิต คือจิตที่พ้นจากวิถีอยู่ ยังไม่ได้ขึ้นสู่วิถี

ขณะจิตที่ 2 ภวังคจลนะ มีความเคลื่อนไหวของภวังคจิต หรืออาการที่ภวังคจิตเคลื่อนไหว เป็นภวังคจิตที่เกิดต่อจากอดีตภวังค์ มีอาการไหวคลายจากอารมณ์เก่า แต่ยังคงเป็นภวังคจิตอยู่ นั้นเอง แตกต่างกับอดีตภวังค์ตรงที่มีการกระทบกับอารมณ์ใหม่ แล้วเกิดความไหวขึ้น จิตดวงนี้ก็จะจัดเป็น วิถีมุตตจิต คือจิตที่ยังไม่ขึ้นสู่วิถีเช่นกัน

ขณะจิตที่ 3 ภวังคุปัจเฉทะ เป็นภวังคจิตที่เริ่มตัดขาดอารมณ์เก่า กำลังจะเตรียมตัวขึ้นสู่วิถี จิต คือภวังคจิตที่เริ่มปล่อยอารมณ์เก่า จนขาดจากอารมณ์เก่าที่ตรงกับภังคขณะ (ขณะดับ) ของจิต แต่จิตในขณะนี้ยังรับอารมณ์เก่าอยู่ จึงยังไม่เป็นจิตที่ขึ้นสู่วิถี

ขณะจิตที่ 4 ปัญจทวาราวชชนะ เป็นเหตุกจิตที่เกิดขึ้นรับอารมณ์ใหม่ที่มากระทบ ไม่ว่าจะเป็นทางตา หู จมูก ลิ้น และ กาย ให้รู้ว่ามีอารมณ์ใหม่ที่มากระทบนั้น เป็นอารมณ์ที่มาจากทวารไหน เพื่อเป็นปัจจัยให้สัญญาแก่วิญญาณทางทวารนั้น ๆ ปัญจทวาราวชชนะจิตนี้ เป็นจิตที่รับอารมณ์ใหม่ ในปัจจุบันเป็นครั้งแรกในวิถีหนึ่ง ๆ จึงนับเป็นจิตดวงแรกที่ขึ้นสู่วิถีรับอารมณ์ใหม่ เป็นปัจจัย (เหตุ หนุน) แก่จิตดวงต่อ ๆ ไปให้รับปัญจารมณ์นั้นไปจนสู่สุคติ

ขณะจิตที่ 5 ปัญจวิญญาน คือ จิต 5 ดวงที่เกิดขึ้นรับปัญจอารมณ์ดวงใดดวงหนึ่งตามสมควร แก่อารมณ์ที่มากกระทบในขณะนั้นคือ

1. จักขุวิญญาน ปรากฏขึ้นรับรู้ปารมณคือเห็นรูป
2. โสทวิญญาน ปรากฏขึ้นรับสัททารมณ คือฟังเสียง
3. ชานวิญญาน ปรากฏขึ้นรับคันธารมณ คือสูดกลิ่น
4. ชิวหาวิญญาน ปรากฏขึ้นรับรสารมณ คือรู้รส
5. กายวิญญาน ปรากฏขึ้นรับโผฏฐัพพารมณ คือรู้สัมผัสทางกายทวาร และอารมณ์เพื่อทำกิจในการเห็นหรือการได้ยินเป็นต้น เมื่อปัญจวิญญาน อันเป็นขณะจิตดวงที่ 5 ดับลง

ขณะจิตที่ 6 คือ สัมปฏิจฉันนะ ก็เกิดขึ้นรับอารมณ์ต่อจากปัญจวิญญาน ที่ได้เห็นหรือได้ยินเป็นต้น และส่งมอบอารมณ์นั้นต่อไปให้กับสันตริณะ เมื่อสัมปฏิจฉันนจิตดับลง

ขณะจิตที่ 7 คือ สันตริณะ ก็เกิดขึ้นเพื่อไต่สวนอารมณ์ที่ได้รับมาจากสัมปฏิจฉันนะ เพื่อให้รู้ว่าอารมณ์ที่ได้รับนี้ดีหรือไม่ดีประการใด ถ้าเป็นอติวิญญารมณคืออารมณ์ที่ดียิ่ง โสมนัสสันตริณกุศลวิบากจิตก็เกิดขึ้นทำหน้าที่พิจารณาไต่สวนอารมณ์นั้น ถ้าเป็นวิญญัมมัตตารมณคืออารมณ์ดีปานกลาง อุเบกขาสันตริณกุศลวิบากจิตก็เกิดขึ้นทำหน้าที่รับอารมณ์นั้น แต่ถ้าเป็นอนิวิญญารมณคืออารมณ์ไม่ดี อุเบกขาสันตริณกุศลวิบากจิตก็ทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาอารมณ์นั้น แล้วดับไปพร้อมกับส่งมอบให้กับโฆฏฐัพพนจิต เมื่อสันตริณจิตดับลง

ขณะจิตที่ 8 โฆฏฐัพพนจิต ก็เกิดขึ้นทำหน้าที่โฆฏฐัพพนกิจ คือ ตัดสินอารมณ์ว่าจะให้เป็นกุศลหรืออกุศลต่อไป เมื่อโฆฏฐัพพนจิตดับลงแล้ว

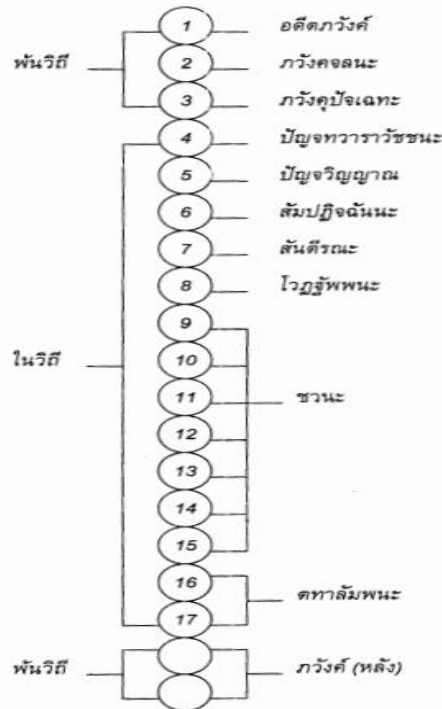
ขณะจิตที่ 9 คือ ขวณะ ก็เกิดขึ้นทำหน้าที่ชวนกิจ คือเสวยหรือเสพรสของอารมณ์ที่โฆฏฐัพพนจิตได้ตัดสินแล้วนั้น โดยความเป็นกุศลชวนะหรืออกุศล ขวณะจิตดวงนี้เรียกชวนจิตเพราะทำหน้าที่เสพรสแห่งอารมณ์ที่เป็นกุศลอกุศล หรือบุญบาปที่ปรากฏขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย ข้อนี้หมายความว่า บุญหรือบาปจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องเข้าถึงชวนจิตเสียก่อน เว้นไว้แต่ชวนจิตของพระอรหันต์ที่จัดเป็นกิริยาชวนะ เพราะเป็นจิตที่พ้นจากอารมณ์ที่พ้นจากกรรมอันเป็นกุศลหรืออกุศลแล้ว

ขณะจิตที่ 9 ถึงขณะจิตที่ 15 ทั้ง 7 ขณะจิตนี้ จิตทำหน้าที่เพื่อเสวยรสของอารมณ์เป็นชวนกิจอย่างเดียว ในกามชวนะนี้มีขณะจิตเกิดได้ทั้ง 7 ขณะ เมื่อชวนจิตทำหน้าที่เสวยรสแห่งอารมณ์ไปแล้ว 7 ขณะ ก็ดับลง ต่อจากนั้น

ขณะจิตที่ 16 และที่ 17 ก็เกิดขึ้นรับอารมณ์ที่เหลือจากชวนะ เพื่อหน่วงอารมณ์นั้นลงสู่ภวังค์ตามเดิม เรียกจิตทั้ง 2 ดวงนี้ว่า ตพาลัมพนจิต เกิดเพื่อรับอารมณ์ที่เหลือจากชวนะตามสมควรแก่อารมณ์ และจะต้องเกิดขึ้น 2 ครั้ง หรือ 2 ขณะเสมอไป เท่ากับอายุของอารมณ์ที่ดำรงอยู่ได้ เมื่อถึงขณะจิตที่ 17 พอดี ก็เป็นอันสุดวิถิจิตในวิถินี้หนึ่ง ๆ ต่อจากนั้นก็เป็นที่ของภวังคจิตเกิดขึ้นตามธรรมชาติต่อไป

ผู้เขียนสรุปได้ว่า ผัสสะที่เกิดขึ้นในภวังคจิต ได้แก่ จิตพื้นฐานที่อยู่ในภาวะธรรมชาติของมันล้วนๆ ยังไม่แปดเปื้อนด้วยกิเลส ดังพุทธพจน์ที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย จิตนี้ประภัสสร แต่จิตนั้นเศร้าหมองแล้วเพราะอุปกิเลสที่จรมา ภวังคจิต ตามหลักพระอภิธรรมในพุทธศาสนา หมายถึง ดวงจิต (เซลล์) ที่ได้รับ หรือเกิดจากดวงจิต (เซลล์) บิดามารดา เริ่มตั้งแต่ ปฏิสันธิ (คือ กระบวนการที่เซลล์ของเพศชาย รวมกับเซลล์ของเพศหญิง ทำให้เกิดเซลล์ใหม่) และเจริญเติบโต จนคลอด และเจริญวัย ไปจนถึงดับคือตาย เป็นเซลล์หรือจิตที่สถิตอยู่หรือทำงานอยู่ในสรีระร่างกายของบุคคล สงบอยู่ในขณะที่ยัง

มิได้สัมผัสทางอายตนะทั้งภายในและภายนอก หรือจะเรียกว่า ระบบการทำงานของสรีระร่างกายทุก ระบบ ขณะยังมีได้รับการสัมผัสทางอายตนะทั้งภายในและภายนอกต่อเมื่อ ได้รับการสัมผัสทางอายตนะทั้งภายในและภายนอก ก็จะเกิดวิถิจิต คือ ความเป็นไปตามจิต (อวัยวะต่างๆของร่างกาย) หรือเป็นไปตามระบบการทำงานของร่างกาย จากที่ได้รับการสัมผัสนั้นๆ เช่น ดีใจ เสียใจ ตกใจ คิด ระลึกได้ เป็นต้น ต่อเมื่อ วิถิจิตดับหมดไป หรือร่างกายได้ทำงานตามระบบแห่งการได้สัมผัสนั้นๆ จนถึงที่สุดหรือสิ้นสุด ภาวจิต ก็จะกลับไปอยู่ในสภาพตามเดิม หมุนวนอยู่อย่างนั้นเป็นธรรมดา ตามภาพ

ภาพที่ 2 : วิถิจิต 17 ดวง

ที่มา: พระภุชงค์ ปญญาวุฑโฒ, 2561

จะเห็นว่า ผัสสะในภวํสจิต มี 4 ลักษณะ คือ ธรรมชาติโดยทั่วไปของภวํสจิต เป็นจิตที่ไม่อยู่ในฐานะรับอารมณ์หรือไม่รับรู้โลกภายนอก เช่น ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ภาวะการรับรู้ อารมณ์ของภวํสจิตจะเกิดจากอำนาจของเจตสิกที่ปรุงแต่งเกิดขึ้นกับกระแสของวิถิจิตในการรับรู้ อารมณ์ของตกุศล อกุศล และอุเบกขา ซึ่งทางพุทธปรัชญาเถรวาท ได้กล่าวถึงกุศล (สุข) อกุศล (ทุกข์) และอุเบกขา การเก็บสิ่งสมของภวํสจิต กล่าวคือ สิ่งที่ได้รับรู้โดยทางอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำให้เกิดรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่กระทบทางกาย) และธรรมารมณ์ (สิ่งที่รับรู้ทางใจ) จิตเหล่านี้ทำหน้าที่ในการปฏิสนธิจิต ภวํสจิต และจุติจิต การเปลี่ยนแปลงภวํสจิตไปสู่ พหุติกรรมทางทางและวจา คือ ภวํสจิตที่เก็บสิ่งสมมาจากวิถิจิตในปัจจุบันหรืออดีตภพเป็นเหตุให้เกิดพหุติกรรมแสดงออกมา มีทั้งกุศล (สุข) อกุศล (ทุกข์) และอุเบกขา เมื่อมีความพอใจในพหุติกรรมนั้นๆ ก็จะมีเจตนาในวิถิจิตนั้นแรง เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความกังวล ความริษยาคนอื่น

อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้ทำตารางเปรียบเทียบผัสสะในภวังคจิตตามแนวคิดพื้นฐานของมนุษย์ทั่วไป ไว้ดังนี้

1.ตอนที่กำลังหลับ	คือ ภวังคจิต
2. ตอนที่มึนงงหล่น	คือ อารมณ์มากระทบประสาท
3. ตอนที่เริ่มต้นจากหลับ	คือ อตีดภวังคจิต
4. ตอนที่ตื่นแล้วแต่ยังง่วงงัวอยู่	คือ ภวังคจลนะ
5. ตอนที่ลืมตาขึ้น (ตาสว่าง)	คือ ภวังคุปัจเฉทะ
6. ตอนที่หันไปมองดูทางเสียง (เสียงมะม่วงตก)	คือ อาวัชชนะ
7. ตอนที่เห็นและรู้ว่าเป็นมะม่วง	คือ ปัญจวิญญาณ (วิญญาณ 6)
8. ตอนที่ลุกขึ้นไปเก็บมะม่วง	คือ สัมปฏิจฉันนะ
9. ตอนที่ตรวจดูรู้ว่ามะม่วงสุก	คือ สันติริณะ
10. ตอนปลงใจกินปิดฝู้นำเข้าปาก	คือ โภจฐัพพะ
11. ตอนที่เคี้ยวมะม่วงให้ละเอียด ซึ่งนานกว่าทุกตอน	คือ ชวนะ
12. ตอนที่กลืนมะม่วงลงคอ	คือ ตทาลัมพะ
13. ตอนที่ล้มตัวลงนอนกลับไปอีก	คือ ตกสู่ภวังค์

ภาพที่ 3 : ตารางเปรียบเทียบขั้นตอนการทำงานของผัสสะในภวังคจิตในชีวิตประจำวัน
 ที่มา :ผู้เขียน,2566

ผัสสะในวิญญาณ 6

คำว่า วิญญาณ นี้นิยมใช้กันในหมายนัยหรือหลายไวพจน์ด้วยกัน กล่าวคือ มีคำว่า มโน มานัสหรือมนัส หทัย ปันทระ มนายตนะ มนินทริย วิญญาณ วิญญาณขันธและมโนวิญญาณธาตุ คำเหล่านี้มีความหมายโดยอ้อมกันมิใช่ตรงโดยสมบูรณ์ในอภิธรรมได้กล่าวถึงคำเหล่านี้ไว้ว่า “จิต มโน มานัส หทัย ปันทระ มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญาณ วิญญาณขันธ มโนวิญญาณธาตุ ที่เหมาะสมกัน ในสมัยนั้นคำเหล่านี้ชื่อว่าจิตที่เกิดขึ้นนั้นในสมัยนั้น” (อภิ.ส. (ไทย). 34/6/28.)

วิญญาณเป็นองค์ธรรมที่เนื่องอยู่ในปฏิจจสมุปบาทอันเป็นธรรมแห่งการบรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้า แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทั้งสายเกิดทุกข์และสายดับทุกข์เป็นสภาวะของสิ่งทั้งหลายที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย ส่งผลให้ทุกสรรพสิ่งเป็นไปตามธรรมชาติ ไร้ผู้บังคับกำหนด เป็นทางเกิดของกรรมทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล เป็นเครื่องติดต่อกับโลกภายนอก เป็นเครื่องแสดงโลกภายนอกแก่ผู้เป็นเจ้าของ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความสำคัญของวิญญาณไว้ว่า “สิ่ง

ทั้งปวงนั้น ก็คือ ตากับรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับโณภูมัพพะ ใจกับธรรมารมณ์” และตรัสอีกว่า “บุคคลจะสิ้นความทุกข์เมื่อกำหนดรู้ คลายกำหนดสิ่งทั้งปวงนี้ได้ (ส.สพ. (ไทย) 18/23/22.)ผัสสะที่เกิดขึ้นในวิญญาน 6 จึงแบ่งนัยสำคัญของศัพท์ออกเป็น ดังนี้ (พระธรรมกิตติวงศ์ ,2553)

ก. อายตนะ (อ่านว่า อายะตะนะ) แปลว่า ที่เชื่อมต่อ, เครื่องติดต่อ หมายถึงสิ่งที่เป็นสื่อสำหรับติดต่อกัน ทำให้เกิดความรู้ขึ้น แบ่งเป็น 2 อย่างได้แก่ 1) อายตนะภายใน หมายถึงสื่อเชื่อมต่อที่อยู่ในตัวคน มี 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้งหมดนี้เป็นที่เชื่อมต่อกับอายตนะภายนอก และ 2) อายตนะภายนอก หมายถึงสื่อเชื่อมต่อที่อยู่นอกตัวคน มี 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูมัพพะ ธรรมารมณ์ ทั้งหมดนี้เป็นคู่กับอายตนะภายใน เช่น รูปคู่กับตา หูคู่กับเสียง เป็นต้น อายตนะภายนอกนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อารมณ์ เมื่อตาเห็นรูป เรียกว่าสัมผัส รู้ว่ามีการเห็น เรียกว่า วิญญาน เกิดความรู้สึกขึ้นเมื่อตาเห็นรูป เรียกว่า เวทนา

ข. อารมณ์ แปลว่า สิ่งหวนงเหนี่ยวจิต สิ่งที่ยึดติดจิตใจไว้ อารมณ์ในคำวัดหมายถึงสิ่งที่จิตไปเกาะเกี่ยวอยู่แล้วยึดติดไว้ มี 6 อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูมัพพะ และธรรม มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า รูปารมณ์ สัทธารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โณภูมัพพารมณ์ ธรรมารมณ์ ตามลำดับ อารมณ์ในภาษาทางโลกนำมาใช้กับความรู้สึกนึกคิดหรือจิตใจที่แปรปรวน เปลี่ยนแปลงไปแต่ละช่วงเวลา เช่น ที่ใช้ว่า อารมณ์ดี อารมณ์เสีย อารมณ์ร้อน อารมณ์เย็น ไม่มีอารมณ์ เป็นต้น ซึ่งมีความหมายต่างจากความหมายตามรูปศัพท์โดยสิ้นเชิง

ค. ผัสสะ หมายถึง ปฏิภาณที่เกิดขึ้นเมื่อองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ อายตนะภายใน 6 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) อายตนะภายนอก 6 (รูป เสียง กลิ่น รส โณภูมัพพะ อารมณ์) และวิญญาน มาประจวบกันหรือกระทบกันเข้า มีชื่อเรียกไปตามชื่ออายตนะภายใน 6 คือ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส

การรับรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อวิญญานเกิดขึ้น ซึ่งโดยปกติวิญญานจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดการกระทบกันระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายใน แต่ในบางกรณีก็ไม่เกิดการรับรู้ เช่น ถูกสัมผัสขณะหลับ หรือมองสิ่งต่างๆ ขณะเหม่อลอย จะไม่เกิดการรับรู้ใดๆ การรับรู้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีองค์ประกอบเกิดขึ้นครบทั้ง 3 อย่าง ได้แก่ อายตนะ อารมณ์ และวิญญาน เรียกว่า ผัสสะ แปลว่า การกระทบหรือหมายความว่า การบรรจบพร้อมกันแห่งอายตนะ อารมณ์ และวิญญาน เมื่อผัสสะเกิดขึ้น กระบวนการรับรู้ก็ดำเนินต่อไป เริ่มตั้งแต่ความรู้สึกต่ออารมณ์ที่รับรู้เข้ามานั้น การจำหมาย การคิดปรุงแต่ง ตลอดจนการแสดงออกต่างๆ ที่สืบเนื่องไปตามลำดับความรู้สึกต่ออารมณ์ที่รับรู้ขึ้นเรียกว่า เวทนา แปลว่า การเสวยอารมณ์ หรือการเสพรสอารมณ์ คือ ความรู้สึกต่ออารมณ์ที่รับรู้เข้ามานั้น โดยเป็นสุขสบาย ไม่สบาย หรือเฉยๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเวทนามีการเกิดตามช่องทางของอายตนะที่เกิดขึ้น เช่น เวทนาที่เกิดจากสัมผัสทางตา เวทนาที่เกิดจากการสัมผัสทางหู เป็นต้น

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค มีข้อความที่อธิบายถึงวิญญานการรับรู้ผ่านอายตนะ 12 ไว้ดังนี้ (มหาวงศ์ ชาญบาลี, 2550) 1) จักขวยตนะ คือ จักขุทั้งสอง 2) โสตายตนะ คือ ช่องหูทั้งสอง 3) ฆา

นายตนะ คือ จมูก 4) ชิวหายตนะ คือ ลิ้น 5) กายายตนะ คือ กายทั้งปวง ที่นอกเหนือจากจักขุ ช่องหู จมูก และลิ้น 6) มนายตนะ คือ หทัยวัตถุ 7) รูปายตนะ คือ สรรพรูปทั้งปวง ภายนอกกาย 8) สัททนายตนะ คือ สรรพเสียงทั้งปวง 9) คันธายตนะ คือ สรรพกลิ่นทั้งปวง 10) รสายตนะ คือ สรรพรสทั้งปวง 11) โณภูฐัพพายตนะ คือ สิ่งทั้งปวงที่ได้สัมผัสถูกต้องด้วยกาย และ 12) อัมมายตนะ คือ จิตแลเจตสิกทั้งปวง

ผู้เขียนสรุปได้ว่า ผัสสะในวิญญาน 6 มีสื่อเชื่อมต่อ คือ อายตนะซึ่งทำหน้าที่รับใช้มนุษย์ 2 อย่าง คือ เป็นทางรับรู้โลก หรือเป็นแหล่งนำโลกมาปรากฏต่อมนุษย์ และเป็นช่องทางเสวยโลก หรือเป็นประตูที่มนุษย์จะเปิดออกไปรับอารมณ์ที่เป็นรสอร่อยของโลกมาเสพเสวย จึงสื่อมาทางอายตนะ และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตในฐานะเป็นสิ่งที่พึงสำรวมระมัดระวัง คุ่มครองรักษาด้วยสติ มิให้ยินดียินร้าย มิให้หลงใหลในเรื่องราวที่เกิดขึ้นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ให้มีสติในการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันตลอดเวลาเป็นเหตุให้จิตใจสงบ เมื่อคุ่มครองดีแล้ว พิจารณารู้ชัดตามความเป็นจริงแล้ว ก็จะทำให้เห็นสิ่งที่是一切ทุกขังได้

บทสรุป

ผัสสะ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการรับรู้และดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่การอธิบายหรือมุมมองที่มีต่อผัสสะนั้นแตกต่างกันออกไป และตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการรับรู้สิ่งต่างๆ ผ่านผัสสะว่า เพราะเหตุใดเราจึงรู้ว่าสิ่งที่เราสัมผัสคืออะไร เรารู้ได้อย่างไรว่าสิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งผัสสะในภวังคจิต มี 4 ลักษณะ คือ ธรรมชาติโดยทั่วไปของภวังคจิต เป็นจิตที่ไม่อยู่ในฐานะรับอารมณ์หรือไม่รับรู้โลก ภายนอก เช่น ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ภาวะการรับรู้อารมณ์ของภวังคจิตจะเกิดจากอำนาจของเจตสิกที่ปรุงแต่งเกิดขึ้นกับกระแสของวิถิจิตในการรับรู้อารมณ์ของกุศล อกุศล และอุเบกขา ซึ่งทางพุทธปรัชญาเถรวาท ได้กล่าวถึงกุศล (สุข) อกุศล (ทุกข์) และอุเบกขา การเก็บสังสมของภวังคจิต กล่าวคือ สิ่งที่รับรู้โดยทางอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำให้เกิดรูป เสียง กลิ่น รส โณภูฐัพพะ (สิ่งที่กระทบทางกาย) และธรรมารมณ์ (สิ่งที่รับรู้ทางใจ) จิตเหล่านี้ทำหน้าที่ในการปฏิสนธิจิต ภวังคจิต และจุติจิต การเปลี่ยนแปลงภวังคจิตไปสู่พฤติกรรมทางทางและวาจา คือ ภวังคจิตที่เก็บสังสมมาจากวิถิจิตในปัจจุบันหรืออดีตภาพเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมแสดงออกมา มีทั้งกุศล (สุข) อกุศล (ทุกข์) และอุเบกขา เมื่อมีความพอใจในพฤติกรรมนั้นๆ ก็จะมีเจตนาในวิถิจิตนั้นแรง เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความกังวล ความริษยาคนอื่น อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้ทำตารางเปรียบเทียบผัสสะในภวังคจิตตามแนวคิดพื้นฐานของมนุษย์ทั่วไปและผัสสะในวิญญาน 6 มีสื่อเชื่อมต่อ คือ อายตนะซึ่งทำหน้าที่รับใช้มนุษย์ 2 อย่าง คือ เป็นทางรับรู้โลก หรือเป็นแหล่งนำโลกมาปรากฏต่อมนุษย์ และเป็นช่องทางเสวยโลก หรือเป็นประตูที่มนุษย์จะเปิดออกไปรับอารมณ์ที่เป็นรสอร่อยของโลกมาเสพเสวย จึงสื่อมาทางอายตนะและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตในฐานะเป็นสิ่งที่พึงสำรวมระมัดระวัง คุ่มครองรักษาด้วยสติ มิให้ยินดียินร้าย มิให้หลงใหลในเรื่องราวที่เกิดขึ้นทางตา

ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ให้มีสติในการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันตลอดเวลาเป็นเหตุให้จิตใจสงบ เมื่อคุ้มครองดีแล้ว พิจารณารู้ชัดตามความเป็นจริงแล้ว ก็จะทำให้เห็นสิ่งที่เป็นทุกข์ได้

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- บรรจบ บรรณรุจิ.(2556). จิตวิเคราะห์เปรียบเทียบพระพุทธเจ้ากับชีกมันด์ พรอยค์.กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2553). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์อธิบายศัพท์และแปลความหมายคำวัดที่ชาวพุทธควรรู้.พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต).(2546).พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์พรินติ้ง แมสโปรดักส์
- พระพรหมบัณฑิต.(2558). จุฬาฯ : วิชาการ : ปรัชญาบูรพทิศ .กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระภุชงค์ ปญฺญาวุฑฺฒ (ฉลาดดีสกุล) .(2561). ศึกษาวิถีจิตในการพิจารณารูป-นามในปัจจุบันปริศคหญาณวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ .(2545).การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องภวังคจิตในพุทธปรัชญากับอภยวิญญานในพุทธปรัชญาโยคอาจารย์.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).
- มหาวงศ์ ชาญบาลี.(2550). พระวิสุทธิมรรค.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ธรรมบรรณาการ
- สร้อยญา เตรรัตน์.(2559).ผัสสะกับการใช้ชีวิตของคนตาบอด.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการวิจัยทางสังคม.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุจินต์ บริหารวนเขตต์.(2536).ปรมัตถธรรมจิตสังเขปและภาคผนวก.กรุงเทพมหานคร: ขวณพิมพ์.
- Park, R. E., & Burgess, E. W. (1970). Introduction to the science of sociology: including an index to basic sociological concepts. Chicago: University of Chicago Press.
- Pink, S. (2009). Doing visual ethnography. Los Angeles, Calif.: Sage Publications.
- Vannini, P., Waskul, D., & Gottschalk, S. (2012). The senses in self, society, and culture: A sociology of the senses. London: Routledge.

เรขาคณิตวิเคราะห์และกฎเครื่องหมายของ เรอเน เดการ์ต Analytic Geometry and René Descartes' Rule of Signs

จิรัชญาภา พิจักชนารินทร์

Jiratchayapa Bhijakkanarin

มนตรี วงษ์สะพาน

Montree Wongsaphan

ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์

Sarutanon Chobpradit

ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษาคณิตศาสตร์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Department of Research and Development in Mathematics

Faculty of Education Mahasarakham University

รองคณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Vice Dean, Faculty of Education Mahasarakham University

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Master of Education Program in Social, Religions and Cultural

Faculty of Social Sciences and Education Thongsook College

E-mail: drjirat98@gmail.com, montree.v@msu.ac.th, drnita2020@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 19 สิงหาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 26 สิงหาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 27 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ เป็นการอธิบายถึงเรขาคณิตวิเคราะห์และกฎเครื่องหมายของเดการ์ต พบว่า เรอเน เดการ์ต ได้แสดงวิธีการแปลงปัญหาในเรขาคณิตมากมาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของคณิตศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งๆที่งานในส่วนนี้ เดการ์ตตั้งใจจะใช้เพื่อเป็นเพียงแค่อว้าง ในหนังสือ Discourse on Method เท่านั้น ซึ่งวิธีคิดวิเคราะห์ของเดการ์ต ได้แบ่งความคิด (Ideas) หรือมโนทัศน์ (Concepts) ซึ่งจุดกำเนิดแนวคิดเรขาคณิตวิเคราะห์และกฎเครื่องหมายของเดการ์ต เกิดขึ้นจากการจินตนาการของเดการ์ต ที่กำลังนอนอยู่บนเตียงเขาเห็นแมลงวันตัวหนึ่งคลานอยู่บนเพดานห้อง เดการ์ตได้แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งของจุดทุกจุดบนระนาบพิกัดคาร์ทีเซียนยังสามารถใช้ได้ ในปริภูมิสามมิติ (ซึ่งจะมี แกน Z และ พิกัด Z เพิ่มเข้ามา) หรือในมิติที่สูงกว่าอีกด้วย ต่อมาก็ได้คิดค้นกฎของเครื่องหมาย ซึ่งเกี่ยวกับคำตอบที่เป็นจำนวนจริงของสมการ และพหุนามที่มีสัมประสิทธิ์เป็นจำนวนจริง ข้อความในกฎของเครื่องหมายของเดการ์ต เราเรียงพจน์ของพหุนามจากกำลังมากไปหาน้อย พจน์ที่มีสัมประสิทธิ์เป็น 0 จะไม่เขียนแล้วค่าคงตัวไม่เป็นศูนย์ มีการแปรผันของเครื่องหมาย (Variation of Sign) ใน $P(x)$ เมื่อสัมประสิทธิ์ที่เรียงติดกันมีเครื่องหมายต่างกัน เมื่อกำหนด $P(x)$ เป็นพหุนามที่มีสัมประสิทธิ์เป็นจำนวนจริง และค่าคงตัวไม่เท่ากับ 0

อย่างไรก็ตามคณะผู้เขียน สังเกตเห็นว่า เรขาคณิตวิเคราะห์และกฎเครื่องหมายของเดการ์ต มีหลักการที่คล้ายคลึงกับแนวคิดเหตุผลนิยมของเดการ์ตในทิศทางเดียวกัน เพราะสุดท้ายแล้วก็คือการค้นหาความจริงที่ถูกซ่อนอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

คำสำคัญ : เรขาคณิตวิเคราะห์, กฎเดการ์ต, ระบายพิกัดคาร์ทีเซียน, เหตุผลนิยม

Abstract

In the academic article Explaining Analytic Geometry and René Descartes' Rule of Signs, René Descartes showed many methods of transforming problems in geometry. This is an important part of modern mathematics although the work in this section Descartes intended this to be used only as an example in his Discourse on Method. Divided ideas or concepts originated the concepts of analytic geometry and Descartes' Rule of Signs. Arising from Descartes' imagination lying on the bed, he saw a fly crawling on the ceiling. Descartes showed that the position of every point on the Cartesian coordinate plane can also be valid in three-dimensional space (in which the Z-axis and Z-coordinates are added) or in higher dimensions. Later, the rules of markings were invented. Which deals with the actual solutions of the equation and polynomials with real coefficients; Text in Descartes' Rule of Signs We sort the terms of the polynomial from descending powers. Terms with 0 coefficients are not written and the constant is nonzero. There is a variation of sign in $P(x)$ when adjacent coefficients have different signs. And the constant is not equal to 0.

However, the authors notice that Analytic Geometry and René Descartes' Rule of Signs; it is similar in principle to Descartes' rationalism. Because in the end, it is about finding the truth that is hidden in different situations.

Keywords : Analytic Geometry, Descartes' Rule of Signs, Cartesian coordinate system, Rationalism

บทนำ

เรอเน เดการ์ต (René Descartes) เป็นนักปรัชญาและนักคณิตศาสตร์ผู้คิดวิธีหาสิ่งจางในวิชาวิทยาศาสตร์และในชีวิตโดยเชื่อมั่นว่าตรรกะและวิธีพิสูจน์ของคณิตศาสตร์สามารถเชื่อมโยงและเป็นกุญแจไขความลึกลับต่างๆได้ เขาเป็นผู้บุกเบิกหลักปรัชญาที่ว่าความคิดหาเหตุผลเท่านั้นเป็นที่มาของความรู้ที่แท้จริงและเป็นเจ้าของความคิดและวาหะอันโด่งดัง “เพราะฉันคิด ฉันจึงมีอยู่” (I think, therefore I am) ผลงานสุดยอดของเดการ์ตในทางคณิตศาสตร์คือการคิดค้นวิชาเรขาคณิตวิเคราะห์ ซึ่งได้จากการรวมพีชคณิตกับเรขาคณิตเข้าด้วยกัน ทั้งๆที่ในอดีตนักคณิตศาสตร์ทั้งหลายเคยคิดว่าวิชาทั้งสองนี้ไม่เกี่ยวข้องกันเลย เดการ์ตได้รับการยกย่องเป็นทั้ง “บิดาแห่งเรขาคณิตวิเคราะห์”

เดการ์ต เป็นชาวฝรั่งเศส เกิดเมื่อปี 1596 ที่เมือง La Haye en Touraine บริเวณตอนกลางของประเทศฝรั่งเศส (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นเมือง Descartes) แม่เสียชีวิตหลังจากคลอดเขาได้ไม่นาน เขากับพี่สองคนจึงถูกส่งไปอยู่กับยาย พ่อที่เป็นนักกฎหมายและสมาชิกสภาเมืองท้องถิ่นแต่งงานใหม่ เขาจึงอยู่กับยายจนถึงวัยเรียนซึ่งค่อนข้างช้าเพราะเขามีสุขภาพไม่ค่อยดีป่วยบ่อยมาก ปี 1607 เด

การ์ต ถูกส่งไปเข้าโรงเรียนประจำที่เมือง La Fleche ที่นี่เขาได้เรียนวิชาคณิตศาสตร์และฟิสิกส์ หลังจากเรียนจบในปี 1614 เดการ์ตเข้าเรียนต่อที่มหาวิทยาลัย Poitiers และเรียนจบวิชากฎหมายตามความต้องการของพ่อในปี 1616 แล้วไปพักอยู่ที่กรุงปารีสระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งขณะนั้น เดการ์ตมีความตั้งใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเองโดยการเดินทางไปต่างๆพบปะผู้คนที่หลากหลายเพื่อสังสรรค์และประสบการณ์ ปี 1618 เขาไปเป็นอาสาสมัครของกองทัพสาธารณรัฐดัตช์ที่เมือง Breda และเข้าเรียนด้านวิศวกรรมทางการทหาร ปลายปีนั้นเอง เขาได้พบกับ Isaac Beeckman นักปรัชญาชาวดัตช์ที่ต่อมาเป็นทั้งอาจารย์และเพื่อนของเขา เดการ์ต เขียนหนังสือเล่มแรกเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีชื่อ *Compendium of Music* มอบเป็นของขวัญปีใหม่แก่ Beeckman ทั้งคู่ศึกษาปัญหาด้านคณิตศาสตร์และฟิสิกส์ด้วยกันหลายอย่าง ทั้งสองคนเชื่อว่าจำเป็นต้องสร้างวิธีเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับฟิสิกส์เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ และสิ่งนี้คือหัวใจสำคัญของการพัฒนาวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ และในปี 1619 เดการ์ตเดินทางไปเยอรมันเพื่อเป็นทหารรับจ้างในกองทัพของดยุค Maximilian of Bavaria และเข้าร่วมในสงคราม Battle of White Mountain ที่บริเวณใกล้เมืองปรากในช่วงปลายปี 1620 จากนั้นได้ออกจากกองทัพแล้วเดินทางไปหลายประเทศในทวีปยุโรปตามเจตนาเดิมก่อนที่จะกลับมาพักหลักอยู่ที่เนเธอร์แลนด์ในปี 1628 เดการ์ต รวบรวมแนวคิดและความรู้ที่เขาได้ศึกษาสั่งสมตลอดช่วงที่ผ่านมาแล้วเริ่มต้นเขียนบทความอันนำไปสู่การบุกเบิกหลักปรัชญาสมัยใหม่ เริ่มจากบทความสำคัญชิ้นแรก *Rules for the Direction of the Mind* ที่ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ข้อได้แก่ 1) ไม่ยอมรับสิ่งใดเป็นความจริงที่ไม่แนชัดในตัวของมันเอง 2) แบ่งปัญหาออกเป็นส่วนที่ง่ายที่สุด 3) แก้ปัญหาโดยดำเนินการจากง่ายไปสู่ความซับซ้อน 4) ตรวจสอบโดยใช้เหตุผล ปัญหาของเดการ์ต คือ ขาดคำตอบที่แน่นอนชัดเจนซึ่งตรงกับตรรกวิทยาและคณิตศาสตร์ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากปรัชญาขาดพื้นฐานที่มั่นคงและมีข้อบกพร่องที่วิธีคิด วิธีคิดที่ถูกต้องนั้นเดส์การ์ตส์เห็นว่าเป็นวิธีคิดแบบคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะวิธีของเรขาคณิต (Desmond M. Clarke.,2006,p.1-5)

เดส์การ์ตส์เชื่อมั่นว่า ความจริงหรือความรู้ทางปรัชญานั้นจะเข้าถึงได้ด้วยเหตุผล ซึ่งต้องสร้างขึ้นเป็นระบบ การศึกษาปรัชญาเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความรอบรู้และสติปัญญา จะทำให้เรามีความคิดที่รอบคอบและมีความรู้ที่สมบูรณ์เกี่ยวกับสรรพสิ่ง คำว่าปรัชญา เดส์การ์ตส์ หมายความว่าถึงอภิปรัชญาและฟิสิกส์ หรือปรัชญาธรรมชาติ อภิปรัชญาศึกษาความคิดที่ชัดเจน เกี่ยวกับ จิตหรือตัวตน สำหรับฟิสิกส์นั้นศึกษาเพื่อหาหลักการที่จะอธิบายเรื่องวัตถุศึกษาโครงสร้างของโลกและธรรมชาติของสิ่งต่างๆ เขาเปรียบเทียบว่าปรัชญาเหมือนกับต้นไม้ อภิปรัชญาเปรียบได้กับราก ฟิสิกส์เปรียบเหมือนลำต้นเดส์การ์ตส์เน้นความสำคัญของวิธีการ และอภิปรัชญามากกว่าจริยศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างรากและลำต้นที่แข็งแรงก่อน

อย่างไรก็ดี การค้นหาเหตุผลเท่านั้นเป็นที่มาของความรู้ที่แท้จริง เพราะเขาเป็นผู้สงสัยในทุกสิ่งทุกอย่าง แต่การค้นหาเหตุผลช่วยให้เขาสิ้นความสงสัยได้ การค้นหาเหตุผลของเขาเป็นแบบอนุมาน (คาดคะเนตามหลักเหตุผล) ตามหลักตรรกวิทยา ซึ่งต้องมีประพจน์ (ข้อเสนอ) เหตุที่ถูกต้องแน่นอน ผลสรุปจึงจะถูกต้อง และถ้าประพจน์เหตุผิด ผลสรุปก็ย่อมผิดไปด้วย เนื่องจากเดการ์ตเชื่อว่าเขาเป็นพิเศษในวิชาเรขาคณิต ซึ่งถือว่าสัจพจน์ (Axiom) และคำนิยาม (definition) ในวิชาเรขาคณิตเป็นจริงโดยไม่ต้องพิสูจน์ จึงได้พยายามสร้างหลักการในวิชาปรัชญาทำนองเดียวกันว่าจะต้องมีความจริงมูลฐานทำนองเดียวกัน เขาก็ได้พบว่าความคิดติดตัว (innate idea) เท่านั้นที่เป็นจริงโดยไม่ต้องพิสูจน์เหมือนสัจพจน์ และคำนิยามความคิดติดตัวเป็นสิ่งที่พระเจ้ามอบให้แก่ทุกคนโดยกำเนิดมีหลายอย่าง

เช่น ความคิดเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผล (causality) ความคิดกับความเป็นอนันต์ (infinity) ความคิดเกี่ยวกับความเป็นนิรันดร์ (eternity) ความคิดเกี่ยวกับสิ่งสัมบูรณ์ (the Absolute) เป็นต้น (อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, 2520 : 110)

เหตุผลนิยม (Rationalism) เชื่อว่า ความรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่มาแต่กำเนิดเป็นความรู้ชนิดติดตัวมนุษย์มาและมีลักษณะเป็นเหตุผล กลุ่มเหตุผลนิยมนี้กล่าวว่า ความรู้เกิดจากเหตุผลและการตรรกะ นักปรัชญาคนแรกของกลุ่มเหตุผลนิยมนี้กล่าวว่า เหตุผลเกิดจากสัญชาตญาณที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน เป็นสิ่งที่พระเจ้าได้ประทานให้ไว้แก่มนุษย์ทุกคน กลุ่มเหตุผลนิยมนี้มีหลักการขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525. : 156)

1) เหตุผลนิยมเชื่อว่า เหตุผลเป็นอิสระจากประสาทสัมผัส เหตุผลทำให้สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหตุผลสามารถใช้ได้ในทางคณิตศาสตร์ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ได้ทางปรัชญาเช่นกัน ดังนั้น วิธีของกลุ่มเหตุผลนิยมจึงเรียกว่าวิธีการทางคณิตศาสตร์

2) เหตุผลนิยมปฏิเสธความรู้ทางประสบการณ์ ทางประสาทสัมผัส เพราะถือว่าประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสทำให้คนหลงผิดได้ ดังนั้น จึงได้สามารถใช้เป็นแนวทางแห่งความรู้ได้

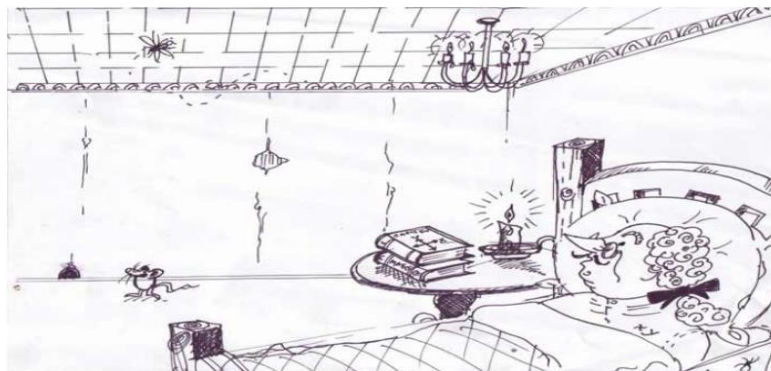
3) ความรู้เป็นสิ่งที่มาแต่กำเนิด ความรู้เกิดจากความคิดหรือเหตุผลเพียงอย่างเดียว และความรู้ที่เกิดจากเหตุผลนี้เป็นความรู้ที่แน่นอน เป็นความรู้ที่เป็นจริงทางคณิตศาสตร์ เป็นความรู้ที่เป็นภายในและเป็นสากล

มายากลที่เกิดขึ้นในคณิตศาสตร์และกลศาสตร์ (Magic, Mathematics, and Mechanics)

ในช่วงปี ค.ศ.1622-16 ณ กรุงปารีส เดการ์ตได้ต่อสู้ในประเด็นพื้นฐานบางประการของคณิตศาสตร์และปรัชญา แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ผลลัพธ์ความพยายามเหล่านี้ถูกบันทึกไว้ในกฎเกณฑ์ที่นำความคิดไปสู่การค้นหาความจริง (Rules for Guiding the Mind in Searching for the Truth) ซึ่งปรากฏวิธีของเดการ์ตไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า Discourse on Method สะท้อนให้เห็นความคิดของเดการ์ต ซึ่งเขาอาศัยอยู่นั้นมีความสับสนไหลพ้อๆ กับความไม่แน่นอนของขั้นตอนเริ่มต้นในการเดินทางทางปัญญาของเขา การเดินทางไปต่างประเทศของเขายืนยันถึงความคับแคบของการศึกษาที่เขาได้รับจากนิกายเยซูอิต (Jesuits) โดยเผยแพร่คำสอนของศาสนาคริสต์ในมุมมองที่หลากหลาย เช่น ศาสนา, เวทมนตร์ และอาถรรพ์ เพื่อยืนยันการมีอยู่พระเจ้า ในงานชิ้นนี้เดการ์ตได้วางกฎเกณฑ์ความคิดเพื่อให้แน่ใจว่าความรู้วางอยู่บนรากฐานที่มั่นคง ความคิดและวาทะอันโด่งดังของเขา “เพราะฉันคิด ฉันจึงมีอยู่” (I think, therefore I am) และในหนังสือเล่มนี้ เดการ์ตยังได้เขียนบทความที่เกี่ยวข้องกับจุดกำเนิดของวิชาเรขาคณิตวิเคราะห์ (Analytic Geometry) และกลศาสตร์ (Mechanics) เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยพฤติกรรมของวัตถุทางกายภาพ เมื่อถูกแรงกระทำหรือเมื่อมีการกระจัด (Displacement) คือ การเปลี่ยนตำแหน่งของวัตถุ (Desmond M. Clarke., 2006, p.67-71)

วันหนึ่งขณะที่เดการ์ต นอนอยู่บนเตียงเขาเห็นแมลงวันตัวหนึ่งคลานอยู่บนเพดานห้อง เขาจ้องมองมันเป็นเวลานานพยายามจะระบุตำแหน่งของมันบนเพดานห้อง เขาก็พบว่า สามารถระบุตำแหน่งของแมลงวันได้โดยใช้ระยะห่างจากผนังห้อง เขาได้จินตนาการว่าผนังห้องคือแกน 2 แกนที่ตั้งฉากกัน จากนั้นตำแหน่งของแมลงวันก็สามารถระบุได้จากระยะทางที่มันอยู่ห่างจากแกนทั้งสองต่อมาเขาพยายามระบุตำแหน่งของจุด ด้วยวิธีการเดียวกับที่เขาระบุตำแหน่งแมลงวัน ทำให้เกิดวิทยาการสาขาใหม่เป็นระบบการบอกตำแหน่งซึ่งมีแกนสองแกนตั้งฉากกันที่ต่อมาเรียกว่าระบบพิกัด

คาร์ทีเซียน จุดตัดของแกนทั้ง 2 เรียกจุดกำเนิด เดการ์ตได้แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งของจุดทุกจุดบนระนาบ (ระนาบคาร์ทีเซียน) สามารถระบุได้ด้วยตัวเลข 2 ค่าซึ่งบอกระยะทางของจุดนั้นในแนวนอนและแนวตั้ง

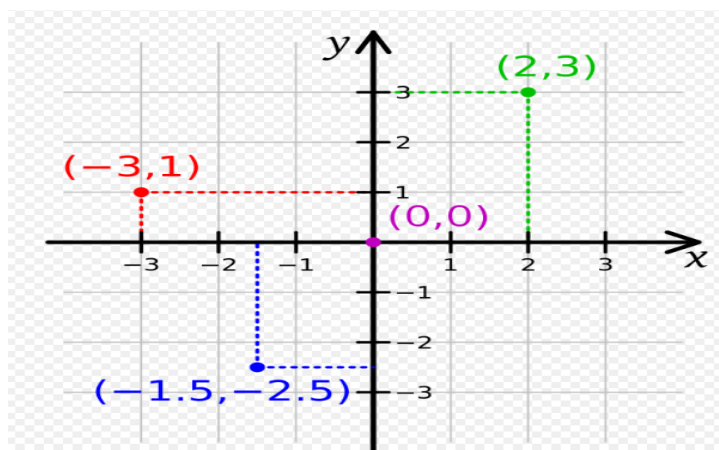
ภาพที่ 1 กำเนิดเรขาคณิตวิเคราะห์กับแมลงวัน

ที่มา: <https://www.takieng.com/stories/19204>

ระบบพิกัดคาร์ทีเซียน (Cartesian coordinate system)

ในทางคณิตศาสตร์ ระบบพิกัดคาร์ทีเซียน (Cartesian coordinate system) เป็นระบบที่ใช้กำหนดตำแหน่งของจุดแต่ละจุดบนระนาบโดยอ้างอิงตัวเลข 2 จำนวน ซึ่งแต่ละจำนวนเรียกว่า พิกัด X และ พิกัด Y ของจุดนั้น และเพื่อที่จะกำหนดพิกัดของจุด จะต้องมีส่วนแกน 2 เส้นตัดกันเป็นมุมฉากที่จุดกำเนิด ได้แก่

แกน X และ แกน Y ซึ่งเส้นแกนดังกล่าวจะมีหน่วยบอกความยาวเป็นระยะ ระบบพิกัดคาร์ทีเซียนยังสามารถใช้ได้กับปริภูมิสามมิติ (ซึ่งจะมี แกน Z และ พิกัด Z เพิ่มเข้ามา) หรือในมิติที่สูงกว่าอีกด้วย และคำว่า คาร์ทีเซียน (Cartesian) มาจากชื่อของเดการ์ต ในภาษาละตินว่า คาร์ทีซิอุส (Cartesius) โดยเดการ์ต เป็นผู้รวบรวมวิชาพีชคณิตกับเรขาคณิตแบบยุคลิดเข้าด้วยกัน และการพัฒนาแขนงความรู้เรขาคณิตวิเคราะห์ แคลคูลัส และการสร้างแผนที่ (Ian Maclean.,2006,p.xxiii.)

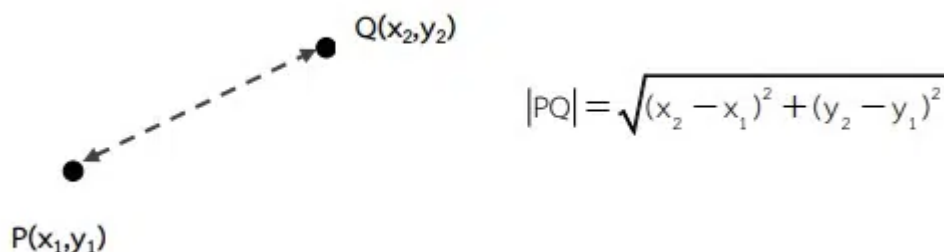
ภาพที่ 2 ระบบพิกัดคาร์ทีเซียน

ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/ระบบพิกัดคาร์ทีเซียน>

เรขาคณิตวิเคราะห์ (Analytic Geometry)

เรขาคณิตวิเคราะห์ (Analytic Geometry) เป็นคณิตศาสตร์แขนงหนึ่งที่กล่าวถึงจุดบนระนาบ (point and plane) จากหนังสือเรขาคณิตวิเคราะห์ จึงแบ่งได้ดังนี้ (กวียา เนาวประทีป. 2013. หน้า 1-37)

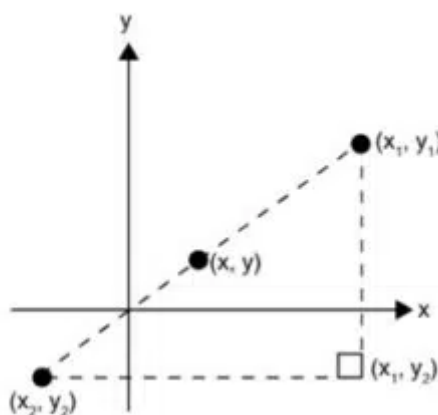
ระยะทางระหว่างจุดสองจุด จากรูป สัญลักษณ์ที่ใช้แทนระยะทางระหว่างจุด P กับ Q คือ $|PQ|$ หรือ PQ

ภาพที่ 3 ระยะทางระหว่างจุดสองจุด

ที่มา: หนังสือเทคนิคการเรียนรู้คณิตศาสตร์ : เรขาคณิตวิเคราะห์, กวียา เนาวประทีป. 2013

จุดกึ่งกลางระหว่างจุดสองจุด จากรูป

ภาพที่ 4 จุดกึ่งกลางระหว่างจุดสองจุด

ที่มา: หนังสือเทคนิคการเรียนรู้คณิตศาสตร์ : เรขาคณิตวิเคราะห์, กวียา เนาวประทีป. 2013.

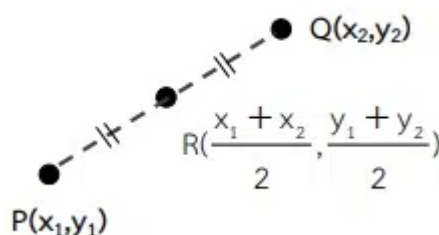
ถ้าจุด (x, y) เป็นจุดกึ่งกลางระหว่างจุด (x_1, y_1) และ (x_2, y_2) แสดงว่า x เป็นค่ากึ่งกลางของ x_1 และ x_2 และ y เป็นค่ากึ่งกลางของ y_1 และ y_2 จะได้ว่า

$$X = \frac{x_1 + x_2}{2} \text{ และ } y = \frac{y_1 + y_2}{2}$$

ภาพที่ 5 สูตรการคำนวณจุดกึ่งกลางระหว่างจุดสองจุด

ที่มา: หนังสือเทคนิคการเรียนรู้คณิตศาสตร์ : เรขาคณิตวิเคราะห์, กวียา เนาวประทีป. 2013.

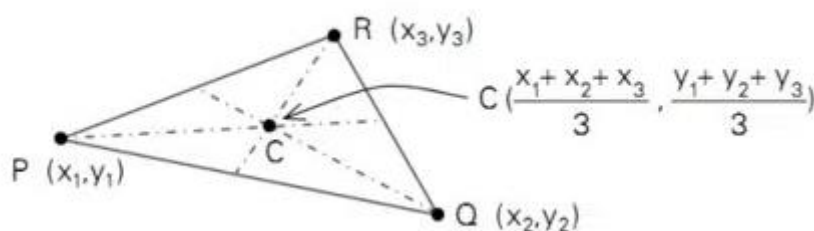
จุดที่แบ่งระยะทางเป็นระยะ $m:n$ ดังรูป

ภาพที่ 6 จุดที่แบ่งระยะทางเป็นระยะ $m:n$

ที่มา:หนังสือเทคนิคการเรียนรู้คณิตศาสตร์ : เรขาคณิตวิเคราะห์,กวียา เนาวประทีป.2013.

จุดตัดของเส้นมัธยฐานสามเหลี่ยม ดังรูป

ภาพที่ 7 จุดตัดของเส้นมัธยฐานสามเหลี่ยม

ที่มา:หนังสือเทคนิคการเรียนรู้คณิตศาสตร์ : เรขาคณิตวิเคราะห์,กวียา เนาวประทีป.2013.

ความชันของเส้นตรง (Slope : m) คือ อัตราส่วนระหว่างค่า y ที่เปลี่ยนแปลงไป ต่อค่า x ที่เปลี่ยนแปลงไป ใช้ สัญลักษณ์ m โดยค่า m อาจจะเป็นบวก หรือลบ หรือเป็นศูนย์ก็ได้

ถ้า $m > 0$ แสดงว่า เส้นตรงนี้เฉียงขึ้นทางขวา

ถ้า $m < 0$ แสดงว่า เส้นตรงนี้เฉียงลงทางขวา

ถ้า $m = 0$ แสดงว่า เป็นเส้นนอนขนานแกน x

ส่วนเส้นตั้งขนานกับแกน y นั้น m หาค่าไม่ได้ (เป็นอนันต์)

เส้นขนานและเส้นตั้งฉาก

เส้นตรงที่ไม่ขนานกับแกน y จะขนานกันก็ต่อเมื่อมีความชันเท่ากัน

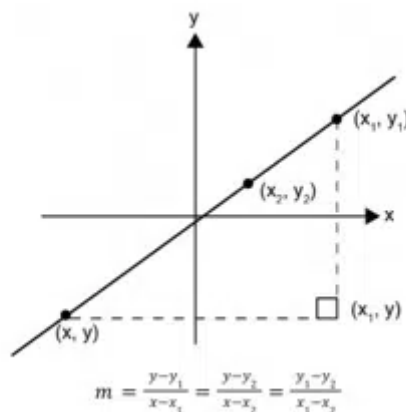
เส้นตรงที่ขนานกับแกน y จะขนานกับเส้นตรงที่ขนานกับแกน y เส้นอื่น ๆ ด้วย

เส้นตรงที่ไม่ขนานกับแกน y จะตั้งฉากกันก็ต่อเมื่อมีความชันคูณกันได้เท่ากับ -1

เส้นตรงที่ขนานกับแกน y จะตั้งฉากกับเส้นตรงที่ขนานแกน x

ความสัมพันธ์ซึ่งมีกราฟเป็นเส้นตรง

ให้ (x, y) เป็นจุดใด ๆ บนเส้นตรงที่ไม่ขนานกับแกน y และลากผ่านจุด (x_1, y_1) และ (x_2, y_2) จะได้สมการเส้นตรงนี้

ภาพที่ 8 ความสัมพันธ์ซึ่งมีกราฟเป็นเส้นตรง

ที่มา:หนังสือเทคนิคการเรียนรู้คณิตศาสตร์ : เรขาคณิตวิเคราะห์, กวียา เนาวประทีป. 2013.

กฎของเครื่องหมายของเดการ์ต (Descartes' Rule of Signs)

กฎของเครื่องหมายของเดการ์ต ซึ่งเกี่ยวกับคำตอบที่เป็นจำนวนจริงของสมการ และพหุนามที่มีสัมประสิทธิ์เป็นจำนวนจริง ข้อความในกฎของเครื่องหมายของเดการ์ต เราเรียงพจน์ของพหุนามจากกำลังมากไปหาน้อย พจน์ที่มีสัมประสิทธิ์เป็น 0 จะไม่เขียนแล้วค่าคงตัวไม่เป็นศูนย์ มีการแปรผันของเครื่องหมาย (Variation of Sign) ใน $P(x)$ เมื่อสัมประสิทธิ์ที่เรียงติดกันมีเครื่องหมายต่างกัน เมื่อกำหนด $P(x)$ เป็นพหุนามที่มีสัมประสิทธิ์เป็นจำนวนจริง และค่าคงตัวไม่เท่ากับ 0

(1) จำนวนคำตอบที่เป็น จำนวนจริงบวก ของสมการ $P(x) = 0$ จะเท่ากับจำนวนการแปรผันของเครื่องหมายใน $P(x)$ หรือน้อยกว่าจำนวนนั้นโดยจำนวนคู่ ซึ่งกฎระบุว่าหากเงื่อนไขที่ไม่ใช่ศูนย์ของพหุนามตัวแปรเดียวที่มีสัมประสิทธิ์จริง ถูกเรียงลำดับโดยเลขชี้กำลังตัวแปรจากมากไปหาน้อย จำนวนรากบวกของพหุนามจะเท่ากับจำนวนเครื่องหมายที่เปลี่ยนแปลงระหว่างสัมประสิทธิ์ (ไม่ใช่ศูนย์) ที่ต่อเนื่องกันหรือน้อยกว่ามันด้วยเลขคู่ รากของทวีคูณ k จะนับเป็นราก k โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าจำนวนของเครื่องหมายเปลี่ยนแปลงเป็นศูนย์หรือหนึ่งจำนวนรากที่เป็นบวกจะเท่ากับจำนวนการเปลี่ยนแปลงของเครื่องหมาย

(2) จำนวนคำตอบที่เป็น จำนวนจริงลบ ของสมการ $P(x) = 0$ จะเท่ากับจำนวนการแปรผันของเครื่องหมายใน $P(-x)$ หรือน้อยกว่านั้นโดยจำนวนคู่ ตามข้อพิสูจน์ของกฎจำนวนรากที่เป็นลบคือจำนวนของการเปลี่ยนแปลงเครื่องหมายหลังจากคูณค่าสัมประสิทธิ์ของพจน์กำลังคี่ด้วย -1 หรือน้อยกว่าด้วยจำนวนคู่ โพรซีเดอร์นี้เทียบเท่ากับการแทนที่การปฏิเสธของตัวแปรสำหรับตัวแปรนั่นเอง ตัวอย่างเช่นรากที่เป็นลบของ คือรากที่เป็นบวกของ

ดังนั้น การใช้กฎเครื่องหมายของเดการ์ตกับพหุนามนี้จะให้จำนวนรากที่เป็นลบสูงสุดของพหุนามดั้งเดิม ซึ่งคำตอบที่เป็นจำนวนจริงลบของสมการ $P(x) = 0$ จะมี 1 คำตอบ

Descartes' Rule of Signs

$$+x^5 - 2x^4 - 3x^3 + 4x^2 - x - 1$$

3 changes → 3 or 1 positive real solutions

$$(-x)^5 - 2(-x)^4 - 3(-x)^3 + 4(-x)^2 - (-x) - 1$$

$$-x^5 - 2x^4 + 3x^3 + 4x^2 + x - 1$$

2 changes → 2 or 0 negative real solutions

ภาพที่ 9 วิธีการใช้กฎเครื่องหมายของเดการ์ต

ที่มา: <https://andymath.com/descartes-rule-of-signs>

บทสรุป

จากกล่าวที่มาข้างต้น ผู้เขียน พบว่า เรอเน เดการ์ต ได้แสดงวิธีการแปลงปัญหาในเรขาคณิตมากมาย ให้เป็นปัญหาทางพีชคณิต โดยใช้ระบบพิกัดคาร์ทีเซียนในการอธิบายปัญหา ทฤษฎีของเดการ์ตเป็นพื้นฐานของแคลคูลัสของนิวตันและไลบ์นิซ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของคณิตศาสตร์สมัยใหม่ ทั้ง ๆ ที่งานในส่วนนี้เดการ์ตตั้งใจจะใช้เพื่อเป็นเพียงแค่ตัวอย่าง ในหนังสือ Discourse on Method เท่านั้น ซึ่งวิธีคิดวิเคราะห์ของเดการ์ต ได้แบ่งความคิด (Ideas) หรือมโนทัศน์ (Concepts) ของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ความคิดที่ได้จากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส (Adventitious Ideas) เป็นความคิดที่ไม่ชัดเจน น่า

สงสัยความคิดที่เกิดจากจินตนาการ ไม่ชัดเจนและน่าสงสัยเช่นกันความคิดที่ติดอยู่ในจิตตั้งแต่เกิด เป็นสิ่งที่จิตรู้ได้เองมีความชัดเจนในตัวเองและมีความแน่นอน

2) มาตรการตัดสินความจริง (Criterion of Truth) เดการ์ต อธิบายว่า สิ่งที่แจ่มเจ้านั้นหมายถึงสิ่งซึ่ง

ปรากฏอย่างชัดเจนต่อจิต และสิ่งที่ชัดเจน คือ สิ่งที่แน่นอนและแตกต่างจากสิ่งอื่นๆ ทั้งหมด นี่เป็นมาตรการตัดสินความจริงของเดการ์ต

3) ความคิดแบบที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด (Innate ideas) แนวคิดนี้มาจากการพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้า

เริ่มต้นจากการสำรวจความคิดต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในจิตของเรามีอยู่สามประเภทคือ ความคิดที่ติดตัวมาแต่เกิด ความคิดที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง และความคิดที่ได้มาจากวัตถุภายนอก ความคิดทั้งหลายนั้นย่อมมีสาเหตุที่ทำให้เกิด การคิดเกี่ยวกับพระเจ้านั้น เราจะคิดถึงพระองค์ในลักษณะเป็นสาร พระเจ้าเป็นสารที่ไร้ขอบเขตไม่สมบูรณ์เท่าพระเจ้า จึงเป็นไปได้ที่ความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าที่สมบูรณ์จะมาจากจินตนาการของเราเองที่ไม่สมบูรณ์ การคิดถึงสิ่งสมบูรณ์ย่อมมาจากสาเหตุที่สมบูรณ์กว่า นั่นคือมาจากพระเจ้านั่นเอง พระเจ้าจึงเป็นสาเหตุแห่งความคิดนี้ พระเจ้ามีอยู่จริง และเนื่องจากพระเจ้าเป็นอมตะมีอำนาจสูงสุด เป็นสัพพัญญู มีความดีสูงสุด

จุดกำเนิดแนวคิดเรขาคณิตวิเคราะห์และกฎเครื่องหมายของเดการ์ต เกิดขึ้นจากการจินตนาการของ เดการ์ต ที่กำลังนอนอยู่บนเตียงเขาเห็นแมลงวันตัวหนึ่งคลานอยู่บนเพดานห้อง เขา

จึงมองมันเป็นเวลานานพยายามจะระบุตำแหน่งของมันบนเพดานห้อง เขาก็พบว่า สามารถระบุตำแหน่งของแมลงวันได้โดยใช้ระยะห่างจากผนังห้อง เขาได้จินตนาการว่าผนังห้องคือแกนสองแกนที่ตั้งฉากกัน จากนั้นตำแหน่งของแมลงวันก็สามารถระบุได้จากระยะทางที่มันอยู่ห่างจากแกนทั้งสอง ต่อมาเขาพยายามระบุตำแหน่งของจุด ด้วยวิธีการเดียวกับที่เขาระบุตำแหน่งแมลงวัน ทำให้เกิดวิทยาการสาขาใหม่เป็นระบบการบอกตำแหน่งซึ่งมีแกนสองแกนตั้งฉากกันที่ต่อมาเรียกว่าระบบพิกัดคาร์ทีเซียน จุดตัดของแกนทั้งสองเรียกจุดกำเนิด เดการ์ตได้แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งของจุดทุกจุดบนระนาบ (ระนาบคาร์ทีเซียน) สามารถระบุได้ด้วยตัวเลข 2 ค่าซึ่งบอกระยะทางของจุดนั้นในแนวนอนและแนวตั้ง ซึ่งระนาบคาร์ทีเซียน เป็นระบบที่ใช้กำหนดตำแหน่งของจุดแต่ละจุดบนระนาบโดยอ้างอิงถึงตัวเลข 2 จำนวน ซึ่งแต่ละจำนวนเรียกว่า พิกัดเอกซ์ และ พิกัดวาย ของจุดนั้น และเพื่อที่จะกำหนดพิกัดของจุด จะต้องมีเส้นแกนสองเส้นตัดกันเป็นมุมฉากที่จุดกำเนิด ได้แก่ แกน X และ แกน Y ซึ่งเส้นแกนดังกล่าวจะมีหน่วยบอกความยาวเป็นระยะ ระบบพิกัดคาร์ทีเซียนยังสามารถใช้ได้กับปริภูมิสามมิติ (ซึ่งจะมี แกน Z และ พิกัด Z เพิ่มเข้ามา) หรือในมิติที่สูงกว่าอีกด้วย ต่อมาก็ได้คิดค้นกฎของเครื่องหมาย ซึ่งเกี่ยวกับคำตอบที่เป็นจำนวนจริงของสมการ และพหุนามที่มีสัมประสิทธิ์เป็นจำนวนจริง ข้อความในกฎของเครื่องหมายของเดการ์ต เราเรียงพจน์ของพหุนามจากกำลังมากไปหาน้อย พจน์ที่มีสัมประสิทธิ์เป็น 0 จะไม่เขียนแล้วค่าคงตัวไม่เป็นศูนย์ มีการแปรผันของเครื่องหมาย (Variation of Sign) ใน $P(x)$ เมื่อสัมประสิทธิ์ที่เรียงติดกันมีเครื่องหมายต่างกัน เมื่อกำหนด $P(x)$ เป็นพหุนามที่มีสัมประสิทธิ์เป็นจำนวนจริง และค่าคงตัวไม่เท่ากับ 0

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียน สังเกตเห็นว่า เรขาคณิตวิเคราะห์และกฎเครื่องหมายของเดการ์ต มีหลักการที่คล้ายคลึงกับแนวคิดเหตุผลนิยมของเดการ์ตในทิศทางเดียวกัน เพราะสุดท้ายแล้วก็คือการค้นหาความจริงที่ถูกซ่อนอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

บรรณานุกรม

- กวิยา เนาวประทีป.(2013).เทคนิคการเรียนรู้คณิตศาสตร์ : เรขาคณิตวิเคราะห์.นครปฐม: สำนักพิมพ์ ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2525).พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525.(พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- อมร โสภณวิเชษฐวงศ์.(2520).ปรัชญาเบื้องต้น.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์.
- Andy math.(2016). Descartes' Rule of Signs.สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2566.จาก <https://andymath.com/descartes-rule-of-signs>.
- Chow,T.L.(2000).Mathematical Methods for Physicists A Concise Introduction.Cambridge University Press, U.K.
- David Eugene Smith, Marcia L. Latham.(1925).The Geometry of Rene Descartes.America:The open court publishing company.
- Desmond M. Clarke.(2006).Descartes A Biography.New York: Cambridge University Press.
- Ian Maclean.(2006).A discourse on the method of correctly conducting one's reason and seeking truth in the sciences.New York: Oxford University Press.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์บทความในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์ ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารชัยภูมิปริทรรศน์แล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารชัยภูมิปริทรรศน์กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารชัยภูมิปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีนโยบาย ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางการศึกษา โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการ

บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการที่จะได้รับการพิจารณาจัดพิมพ์ในวารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อนเพื่อให้วารสารมี คุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่น ๆ มีดังนี้

1. **ภาษา** เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อ บัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้ เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะ ต้องขึ้นต้นด้วย ตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. **การพิมพ์** ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าหน้ากระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุก ด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. **จำนวนหน้า** บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึง บรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมี ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อนและอีเมล

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่สังกัด

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนื่องกัน ไม่ควรเกิน 455 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน ภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย วัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งื่อนำมาศึกษา จำนวน ลักษณะเฉพาะ ของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการ ทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ ชัดซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตาราง แผนภูมิ แทน ไม่ควรมี เกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วย ข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ แต่สื่อ ความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทวิจารณ์หนังสือ

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

2.2 ชื่อผู้วิจารณ์

2.3 บทวิจารณ์

2.4 บรรณานุกรม

3. บทความวิชาการ

3.1 ชื่อเรื่อง

3.2 ผู้แต่ง

3.3 บทนำ

3.4 เนื้อหา

3.5 บทสรุป

3.6 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการอื่นๆ ข้างต้น
ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รับผิดชอบเผยแพร่ บทความในด้านพุทธศาสนา, ศาสนาและปรัชญา, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์ และสังคมโดยเน้นด้านการศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ การสอนสังคมศึกษา การสอนพระพุทธศาสนา การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา สหวิทยาการด้านการศึกษาและสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์” มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่
ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

การส่งต้นฉบับ

- Email: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ poonsakkamol@gmail.com
- ID Line: 0624138460
- จัดส่งผ่านระบบ Thaijo ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcr/index> วารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์”วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสาร “ชัยภูมิปริทรรศน์”วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลข ที่ 97 หมู่ 14 บ้าน โนน เหลี่ยม ตำบล นาฝาย อำเภอ เมืองชัยภูมิ ชัยภูมิ 36000

การเขียนบรรณานุกรม

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการ ตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์), ชื่อเรื่อง (ครั้งที่พิมพ์), สถานที่พิมพ์, ผู้จัดพิมพ์

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้าง การเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
Potter, M.E. (1990). The Competitive advantage of nations. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. /ปีที่พิมพ์, ชื่อบทความ ชื่อวารสาร, ปีที่หรือเล่มที่ (ฉบับที่ (ถ้ามี)), /เลขหน้า

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 3(1), 32-48.

Foster, W.P. (2004). The decline of the local a challenge to educational leadership. Education Administration Quarterly, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย (ปีที่พิมพ์) ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และ สารนิพนธ์ หรือรายงานการวิจัย ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์, ชื่อสาขาวิชา/ คณะ, ชื่อมหาวิทยาลัย/วิทยาลัย/หน่วยงาน

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา

Shim, W. J. (1996). Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds in the Chinhae Bay system, Korea. Master's thesis, Department of Oceanography, Seoul National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง / ชื่อบทความ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: ที่อยู่เว็บไซต์ / วัน เดือน ปี

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก, พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <<http://research.krirk.ac.th/pdf.>> [25 December 2019]